OCAK - ŞUBAT 1995

DEVRİM

Aylık Sosyalist Dergi Yıl: 4 Sayı: 33 50.000 TL. (KDV Dahil)

Matbaada el koymalarla, toplatmalarla, tutuklamalarla, baskınlarla...
BOĞULMAK İSTENEN SENİN SESİNDİR!..

PROLETARYA ENTERNASYONALİZMİ

KÜÇÜLEN DÜNYADA BÜYÜYEN GÖREV

ETKİN YAYINCILIK

Sahibi ve Yazıişleri
Sorumlusu
Hakan Hacıbektaşoğlu

Yönetim Yeri
Küçüklanga Cad.
NO:53, D:6
Aksaray/İSTANBUL

Tel(Fax): (212) 632 77 00

Ankara Temsilciliği
Strazburg Cad.
No:45/17
Maltepe/ANKARA
Tel: (312) 231 34 83

İzmir Temsilcilği
858. Sokak No 14 Nişli Han
Kat:2 Da.: 203/Konak

Avrupa Temsilciliği:
Yüksel Er Bilser str. 24a 22297
Hamburg 60
Almanya
Tel:(00)(49) 040 511 76 32

Yayına Hazırlık: Etkin
Kapak: Etkin
Baskı: Avcı Ofset

Abone Koşulları: Yurtiçi:
Bir yıllık: 300.000
Altı aylık: 150.000

Yurtdışı:
Bir yıllık: 90 DM - 200 FF
Altı aylık: 45 DM - 100 FF

Posta Çeki Hesap No:
Hakan Hacıbektaşoğlu,
650 806
Aksaray

Tarih: 5 Ocak 1995.

Hakim: MGK generalleri

Katip: Medya

Görevli Memur: Hükümet, savcılar, hakimler, polisler, kontgerilla

Müteferrik Karar

MGK'nın 5 Ocak tarihli kararıyla ülkemiz sınırlarında faaliyet gösteren Devrimci-sosyalist, yurtsever basın incelenmiş ve;

Basının faaliyetlerinin CMUK'un tüm yasa ve keyfilikleri gereğince zararlı olduğu tespit edilip, bunların baskın, gözaltı, işkence ve olmazsa bombalama o da olmazsa kapatma metoduyla susturulması talep edilmiş olmakla evrak incelendi.

Gereği düşünüldü

Bu zararlı medyanın CMUK ve olan olmayan tüm yasa maddelerince, her tür baskı yöntemiyle bertaraf edilmesine,

Bu karardan bir adetinin ilgili basın yetkililerine itirazları kabul edilmemek üzere verilmesine karar verildi.

Hükümet **MGK generalleri**

Yukarıdaki tebliğ gerçek değil, ama yalan da değil. Çünkü bizlere gönderilmeyen böyle bir tebliğ gereği, yayınlarımız toplatılıyor, bürolarımız basılıyor, okur ve çalışanlarımız gözaltına alınıyor. Yetmiyor bombalıyorlar, yetmiyor kapatıyorlar. Son bir aylık süreç, saldırıların daha da yoğunlaşacağını gösteriyor. Toplumsal muhalefetin yükselmesinden korkan düzen; bu muhalefeti örgütleyip kendisine yöneltebilecek (tüm zayıflığına rağmen) yegane güç olan devrimcileri, sosyalistleri zaptu rapt altında tutmayı ihmal etmiyor.

İhmal edeceğini beklemiyorduk. Ezilenlerin meşru sesi hiçbir zaman susturulamadı. Bu inanç içindeyiz ve mevzi kaybetmeden yenilerini kazanma noktasında kararlıyız.

***

Bir buçuk aylık bir aradan sonra beraberiz. Bilinçli bir tercihle bir süre ertelediğimiz dergimizin 33. sayısında yeralan yazıları ilgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz. Küreselleşme, enternasyonalizm, Alevilik ve kültürel taciz, iç politika, işçi hareketi, Sosyal demokrasinin tıkanışı vd. yazı konularımız.

Ocak ayında, devrim kavgamızın önderi Lenin'i, yaşamlarının son anına kadar devrim ve sosyalizm ateşiyle yanan Rosa ve Karl'ı, Anadolu'ya komünizm tohumunu ekmeyi canları pahasına başaran 15'leri ve adını anamadığımız daha nice komünisti-devrimciyi kaybettik. Che, Kastro ve diğer yoldaşlar, bugün emperyalist ablukaya direnen Küba'da devrim ateşini bu ay yaktılar. Yine bu ay Nazım, salt komünist sanat için değil komünist eylem için doğar. Bilmeliyiz ki onların dünkü kavgalarını anlayıp bilince çıkarmadan, bugünkü kavgamızın yolunu aydınlatamayız.

Dostlukla kalın.

D e v r i m ' d e n

Partiye Giden Yol

1970'lerin başından bu yana Türkiye kapitalist cumhuriyeti, ne ekonomik alanda ne de siyasal alanda istikrarlı bir gelişim çizgisi yakalayabilmiş değil. Ekonomik istikrar, siyasal alanda istikrarlı bir gelişimin önkoşuludur. Bu süreçte Avrupa ile başlayacak bir gümrük birliği Türkiye sermayesi tarafından önemli bir kilometre taşı olarak görüldü, görülüyor. Fakat Türkiye kapitalist cumhuriyetinin siyasal alanda yüzyüze olduğu sorunlar (Kürt sorunu, DEP milletvekilleri, insan hakları ihlalleri, Kıbrıs sorunu) öne çıkartılarak Gümrük Birliği görüşmeleri 6-7 Mart'a ertelendi.

Sermaye cephesi Gümrük Birliği'nden umutlu. *Yeni Yüzyıl* gazetesi Gümrük Birliği konusunda; *Liberation* (Fransız), *Financal Times* (ingiltere) gibi gazetelerin birlik yanlısı yazılarını haber yapmayı tercih ederken, Sami Kohen *Pazar Postası* gazetesinin 53. sayısında "Ama gene de, AB'nin son gümrük Birliği olayında görüldüğü gibi, Avrupa Türkiye'yi dışlamak veya uzaklaştırmak istemiyor. Eğer Avrupa, Türkiye'yi bazılarının iddia ettiği gibi hiç istemiyor olsaydı, Yunan engelini aşmak ve Türkiye'nin gönlünü almak için çaba harcamaz, Brüksel randevusunu iptal eder, Avrupa Parlamentosu'nun aldığı kararı da aynen uygulardı...Brüksel toplantısında kararlaştırılan tarihe kadar, "demokratikleşme" sürecini hızlandırmalı, yasal düzenlemelerini yapmalı, yargısından bürokrasisine kadar çeşitli devlet kuruluşlarına yeni bir çeki düzen vermelidir." değerlendirmesinde bulunuyor. Görüldüğü gibi bu olaya iyimser gözle bakanlar Mart'a kadar geçecek süreyi Türkiye'nin eksiklerini kapatacağı bir fırsat olarak görüyorlar.

Sermayenin liberal söylemli kanadı Kürdistan'da yaşanan savaşın kendilerine neler kaybettirdiğinin farkında ve bu nedenle soruna tam bir sınıf güdüsüyle yaklaşıyor. Savaşa insan-toplum hakları ya da burjuva demokratik çerçeveden bakmak yerine, soyut bir çerçeveden, savaşın ekonomiyi sürüklediği açmazlardan bakıyor ve sorunu çözmek için somut bir şey öneremiyor.

İktidar ise gerek ülkesinden gerek Avrupa'dan gelen seslere kulağını tıkamış görünse de, ulusal onur, bağımsız politika, iç işlerine karışmama vb. yaygaralarıyla sorunun farkında ve öyle ya da böyle ama şiddet yöntemleriyle çözmek niyetinde.

Ayrıca, Türkiye'nin Ortadoğu'da İsrail ile çok yönlü işbirliğine yönelmesi, uzun vadede üzerinden atlanmaması gereken bir nokta. Bu gelişme; Türkiye'nin emperyalistleşme hevesinin -kısa vadede- suya düşmesine ve Ortadoğu yükünü tek başına omuzlayamayacağının açığa çıkmasına rağmen, Tekelci Terör Devleti'nin Ortadoğu'ya yönelik heveslerini terk etmediği tespiti doğrultusunda değerlendirilmelidir. Türkiye, tek başına omuzlayamayacağı Ortadoğu yükünü şu an göründüğü kadarıyla İsrail ile girilecek işbölümü çerçevesinde omuzlamayı hesaplıyor denilebilir, hemen sonuç vermesini beklememek gerekiyor.

Gümrük Birliği sürecinin yaklaşık 4 aylık bir kesintiye uğraması iki seçeneği gündeme getiriyor. Bu dönemde ilk planda Türkiye'nin göstermelik de olsa demokratikleşme sorunlarını çözerek Avrupa ile Gümrük Birliği'ne üye olmakla başlayacak bir sürece yönelmesi; aksi taktirde ise; içe yönelteceği, yönelttiği şiddetin dozunu arttırarak yaşadığı siyasal sorunlarını barbarca yöntemlerle çözmeye çalışacağı beklenmelidir. Sürecin nasıl işleyeceğini emek ve sermaye cephelerindeki siyasal gelişmeler belirleyecek.

***

Ekonomik süreçlerle siyasal süreçler arasında ***tek yönlü*** *doğrusal bir belirleyicilik bulunmuyor:* Ekonomik sorunlar siyasal sorunları derinleştirdiği gibi, yaşanan siyasal sorunlar da ekonomik sorunların derinleşmesine oldukça önemli bir katkıda bulunuyor. En somut örneği; 10 yıldır yaşanan savaşın Türkiye ekonomisinin ve dolayısıyla işçi sınıfı ve emekçi kitlelerin üzerine bindirdiği yük olmaktadır.

Yukarda söylenenler düzen cephesindeki ekonomik-siyasal yönelişin genel hatlarından birkaçıdır. Dönem yalnızca düzen cephesinde değil, sınıf cephesinde de yeni gelişmelere, yönelimlere gebe görünüyor, ilk belirtileri görülmeye başlandı. Kitle hareketlerinin yoğun yaşanacağı bir döneme giriyoruz. Ve yaşadığımız coğrafyayı bu döneme proletaryanın sınıf savaşımı taşımadı. Böylesi bir sürece damgasını vuran; *burjuvazinin tek yönlü olarak tırmandırdığı bu savaşta sınıfın kendiliğinden tepkisi* oluyor. Bu güne dek gözlemlenen bu. Gözlemlenen bir başka nokta da; ülkemiz komünist devrimci hareketi öznelerinin ya bir sanat eleştirmeni havasıyla, dışında kaldığı sınıfa neler yapması gerektiğini yine sınıfın dışında kalarak öğretme girişiminde bulunmaları, ya da yakalayacakları sınıf bağlarının özlemiyle kitleye ve kitlenin kendiliğinden eylemine tapınmaları oluyor. *Bu iki eğilim de, bir tür teslimiyetçiliğe ve ikameciliğe tekabül ediyor.* Komünist hareketin sınıfın öncüsü olma iddiasına denk düşen bir duruşa sahip olduğu söylenemez. Bu ülkemizin gerçekliğidir. Bu nesnelliği kabul etmek gerekiyor. Fakat bu kabulun ardından *öncünün görevlerini sınıfa ve sınıf örgütlerine havale etmek nesnelliğe teslimiyet anlamına geliyor.*

Bu iki eğilimden ilki her ne kadar öncü olma iddiasını ısrarla yinelese de örgütsel öncülük görevini

sınıfın sendikal örgütlerine (sendikalar vb.) havale ediyor. Sınıfla kalıcı bağlara sahip olmamak bir nesnellikse buradaki komünist tavır, sınıfın ve sendikaların eksiklerini ve yapması gerekenleri bilgiçce tekrarlamak yerine çubuğu komünistlerin eksiklerine ve görevlerine bükmek olmalıdır. İkinci eğilim ise daha çok politikasızlığın ve gündemi belirleyememenin etkisiyle, "sol" zeminde olması kaydıyla neredeyse bütün sınıf eylemliliklerinin ve politik yönelimlerinin peşine takılıyor. Ve bu şekilde sınıfın kendiliğinden eylemini kutsarken, fiilen politik öncülüğü sınıfın kendi örgütlerine ya da kendiliğindenci hareketin iradesine terk ediyor.

Sözün kısası ileriye sıçramak her ne kadar nesnelliğin gerçekçi kavranışından geçse de nesnelliğin gerçekçi kavranışı tek başına ilerletici ve sıçratıcı olamıyor. Burada nesnelliğin önümüze çıkarttığı zorunlulukların da doğru kavranışı gerekiyor, aksi takdirde nesnellik, aşılamaz bir engel oluyor ve tutsaklaştırıyor.

Ekonomik süreçlerle siyasal süreçler arasında tek yönlü doğrusal bir belirleyicilik bulunmuyor, dedik. Sermayenin enternasyonal saldırısının bir uzantısı olarak yaşanan ülkemizdeki "ekonomik kriz"in devrimci çözümü de, kapitalist toplumsal formasyonun *ekonomik düzeyinden* değil, *siyasal düzeyinden* geçiyor. Bir başka dille söyleyecek olursak: Krizin devrimci çözümü proletaryanın, ekonomik mücadelesinin bir sonucu olarak değil, siyasal iktidarı ele geçirmesi ile olanaklı oluyor. Proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesi emek sermaye çelişkisinin enternasyonal çözümü için zorunlu bir uğraktır: ***Devrimin temel sorunu iktisadi bir sorun değil, siyasal bir sorundur.*** Her devrimin en temel sorunu iktidar sorunudur.

Emek ile sermaye arasındaki çelişkinin gerçekçi çözümünün ilk adımının "ekonomik düzey"de değil de "siyasal düzey"de atılması gerçeği ki, bu kavramlaştırma siyaset pratiğinin ve ideolojilerinsınıf gerçeği ve sınıflar savaşından bağımsız varolduğu görüşüne vardırılmamalıdır, tekelci kapitalizm döneminde proleter devrimlerin maddi koşullarının olgunlaşmış olması gerçeği ile birleşince önümüze şöyle bir durum çıkıyor: Nesnelliğin bu derece olgunlaşmış olduğu günümüzde, sosyalizme yürümek ya da yürümemek, öznel vektörün konumlanışı ile açıklanacak bir sorundur. Çünkü; *kapitalizmin iktisadi olarak getirdiği kendi tükenişi -yıkılışı değil; bu tükenişin-yıkılışın koşulları oluyor ve bu sömürü düzeni* **yıkmadan yıkılmıyor**! Burada önemli olan; yıkacak olanın durumu oluyor, zorunluluk da yıkacak olanın ideolojik-politik-örgütsel olarak hazırlanması olarak beliriyor.

Siyasal tonu zayıf, örgütsüz ve öncüsüz sınıf-kitle hareketlerinin yoğun olarak yaşanacağı bu döneme komünist haraket, temel bir zaafla giriyor: Komünist öncü örgüt yoksunluğu! Ve ülkemiz komünist-devrimci hareketi özneleri bu zaafı derinleştirecek bir şekilde parti sorununu, yükselen kitle, sınıf hareketinin bizleri taşıyacağı devrimci durum koşullarının yaratıcılığına havale ediyorlar, ya da örgütsüz ve öndersiz işçi sınıfını çok daha üst düzeyde birlik ve örgütlülük isteyen mücadele biçimlerine çağırarak bir yönüyle kitle hareketinden medet umarlarken öbür yönüyle de parti değilken partiymiş gibi davranmaya çalışıyorlar.

Bu noktada gözlemlenen bir üçüncü eğilim de parti sorununun yakıcılığını kabul etmekle birlikte bu sorunun çözümünün sihirli formüllerle halletmeye çalışıyor. Bu formülleri kabaca:

1. Mutlak bilinçlilik,

2. Katılımlara açık (birliğe değil) doğrusal gelişim,

3. Sınıfın öncü unsurlarıyla buluşmak biçiminde özetleyebiliriz.

Program ve kadro sorunu olarak kavranması gereken **parti sorunu**nun bu formüllerle çözülmesi olanaklı görülmüyor. Çünkü parti sorunu bugün ne salt ayrı duran güçlerin birleşmesi ya da ideolojik-politik gelişimini "tamamlamış" bir öznenin genişlemesiyle çözülebilecek bir nicelik sorunudur, ne de "sınıfın öncü kadroları" denilen kesim gerek siyasal bilinç düzeyi gerekse eylemliliklerdeki aktivitesi açısından sınıfın genelinden ayırt edilebilecek bir yerde durmaktadır.

Tüm bunlar bütünlük içersinde değerlendirildiğinde komünistler açısından asıl vurgunun "genel grev", "işçiler birleşin" vb. türünden arkalarında durulamayan sloganlardan çok, ısrarla, kendilerine yönelik yapılması gerekiyor.

Nedenleri ortada:

Sınıf hareketi ancak komünistlerin önderliğinde sosyalizme yürüyebiliyor. Aksi taktirde peşine takılınacak sınıf, komünistleri ne partiye ne de sosyalizme taşıyor!

Komünistlerin bu dönemi partileşme sorunu ve sınıf hareketinin siyasallaştırılması, örgütlenmesi eksenlerinden kavraması gerekiyor.

Çünkü:

Partiye de devrime de giden başka bir yol bulunmuyor!

30. 1. 1995

DEVRİM

İşçi hareketini siyasallaştırmak için

İşçi hareketi yükseliyor. Ortada, başlangıcında ekonomik koşulların oynadığı rolün öne çıktığı, buradan giderek siyasallaşma yolunda evrilip farklılaşmaya yüz tutan bir hareket var. Şüphesiz ekonomik yan ağır basmaktadır. Ancak hareketin bulunduğu durumdan ileriye sıçramasının koşulları da yavaş yavaş olgunlaşıyor.. Kendiliğinden bir tepkinin mayaladığı bu sürecin en temel özelliği budur.

Yukarıda sözünü ettiğimiz farklılaşmanın kısa dönem içerisindeki göstergeleri şunlardır:

- Devletin bütün tehtidlerine rağmen 20 Aralık'ta kamu çalışanları tarafından ülke çapında gerçekleştirilen geniş katılımlı eylemin yarattığı etki. Devlet, eylem öncesi sadece tehditle kalmayıp hareketi bölmek için faşist Türk-Kamu-Sen'e büyük olanaklar sunarak 17 Aralık'ta Ankara'da miting düzenletti. Böylelikle Türk-Kamu-Sen'i meşru gördüğü mesajını kitlelere net bir biçimde verdi.

- Bir diğer gösterge, sürgüne gönderilen arkadaşlarına sahip çıkmak için iş bırakan PTT çalışanlarının sokağa çıkarak devlete kafa tutmalarıydı. Gösterileriyle diğer sınıf kardeşlerinin sempatisini ve kısmi de olsa eylemli desteğini kazandılar. Bugüne kadar devlet tarafından açılan soruşturmalar, yapılan sürgünler genellikle sessizce izleniyordu. PTT çalışanları kendi önderlerine sahip çıkıp sesizliği kırdıkları gibi işçi sınıfına da örnek alınması gereken iyi bir deneyim bırakmış oldular. Bu yakalanması gereken bir halkadır.

- 5 Nisan, tekelci burjuvazinin işçi sınıfı ve emekçi halka açtığı savaşın ismidir. Bunun içinde katmerleşmiş bir sömürü var. Bu boyutlanarak devam ederken yeni saldırılar gündemde. Saldırıdan ilk etkilenen işçi sınıfı olmuştur. Bir milyona yakın işçi sokağa atılmış, emekçi halk ve milyonlarca işsiz açlık sınırına itilmiştir. Saldırıya karşı ilk direniş mevzisi olması gereken sendikalar ise burada örneklemeye gerek duymadığımız biçimde "bürokrat ihanet" çetelerinin elinde saldırının "beşinci kolu" olarak görev yapmışlardır Ancak ilk şaşkınlık ortadan kalktı. İşçi sınıfı tabanında fikir ve eylem önderleri öne çıkıyor. Tüm zaaflara rağmen yürütülen kurultay çalışmaları (hatta bir kaç tane) bunun göstergesidir. Bu örgütlenmeler işçi sınıfının sendikal bürokrasiyle köprüleri atma istencinin ifadesidir. Kendi içinde bir dizi zaafı taşıyor olmaları bu gerçeği değiştirmiyor.

Yeni döneme hazırlık
kurultay çalışmaları ve zaaflar.

Yükselmeye başlayan işçi hareketi geçmişte olduğu gibi ihtiyaç duyduğu bağımsız araçlarını da yaratıyor. Ya da bu araçların yaratılmasını hızlandırıyor. Benzer arayış '88 bahar eylemlilikleriyle başlayıp '90 Zonguldak direnişine kadar olan yükseliş döneminde görülmüştü; hareket içinden, işyeri komiteleri, direniş komiteleri, kurultaylar, platformlar vb. isimle bir dizi araçlar ortaya çıktı. Dönemin canlılığından yola çıkarak bunlara çok yönlü görevler de yüklendi. Ancak hareket geri çekildi, bütün ayakta tutma çabalarına rağmen bu oluşumlar da dağıldı. Bu durumun en önemli nedeni hareketin ekonomik çerçeveyi aşamamış olması ve varolan haliyle bile sendikalara duyulan nispi güvendir. Hareket eylem anında siyasallaşamayınca (ki böyle anlar siyasallaşma için en uygun anlardır) sadece ekonomik taleplerle sınırlanıyor. Bu talebe bağlı olarak varılan uzlaşma sonucu herşey bitiyor. Doğaldır ki böyle bir durumda sendikal bürokrasi ile işçiler arasındaki köprünün atılması zorlaşıyor. Sadece bununla da kalmıyor. Sosyal demokrasi ve devrimci demokrasinin "ufuksuzluğuyla" donanmış sınıf öncüleri bu durumu tesbit edip nedenlerini anlamadan demoralize oluyor. Sınıfa sundukları küçük burjuva konumlarının bir yansıması olan perspektifleriyle aslında onun önünü tıkayıp yukarıda yapılan tesbitin birinci dereceden sorumlusu da oluyorlar. Fazlasına gerek yok "İş, ekmek, özgürlük" belgisi bunun en somut ve çarpıcı örneğidir. "Yaşasın demokrasi mücadelemiz" diyenler de işlenen günahın diğer ortakları olmaktadırlar. Dün işçi eylemlerinde işçi sınıfının iktidar bilincini bastıran, onu soyut, tanımlanamayan bir "demokrasi" mücadelesinin savaşçısı derecesine indiren anlayış bugün ne yapıyor? İşçi sınıfını sendikal bürokrasinin zin-

cirlerinden kurtaracak, onun hareketini bağımsızlaştırarak iktidar bilincini geliştirecek bir perspektifle mi yola çıkılıyor? Nesnelliğin *sınıfa karşı sınıf* durumunu net bir biçimde ortaya koyduğu günümüz koşullarında acaba bu nesnelliğe müdahale bu doğrultuda mı yürütülüyor.? Hayır!

Peki hâlâ işçi sınıfına ne idüğü belirsiz bir "demokrasi" mücadelesinin savaşçısı olarak mı bakılacak? Dün böyle oldu, hata yapıldı. Peki bugün de aynı mı olacak? Marksizmi yaratıcı kavramayanlar açısından bakıldığında soruya verilecek yanıt elbette kocaman bir "evet" olacaktır. Bu "evet"te kuru bir onay saklı değildir elbet. Bunun altında kuçük burjuva tarzın ders çıkarmayı bilmeyen, değişimleri gözetmeyen, iki dönemi de ısrarla ayrılaştıran mantığı saklıdır. Bu mantık, harekete sunduğu perspektiften müdahele biçimlerine kadar bir çok noktada komünistlerin kafasında ister istemez şöyle bir soru işareti oluşturuyor. "Bu anlayış tarihe bilimsel yaklaşımı, diyalektik metodu hiç mi kavramamıştır?"

Bütün siyasi güçler tarafından ortak kabul gören bir gerçek var; 1995 yılı sınıf mücadelesi açısından sert geçecek. Bu döneme hazırlanma gereksiniminin de bir ürünü olarak İstanbul'da, İstanbul Sendika Şubeler Platformu'nun kurultay hazırlama girişimleri başlamış durumda. Çalışmalar işçi sınıfının devrimci demokratların, komünistlerin gündemine girmiştir bile. Eğer iyi kullanılırsa bu bir şanstır da. Bugünkü haliyle çalışmalarda egemen olan güçler orta düzey sosyal demokrat, devrimci demokrat sendikacılar ve bunlarla işbirliği halindeki reformist unsurlardır. Fazla uzun söze gerek yok. Adı geçen tüm akımların ortak paydası yine "demokrasi" mücadelesi olmaktadır. Bu akımlara soldan yapılan " işçi sınıfının demokrasi mücadelesi **iktidar** hedefine bağlı yapılmazsa sonuç yenilgi olur" eleştirisi çarpık bir kavrayışla "İşçi sınıfı önce demokrasi mücadelesi verecek ondan sonra..." diye yanıtlanmaktadır. Daha da ötesi bugün tek başına mevcut kazanımların korunması hedefi oldukça güçlü bir kabul görebiliyor. Kabul edilemez birinci eğilim budur.

Her zaman söylüyoruz, ısrarla söylemeğe de devam edeceğiz. İşçi sınıfı içerisinde tek tek siyasal hareketler olarak olsun, ya da bunların toplamının oluşturduğu platformlar aracılığıyla olsun, güç bile olamayanların sağdan soldan koro halinde "genel grev" diye bağırmaları ikinci yanlış eğilimdir. Bir de bu olumsuzluklara işçi hareketinin tıkanan kanallarını açmaya dönük uygun politikaların üretilmesindeki kısırlığı da eklersek sorun biraz daha anlaşılmış olur. "Genel grev" sınıf mücadelesinde en etkin silah olduğu gibi tehlikeli bir silahtır da. Koşullar iyi hazırlanmaz, siyasal biçimde içi iyi doldurulmazsa bu silahın geri tepmesi yüksek bir olasılık olur. Şimdiki durumda ise sosyalist hareket **ürettiğini** değil ancak bunalımını ve zaaflarını sınıfa taşıyabilir.Nitekim tam da böyle oluyor.

Kısa bir ek daha yapılarak bu netleştirilebilir. Gerek farklı platformlarda ,gerekse bu girişimde siyasi yapıların ben merkezci tutumları sürüyor. Sınıfın genel çıkarları değil de gurubun özel çıkarları bir anda herşeyin önüne geçiyor. Siyasi kimliğinden dolayı girişimcilerin ayağı kaydırılmaya çalışılıyor. Ne yazık ki bu Türkiye solunun kronikleşen hastalığıdır ve aşılması da işçi hareketindeki yükselmenin olumlu etkisiyle "sancı"lı olacaktır.

Yeni dönemde sınıf mücadelesi ve komünistlerin tutumu

Tekelci devletin sözcülerinden politikayla az çok ilgilenen küçük kurumlaşmalara kadar her kesin değerlendirmesi ortaklaşıyor. Türkiye kapitalizm'i yaşadığı bunalımını 5 Nisan kararlarıyla atlatamadı. Neredeyse bir yıl oldu ve 5 Nisan çözüm olmadığı gibi çözümü de ağırlaştırdı. Aynı dönem, genel olarak muhalefet dinamiklerinin tepkileri, uygun ideolojik söylemlerle (Haydi Türkiye, Türkiye için çalışıyorum, temiz eller vb. kampanyaları), bunların yetmediği durumda provakasyon ve zor yöntemlerinin devreye sokulmasıyla geçiştirildi. Burjuva iktidardaki vitrin değişikliği, düze çıkma beklentisinin egemenliği, tersinden emekçi kitlelerin örgütsüzlüğü işte tüm bunların toplamı sonucu oluşan içe kapanıklık sadece birey olarak "her koyun kendi bacağından..." anlayışıyla elindekine (bu artık sadece çalıştığı işidir) sarılma refleksini geliştirdi. Bu olumsuz koşulları belirledikten sonra saldırının çapıyla karşı koyuşun cılızlığı arasındaki açıyı anlamak kolaylaşır.

Önümüzdeki süreçte ise karşı koyuşun aynı biçimde cılız olacağını "öngörmek" elbette doğru olmayacaktır. Her ne kadar işçi sınıfı uğradığı saldırının ve geçirdiği sürecin deneyimlerini bilincine çıkartacak siyasal bir öncüden yoksun olsa da dünkünden daha politik durumdadır. Kitle eylemlerinden öğrenmiştir. Düzenin tamamını hedef almadan onun bir takım kurumlarına dayanarak, onlardan icazet dilenerek sonuç alamayacağının farkına varmıştır. Örneğin sosyal demokrasi ile girişilen flört her defasında işçiler aleyhine oluşan bir hayalkırıklığıyla bitmiştir. Yine yarattığı illüzyonun işçi sınıfı saflarında ne derece kirlenme yarattığı kestirilemezse de Türkiye toplumunun genelindeki etkisini dikkate alarak, RP'nin makyajının kısa zamanda akmakta, ırkçı, insanlık düşmanı gerçek yüzü ortaya

çıkmakta olduğunu görebiliyoruz. Umut değil aksine işçi sınıfının ve emekçilerin esaret zincirine bir "yeni" halka daha ekleyecek tuzak olduğu artık görülmektedir.

Bugüne kadar zor yoluyla Türkiye toplumunu bir arada tutan resmi ideoloji (kemalizm) bu misyonunu yerine getiremediği gibi girilen sınıfsal, ulusal, dinsel bölünme sürecinin baş sorumlusu durumundadır. Bu haliyle de hizmet ettiği sınıfın gelişim kanallarını tıkamaya ve aynı sınıf tarafından sorgulanmaya başlanmıştır bile.

Ancak eleştiri noktasında genişleyemeyen, burjuva siyasal zeminde yaşanan her düzeyde üretimsizlik, onu sertleştirerek uçlara doğru kaydırmaktadır. Milliyetçilik ve MHP sağ, özünde aynı siyasi programa sahip DSP sözde soldan iki sivri uç olarak geliştirilmektedir. Irkçılık ve diğer olgular itibarıyle bunlardan farklı olmayan, burjuvazi açısından tehlike sınırlarını aşınca tatlı-sert müdahalelerle uygunluk sınırına çekilen ancak halen el altında yedek güç olarak tutulan RP, ümmetçi söylemiyle bir başka ucu ifade ediyor. Bunlar ise işçi sınıfı açısından bakıldığında şeytan üçgeninden başka bir şey değildirler. Birleştikleri nokta işçi sınıfına, emekçi halka yönelik düşmanlıklarıdır.

Farklı bir noktada durarak aynı düşmanlığı güden bir diğer güç ise sendika bürokrasisidir. O bu işi işçi sınıfının saflarında ve önünde görünerek yapıyor. Doğaldır ki zararı diğerlerine oranla daha fazla oluyor. Ancak bu bürokratik kastın başı B. Meral her zamanki görevi olan kitlelerin önüne geçip onların tepkisini zararsız bir şekilde boşaltma işlemini yapmaya çalışırken bu kez taşlandı. Polis karakoluna sığınarak kurtulabildi. Sendika bürokratlarının işçi sınıfı üzerine kurmuş oldukları irade her zamankinden daha fazla sarsılmış durumdadır.

1995'e kısaca bu koşullarda giriliyor. İşçi sınıfı şimdiye kadar ki eylemliliklerinde haklarını koruma refleksiyle hareket etti. Böyle olunca da hep kaybeden, gerileyen taraf oldu. İşçilerin, emekçi halkın yaşadığı sorunların temelinde kapitalizmin yattığının aynı kesimler tarafından bu denli bilince çıktığı bir dönemde eksik kalan tek şey yerine koyabilmek oluyor. Süreç anti-kapitalist mücadeleyi sosyalizm alternatifine bağlayarak müdahaleyi boyutlandırmayı gerektiriyor.

1995 komünistlerle işçi sınıfının yakınlaşmasına nesnel bir zemin sunuyor. Bu durumda ise komünistlerin ikili görevi öne çıkıyor. Birincisi pratik sürece müdahale çabasına bağlı olarak örgütsel omurgalarını güçlendirmektir. Bunu yaparken tren kaçtı psikolojisine kapılmadan kotarılabilecek işlerin başarılmasını görev edinmek gerekiyor. Örgütsel omurganın güçlendirilmesinin ölçütü ise kadrolaşma ve organlaşmanın düzeyine bağlıdır. İkincisi işçi sınıfının önünü, net bir iktidar perspektifine bağlı olarak uygun geçiş talebleriyle ve onun evrensel kurtuluşunun özlü ifadesi olacak devrimci bir programı üreterek açmaktır. Bu iki görev birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve başarıldığı oranda 1995 sosyalizmin yılı olacaktır.

EKİN DENİZ

32. Sayı Düzeltme

32. sayımız tüm dikkatimize rağmen yine dizgi hataları vardı. Görebildiğimiz, dostların gösterdiği hatalarımızı düzeltmek istiyoruz. Okurlarımızdan anlayışla karşılamalarını bekliyoruz.

* İçindekiler sayfasında
"Göstergeler ve Sonuçlar ya da Nereye gidiyoruz" kısmı "Sosyalizmi Yanılsamalı Yaşamak ya da Nereye Gidiyoruz?" olacaktı.

** 12. sayfa 2. sutun 2. satır "susmuş", "suçmuş"
6. satır "dönüşerek", "devşirerek" olacaktı.

İstanbul İşçi Kurultayı örgütlenme çalışmaları yürüten bir grup komünist işçinin, diğer girişimcilere ve Yürütme Komitesi'ne sunduğu önerileri içeren bildiriyi yayınlıyoruz.

İşçi-Emekçi Birliği İçin İleri!

Tekelci kapitalizmin saldırıları devam ediyor. Saldırıların hedefi işçiler, emekçiler, öğretim üyeleri, sendikacılar, yazarlar devrimci sosyalist basın ve özgürlük isteyen Kürt halkıdır. Saldırılara karşı sessiz kalmak onları onaylamak demektir.

Saldırılara karşı koymak zorunluluktur. Bu, tek tek gelişen yerel eylemliliklerden ileri sonuçlar bekleyerek olmaz. Eylemliliklerin merkezileştirilmesi," birleşik işçi emekçi çephesi"nin yaratılması en doğru çözümdür. Bu anlamda İstanbul Sendika Şubeler Platformu'nun öncülüğünü yaptığı ilk etapta geniş işçi yığınlarını içine almayı hedefleyen işçi kurultayı sağlıklı bir adımdır ve iyi değerlendirilmelidir.

Kapitalizme karşı toplumun her kesiminden tepkilerin yükseldiği bir zaman diliminden geçiyoruz. Ülkenin değişik bölgelerinde işçiler ayağa kalkıyor. İşçi sınıfı saflarında bu eylemliliğin yaygınlaşmasını isteyen bir eğilim oluşmaktadır.

İstanbul emeğin başkenti, sıkıntıların en yoğun yaşandığı alan konumundadır. Görkemli 15-16 Haziran kalkışmasının şehridir. Bu anlamda, 15-16 Haziran kalkışmasının deneyimlerini süzerek ondan daha ileri bir düzeyi yakalamak işçi kurultayının önündeki görevdir. Bu bir ütopya değildir. Bunun için yeterli malzeme vardır.

Kurultay girişimi ilk değildir. Yeni kurultay çalışmalarını sürdürenlerin önünde sınıfın geçmiş örgütlenme deneyimlerinin sonuçlarını bilince çıkartmak sorumluluğu duruyor. Bu yapılabildiği ölçüde sınıf için sınıftan yana çalışmalar örgütlenebilir, kollektif bir tarz yakalanabilir.

Sınıf mücadelesinin keskinleştiği ve sorunların çözüm beklediği bu dönemde, bu mücadeleyi sekteye uğratacak ve önüne engel olacak her türlü anlayıştan arınmak, küçük dünyaların yerine büyük dünyaları koyarak mücadele etmek kurultayın sınıf nezdinde çekim merkezi olmasını sağlayacaktır. Aksi halde grup çıkarlarının öne alındığı bir kısırlığa bürünen ve tartışma tüketilen bir düzeye mahkum olunur. Bu sosyalistlerin marjinalleşmesini oldukça derinleştirir. Kurultay çalışmalarına katılan ve bu çalışmanın başarıya ulaşmasını amaçlayan işçiler ve gruplar tarafından bu uyarının dikkate alınacağını umuyoruz.

***

İstanbul işçi kurultayı iki kategoride ele alınmalıdır. Örgütlenmeye yönelik çalışmalar ve sınıf savaşımının önünü açacak siyasal perspektiflerin üretilmesi çabası.

Bu doğrultuda önerilerimiz şunlardır:

@ Bölge komiteleri çalışanlardan oluşmalıdır. Komiteler kendi içinde görev bölümü yaparak o bölgenin bir haritasını çıkarmalı, irili ufaklı fabrika ve işyerleri belirlenerek bu alanlara yönelmeli ve buralardaki sınıf öncülerini çalışmaların içine çekmeyi önüne hedef koymalıdır.

@ Üst komite (yürütme) seçilen ve gerektiğinde geri alınabilen şube başkanları ve işçilerden oluşmalıdır.

@ Yürütme, kurultayın yapılacağı tarihe kadar, kurultayın amaç ve hedeflerinin tartışıldığı geniş dağıtımlı bir yayın faaliyeti örgütlemeli ve bu faaliyeti yürütecek bir yayın kurulu oluşturmalıdır.

@ Bölgesel ve merkezi bir mali komite oluşturulmalı, oluşacak mali komite girişimcileri çalışmaları konusunda raporlarla bilgilendirmelidir. Kurultayın bileşenlerinden aidat alınması hedeflenmelidir.

@ Geniş toplantılarda tartışmaların sonuç alıcı yürütülmesi açısından basın hariç, komite üyeleri ve sözcüler konuşma hakkına sahip olmalı, komite üyesi olmayanların konuşma hakkı ise toplantı bitiminden sonraya bırakılmalıdır.

@ Üst komite bölge komitelerini denetlemeli, denetim sözlü ya da yazılı raporlarla sağlanmalıdır.

@ Kurultay hazırlık çalışmaları belli bir aşamaya geldiğinde, komitelerin oy birliği ile kurultay tarihi belirlenmeli ve bunun teknik çalışmalarını, oluşturulacak alt komisyonlarla birlikte üst komite (yürütme) üstlenmelidir.

***

İstanbul İşçi Kurultayı'nda ele alınıp, tartışılmasını istediğimiz önerilerimiz şunlardır:

○ İşçi sınıfı hareketinin siyasallaştırılması sorunu: Bu sorunu çözmeye yönelik perspektif belirlenmeden ciddi bir ilerleme sağlayabilmemiz mümkün değildir. Sınıfın kendiliğinden mücadelesini örgütlü siyasal bir mücadeleye dönüştürmeksizin başarı şansımız yoktur.

○ Sendikal bürokrasi sorunu: Kurultay, sendikaların sınıfın sorunlarına çözüm üretmediği, hatta saldırıyı ilk göğüsleyecek mevzilerden çok bu saldırının bir ucunda oldukları saptamasından yola çıkarak, sendikal bürokrasinin alt edilebilmesinin yollarının tartışmalı, sendikal rekabetin sınıf hareketini bölücü etkisini teşhir etmeli ve sınıf sendikacılığını yeniden tanımlamalıdır.

○ Kürt ulusal sorunu: Türkiye işçi sınıfı yanı başında en temel haklarını talep ettiği için yokedilmeye çalışılan Kürt halkının özgürlük mücadelesine kayıtsız kalamaz. Kurultay bu anlayışla işçi sınıfını ezilen Kürt ulusuyla dayanışma temelinde ve proletarya enternasyonalizmi ilkesiyle harekete geçirecek eylemlilikleri örgütlemeyi kendisine hedef koymalıdır.

○ Kadın sorunu: Cins ayrımcılığı, kadının sınıflar mücadelesindeki rölü konusunda tatışmalar örgütlenmelidir.

○ Çevre sorunu: Doğanın tahribatı ve kirliliği sınıfsal yaklaşımla ele alınmalı, yaşanabilir dünyanın nasıl yaratılacağını tartıştırmalıdır.

***

İstanbul İşçi Kurultayı çalışmaları kurultay sonrası, kalıcı birlikler, bölge direniş komiteleri, sendikal birlikler oluşturmalıdır. Güncel olaylara müdahale edebilecek eylemlilik düzeyi tutturmayı çabalamalıdır.

İŞÇİ SINIFININ KURTULUŞU
KENDİ ESERİ OLACAKTIR!

KOMÜNİST İŞÇİLER

Manevra alanı daralıyor

Dış politikada terslenen ve hayal kırıklığına uğrayan T.C, iç politikada da "dar" bir alana sıkışan, sıkıştığı oranda saldırganlaşan bir seyir izliyor.

Emperyalistleşme eğilimleri, dünya emperyalistleri tarafından geri çevrilen tekelci-terör düzeni saldırı ve sömürüyü bütün yoğunluğuyla içe yöneltmiştir. Daha bir yumaklaşan toplumsal çelişkiler düzen sınırlarını zorlayan bir durum almıştır. Kürt ulusunun özgürlük mücadelesi ve yükselen toplumsal muhalefet karşısında aciz kalan düzen, muhalif her sese, her harekete pervasızca saldırıyor.

Darbe söylentileriyle yoğunlaşan Türkiye siyasal gündemi, bir taraftan yapılan sivil darbeleri gizleme, diğer taraftan başvurulabilecek bir seçenek olan askeri darbeyle ilgili nabız yoklama işlevini görüyor. İşçi ve emekçilere yönelik yeni bir 5 Nisan saldırısına yol açılmaya çalışılırken, ertelenmiş Gümrük Birliği toplantılarının arifesinde tekrar tartışılmaya başlanan ve artık temcit pilavına dönen "demokratikleşme" paketini yetersiz bulanlara da aba altından sopa gösteriliyor. Burjuvazi, düzenini korumak için her yolu meşru sayıyor.

Emperyalistleşme hevesinin önünde önemli engellerden birisi olan Kürt sorununun çözümünde "Ya bitecek, ya bitecek" diyerek şiddette ısrar eden devlet, "Siyasal çözüm" diyenlere bir yanıt olarak Kürt parlamenterleri "mahkum" ediyor. Çiller'in aynı anlayışın bir devamı olan bertaraf emri sonrası, ezilen Kürt Ulusunun sesi olmaya çalışan *Özgür Ülke* gazetesi bombalanıyor. Yapılan baskı ve sürgünleri dile getiren her türlü kurum, kuruluş, yayın ve kişiler birer İstiklâl Mahkemelerine benzeyen ve ortaçağın engizisyonunu dahi aratmayan mahkemelerde -bazen varolan yasalar bile tanınmayarak- yargılanıyor. Diğer taraftan yeni parti kurma çalışmaları desteklenerek ulusal kurtuluş cephesi bölünmeye çalışılıyor.

Mızrağı çuvala sığmayan sistem, kirli yüzünü artık gizleyemiyor. Yolsuzluk ve rüşvetçilik iliklerine kadar işlemiş yönetici-bürokratların mafya ile ilişkileri, bir ucu polis teşkilatına varan cinayetlerle devlet-mafya ilişkilerinin ortaya çıkması, düzenin kirli yüzünü, beslendiği kaynağı kitleler nezdinde bir kez daha gözler önüne seriyor. Dalları "Özal hanedanlığı"ndan polis teşkilatına ve üst düzey bürokratlara kadar uzanan "Civan Olayı" artık skandallaşanın devlet olduğunu gösteriyor. Bu arada, kamu bürokratlarının yolsuzlukları "özelleştirme saldırısına" siyasal malzeme yapılıyor.

Yumaklaşan çelişki ve çözümsüzlükleriyle politika alanında da kadro sıkıntısı çeken düzen, arkasında yeterli kitle desteği bulunmayan ve bu anlamda ihtiyaçlarına göre çözümler üretemeyen bir hükümetin, bitkisel yaşam süren bir koalisyonun varlığıyla "idare" ediyor. Uzun vadede sistemi "kurtarıcı" politikaların üretilememesi, politik arenada güven bunalımının yaşanması sonucunu doğuruyor..

4 Aralık'ta yapılması planlanan bir seçimle bu güven bunalımını aşmayı, "güven tazeleme"yi denediler, beceremediler. Kürt ulusunun siyasal iradesi sürgün ve koruculaştırma yöntemiyle tasfiye edildi. Tutuklu Kürt vekiller ve HADEP kesinlikle adil olmayacağı açıktan belli olan bir seçime sokulmaya çalışıldı. Böylece "bir taşla, iki kuş" vurulmuş olacaktı. Fakat pratik böyle işlemedi. HADEP ve tutuklu vekiller yapılacak bir seçime girmeyeceklerini açıklayarak bu oyunun bir ayağını bozmuş oldular. Diğer taraftan bölgede yaptırılan kamuoyu araştırmaları DYP'nin bölgeden üçüncü parti olarak çıkacağını gösteriyordu ve seçimden vazgeçildi.

Ancak burada atlanmaması gereken bir nokta daha var: Aynı kamuoyu araştırmaları Refah Partisi'nin, söz konusu bölgelerde, birinci parti olabileceğini gösteriyordu. HADEP ve Kürt vekillerin girmediği bir seçim "ümmetçi" RP'nin işine yarayacaktı. Gerçi devletin o bölge için bu kartı oynadığı da bir başka önemli gerçeklik idi.

RP'nin programatik olarak bu düzenin içinde bir parti olduğu *Devrim*'in diğer çalışmalarında ortaya konulmuştu. Düzen bu partisine karşı ikili oynadı, oynuyor. Köy yakma ve sürgün uygulamalarına getirdiği eleştirilerle ve "ümmetçi" anlayışıyla, Kürt illerinde kitle desteği bulmaya çalışan RP'yle birlikte "ehven-i şer" diyerek oynayan düzen, taban ve temsil ettiği heterojen kütle itibarıyla, nereye gideceği pek de belli olmayan bu partiye karşı batıda

farklı bir yol izliyor. Örneğin 27 Mart seçimlerinde yapılan yolsuzluklarla bir sıkıştırılıp bir bırakılan RP'ye karşı Fethullah Gülen gibi isimler ön plana çıkartılıyor. Bu politikaların RP'nin tabanını bölmeye ve bu partiyi homojen hale getirmeye dönük olduğu görülüyor.

Devlete yakınlığıyla bilinen, çeşitli devlet adamlarıyla ilişkisi olan ve dini "cemaat" lideri olarak, din üzerine söylediği bir takım "yeni" şeylerle, -her ne kadar kabul etmese de- dinde "reformizm"den yana görünen Türkçü-İslâmcı Fethullah Gülen, taraftarlarına "büyük ticari işletmeler kurun" diyen, tekelci kapitalizmi ve bir bütün olarak da bu düzeni savunan bir kişilik. Son demeçleriyle RP'yi "bir vaka" olarak nitelendiriyor ve "Din adına da, millet adına da yanlış söylüyorlar" diyerek eleştiriyor. Aralık ayında Tansu Çiller'le görüşerek, bir takım pazarlıklar yapan Fethullah Gülen, görevini "başarıyla" yerine getirebilmesi için şişiriliyor.

Alevi kitlelerin çeşitli katliamlarla yok edilmesine göz yumduğunu 26 Aralık'ta sonuçlanan "Sivas Davası"yla bir kez daha ortaya koyan düzen, 37 aydın insanı katleden şeriatçıları adeta ödüllendirdi. Bu koşullarda "ödüllendirme" kararının, Fethullah Hoca'yla yapılan pazarlıkların neresine oturduğu bir soru olarak zihinlerde canlanıyor.

Alevi kitleye yapılan saldırıların sonuncusu bir burjuva televizyon yayınında gerçekleşti. Saldırıların son örneği İnter Star olayıdır. Bu olayı ve sonuçlarını farklı bir boyutta ele almak gerekiyor. *Birincisi;* bu olay başlangıçta bir provakasyon olmasa bile, sonuç olarak "birikmiş bir gazı boşaltma" misyonunu gördü. Tekelci terör devleti, "duruma el koyarak" ve günlerce medyada işleyerek yapılan eylemin içini boşalttı, olaylara farklı bir boyut kazandırmaya çalıştı. *İkinci olarak;* bu olayın, Alevi kitle içerisinde bir kıpırdanma yaşandığının, kendi sorunlarına sahip çıkma yöneliminin bir ifadesi olarak algılanması gerekiyor. Alevi kitle öncülerinin, düzenin tüm kullanma çabalarını boşa çıkarmak göreviyle hareket ederek saflarını komünistlerin yanında belirlemeleri gerektiği de bütün çıplaklığıyla birkez daha ortaya çıktı.

Toplumsal çelişkiler keskinleşiyor ve tekelci düzen çözümsüzlük ve kadro sıkıntısı yaşıyor dedik. Bir taraftan kaşarlanmış yüzler cilalanırken diğer taraftan tekelci burjuvazinin has evladı Cem Boyner düzeni bu çıkmazdan kurtarmaya aday gösteriliyor. "Yeni" söylemler ve "yeni" açılımlarla geldiğini iddia eden Cem Boyner'in YDH'sinin, ne temsil ettiği sınıf itibarıyla ve ne de programıyla, bildiğimiz düzen partilerinden farkı olmadığı, olamayacağı ortadadır. Savunduğu "sivil toplum", devletin belirli alanlarda küçülmesi gibi tezler, aslında devletin ekonomik anlamda küçülmesi, polis devletinin büyü(tül)mesi şeklinde ortaya çıkıyor. Özellikle de Kürt sorununda "siyasal çözüm" savunusuyla dikkat çeken Cem Boyner, bunun ne olduğu konusunda bir açıklama getiremiyor. Bu düzenden beslenen, sömürücü Cem Boyner'in "bu düzen değişmelidir" sloganı, O'nun gerçek yüzünü saklamaya yarayan bir peçeden başka birşey değildir.

Diğer taraftan yükselen ırkçı-faşist MHP ve ondan aşağı kalmayan Bülen Ecevit'in nasyonal "sol"cu DSP'si, yaşanılan çözümsüzlük ve yeni seçeneklerin, yeni sorunlar yaratması nedeniyle parlatma çalışmalarının sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Kürt sorununu "gerekirse kan dökerek" çözeceğini uluyan faşist Türkeş ve savaşçı, Kıbrıs "fatihi" Ecevit birlikte yükseliyorlar.

Kitle desteğini ve tabanını yitirmiş SHP ve CHP birleşerek biraz olsun canlanmayı, "itibarlarını kazanmayı" hedefliyorlardı. Fakat artık bir ticari şirket olmaktan öteye gidemeyen bu partiler, menfaat ilişkilerini bir tarafa bırakıp bir isimde anlaşarak böyle bir birleşmeyi sağlasalar da, bu birleşmenin sosyal demokrasinin çıkmazına çare olamayacağını söylemek yarına fal açmak değildir. Çünkü sosyal demokrasinin sorunu kadro sorununun ötesinde "ideolojiktir". Reel sosyalizmin çözülüşüyle birlikte sosyal devlet anlayışının da ortadan kalkmasıyla, sosyal demokrasi de ideolojik olarak ortadan kalkmıştır. Dolayısıyla yükselen toplumsal muhalefeti düzen içerisine kanalize etme görevini de yerine getirememektedir. Bu sorun sosyal demokrasi ve sosyal devlet anlayışı açısından evrensel bir boyut taşımaktadır.

Tekelci terör devletinin saldırıları önümüzdeki süreçte de yoğun bir şekilde devam edecektir. Bir kez daha söylersek, yeni bir "5 Nisan" saldırısına hazırlanan tekelci burjuvazi, içi boşaltılmış "demokratikleşme" paketi ve Anayasa değişikliğiyle kitlelerin gözünü boyamaya çalışırken diğer taraftan hazırlandığı yeni bir saldırı için önünü açmaya çalışıyor. Bütün muhalif hareketlere ve bu arada sosyalist-ilerici-yurtsever basınada saldırılarını yoğunlaştırıyor. Battıkça saldırganlaşıyor.

Saldırganlık düzenin çelişkiler ve sorunlar yumağını çözmüyor, aksine derinleştiriyor. Bu sorunlara devrimci yanıtlar vermek ve toplumsal sıçramayı sağlayacak gerekli örgütlenmeyi oluşturmak komünistlerin önünde bir görev olarak duruyor.

SERVET KÖROĞLU

Sosyal Demokrasinin Tükenişi

Sosyal demokratların tiraji-komik birleşme serüveniyle iyice açığa çıkan bunalımları, bu partilerin yönetici ve yandaşlarının kendilerini inandırdıkları "bölünmüşlük" ve "lidersizlik" türünden yüzeysel nedenlerle açıklanamaz. Bunlar var; ancak bunlar bunalıma yol açan daha köklü nedenlerin sonuçlarıdır.

Sorun Türkiye'ye özgü değil. Dünya çapındaki üç önemli gelişme geleneksel sosyal demokrasinin varlık nedenini ortadan kaldırmıştır. Bunlardan biri, dünya emperyalist-kapitalist ekonomisinin "sosyal devlet"i lüks sayan, gerçek büyüme hızının yavaşladığı, monetarist yöntemlerin, rantiyeci eğilimin egemen olduğu bir döneme girmiş olmasıdır. Sosyal demokrasi, özellikle ikinci dünya savaşından sonraki ekonomik büyüme dönemlerinde "refah"ı tabana yayan, böylece işçi hareketini düzenle uzlaştıran reformcu bir işlev görüyordu. Şimdi bu olanaklı değil. ikincisi, reel sosyalizm, varlığıyla kapitalizm üzerinde büyük bir basınç oluşturuyordu. Eksik ve kusurlu haliyle bile herkese iş, eşit ve parasız sağlık hizmeti, eğitim olanağı sunabilen canlı bir toplum örneği karşısında kapitalizm sosyal hak ve hizmetleri geliştirmeye mecburdu. Sosyalizmin çözülüşüyle birlikte bu etmen ortadan kalktı, sosyal demokrasinin sosyal devletçi işlevi de bitti. Üçüncüsü, emperyalist süper kârların sağladığı olanakların da yardımıyla, emperyalist ülkelerde sınıf mücadelesi yumuşatıldı, sendikal hareket sisteme ve tekelci programlara entegre edildi. Böylece, işçi sınıfı ve sendikal hareketin sosyal demokrasiyi aşağıdan zorlayan dinamikleri de zayıfladı. Geleneksel konumlarını bir ölçüde korumaya çalışan İngiltere ve Almanya sosyal demokrat partileri on yıllardır iktidar yüzü görmüyor ve ancak şimdi, geleneksel çizgilerinden uzaklaştıkları ölçüde yeniden iktidar alternatifi olabiliyor. İspanya, Portekiz gibi Güney Avrupa, Arjantin gibi Güney Amerika ülkelerinde ise "sosyal demokratlar" IMF reçetelerinin uygulayıcılığını üstlenerek iktidar oldular ve iktidarda kalabiliyorlar.

***

Türkiye'de ise sosyal demokrat hareket bir yandan evrensel gelişmelerden etkileniyor, bir yandan da kendi tarihsel evriminin yüklerini taşıyor. Batı Avrupa sosyal demokrat partilerinden farklı olarak Türkiye sosyal demokrasisi marksizm ve işçi sınıfı kökenli değil. Bu açıdan "sosyal demokrat" olup olmadığı tartışmalıdır. Bu tartışma şimdilik bir yana, CHP, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran devlet partisidir. Kurtuluş Savaşı'nın sınırlı ve geçici anti-emperyalist geleneği, kapitalist gelişme süreci içinde kuruyup gitmiştir. CHP tarihinin hiçbir döneminde anti-emperyalist, anti-şovenist ve demokrat bir ideoloji ve programa sahip olmadı. Bu partinin sosyal demokratlaşma sürecinin kaynakları olsa olsa kemalist devletçilik, 1950 sonrasının çok partici siyasal liberalizmi ve uluslararası sosyal demokrasinin kendisini Türkiye gibi ülkelere de uyarlayabilen yükseliş dönemi ideolojileri olabilir. Ama CHP'yi sollaşmaya zorlayan esas neden Türkiye sosyalist hareketinin 1960'lı yıllardaki yükselişidir. İsmet Paşa, "ortanın solu" sözcüğünü ilk kez TİP'in seçim başarısından sonra ortaya attı. "Ortanın solu" hareketinin lideri olarak parti içi bir mücadele sonunda CHP Genel Sekreterliği'ne seçilen Bülent Ecevit ilk demecinde ortanın solunun görevinin "sola duvar çekmek" olduğunu söyleyerek yeni siyasetin sınıf mücadelesi açısından üstlendiği işlevi açık etti.

Ecevit Kemalist "devrimleri" "üst yapı devrimleri " tanımlamasıyla eleştirerek, geleneksel devlet bürokrasisi ve aydınlarıyla arasına mesafe koyarak ve daha önemlisi "düzen değişikliği" söylemini öne çıkararak CHP'yi popülist bir çizgiye oturttu. 12 Mart darbesine karşı tutumuyla da darbe ve cuntalara karşı bir görünüm vermeyi başardı. 1970'li yıllarda Ecevit mavisi toplumsal bir heyecan dalgası yarattı, ancak MSP'yle ve 11 eski AP'liyle bakanlık rüşveti karşılığı kurulan koalisyonlar Ecevit idealizasyonunu tuzla buz etmeye yetti. Maraş olayları ve sonrası dönüm noktası oldu. CHP hükümeti devletin faşistleşmesi sürecini durduramadığı gibi, sıkıyönetim ilan ederek, orduya olağanüstü yetkiler vererek, grevleri erteleyerek, yeni baskıcı yasalar getirerek 12 Eylül'e giden yolları döşedi.

12 Eylül ve sonrası Türkiye toplumunun bütün dokularına işleyen bir transformasyon dönemidir. CHP ardılı sosyal demokrat akım da bu süreçten payını aldı. Bu dönemde tekelci ilkeler, emperyalist yayılma siyasetleri bütün burjuva partilere nüfuz etti. Burjuva siyasal yelpazesinin "sağ"ı ile "sol"unu birbirinden ayıran çizgiler silikleşti. Tekelci sermayenin programı tekleşti. Bugün, DYP, ANAP ve SHP aynı tekel partisinin alt örgütleri, fraksiyonları gibiler. Aralarındaki "farkı" kendileri de anlatamıyorlar. Sosyal demokrat partiler ne popülist, ne de burjuva liberal siyasetlerin savunucusudur. İdeolojik-siyasal kişiliksizleşme, gericileşme ve örgütsel dağılış içindeler. Giderek, siyasal partiden çok çıkar ortaklığına, şirkete benziyorlar. Hükümet ortağı SHP, bütün tekelci-terörcü uygulamaların da suç ortağıdır. İktidarda kalmak uğruna, halka verdiği her sözün tersini yapıyor. Bu partinin utanmadan "demokratikleşme paketi" adını verdiği taslakta, yazı yazanı terör suçlusu yapan terör yasalarının korunması öngörülebiliyor, vb.

Özetler ve bitirirsem, geleneksel işlevi işçi sınıfına sahte umutlar enjekte etmek, düzen içi uzlaşma sağlamak olan sosyal demokrat akım, ideolojik-siyasal etkinlik, prestij ve inandırıcılık açısından ciddi bir gerileme ve tükeniş içindedir. Bu durumun yarattığı devrimci olanakları değerlendirmek bize düşüyor.

H.Y

Devrimin 36. yılında

'Yenilse' de kazanan Küba olacak

Kendisi küçük ismi büyük adanın sömürgecilikle tanışmasıyla başlayan Kübalının direnişi, 1895'te öldürülen Joze Marti önderliğinde yürütülen sömürgeciliğe ve siyasal gericiliğe karşı bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi ve nihayet bir avuç kararlı devrimcinin arkasına yoksul halkı alarak yürüttükleri anti-emperyalist savaşımı proletaryanın da desteğiyle devrime taşımalarıyla bundan 36 yıl önce en üst boyuta sıçramıştı. Bugün daha bir büyük gericiliğe ve saldırıya karşı Küba halkı direnişçi ruhunu bir başka boyutta sürdürüyor.

Yeryüzünde nufusuna oranla en çok öğretmene ve okula sahip, okuma yazma oranı % 96'lara ulaşmış, her mahallesinde bir doktor bulunan, tıp ve eczacılık dallarında en ileri ülkeler düzeyine ulaşmış, bu hizmetlerin topluma yaydırılmasında o ülkeleri bile geçmiş, bu başarılarını hemen her kentinde hatta köylerine varıncaya kadar bulunan çok sayıda, kütüphane, tiyatro, opera ve dans salonları ve sanatevleriyle sağladıkları bir nevi kültür devrimiyle taclandırmış, ulaşım sektöründe tüm olanaksızlıklara rağmen toplumsal bir düzey tutturmuş vb. ve tüm bu hizmetlerin büyük bir bölümü parasız ya da çok düşük ücretlerle sağlanan bu küçük ülkede halkın toplumsal ve siyasal bilinciyle şu anki yaşama koşulları arasındaki çelişkinin en büyük nedeni her fırsatta emperyalist saldırganlığını gizlemeyen ABD'nin ekonomik ve siyasal ambargosudur.

ABD ambargosu, özellikle Sovyetler Birliği'nin çözülüşünden sonra ekonomisi büyük oranda bu ülkeyle yapmış olduğu ticarete dayanan Küba'da büyük yoklukların nedeni. Amborgonun boyutları "insan hakları savunucusu, demokrasi savaşçısı" ABD'nin gerçek yüzünü dünya ezilen halklarına bir kez daha açıkça gösteriyor. Abluka ülkede sağlık hizmetlerinin aksamasından yiyecek sıkıntısına, ulaşımın durma noktasına varmasından eğitimin zor yürütülür hale gelmesine vb. kadar Küba halkına açıktan sefaleti dayatan bir boyutta sürdürülüyor.

Küba halkı; Küba'ya karşı her türlü siyasal saldırıyı örgütleyen ABD'ye, ağır koşullara rağmen Küba devriminin kazandırdığı -bugün bir çoğu zorluklarla devam ettirilen- değerlerine ve her zaman güvendiği önderlerine sahip çıkarak cevap veriyor.

Emperyalizmin her düzeyde ideolojik saldırısına maruz kalan Küba'da, sınırların açılmasına rağmen ülkeyi terkedenlerin sayısının çok cüzi miktarda olması ve Küba yönetimine karşı bir avuç kişiyle yapılan gösteriler sonrasında 1.5 milyonluk başkentte 600 binin üzerinde Kübalının danslar ve marşlarla yaptığı devrimci gösteriler devrime, önderlerine, devrimci Küba'ya olan bağlılığın göstergesi değil de nedir? Enflasyon oranında küçük bir oynamayla ekonomileri alt-üst olan büyük emperyalist devletler bir tarafta, tüm bu ablukayla en fazla sadece şeker kamışına dayanan ekonomisi çok zor durumda olan bu ülkenin hâlâ ayakta durabilmesi işte buna bağlıdır. Küba halkı emperyalizmin ve siyasal gericiliğin ne demek olduğunu bilincine kazımıştır. Yalanlara da karnının tok olduğu açıktır.

Müzikle içiçe yaşayan bu canayakın insanlar devrimciliği de müzik tadında yaşıyorlar. Bugün, 21. yüzyılın dünyasında ırkçılığın tamamen ortadan kalktığı belki de tek ülkenin komünistleri, devrimin yapıldığı andaki inanç ve kararlılıklarıyla ona sahip çıkıyorlar. Yönetime demokratik katılımın çok üst düzeyde yaşandığı bu ülkede, ülke sorunlarını ve ne için fedekârlık yaptığını bilen halkıyla Küba ayakta kalabiliyor.

Ancak; Küba nikeliyle yapılmış ürünlere dahi ABD'nin ticaret ambargosu koyduğu, ilaç hammaddeleri ve sağlık hizmetleri için gerekli malların, eğitim, ulaşım vb. için gerekli her türlü araç gereç ve kimyasal maddenin, yaşamak için gerekli tüketim mallarının ve turizm alanında yapılan yatırımlarla yabancı sermayenin ülkeye girişinin ambargoyla engellendiği Küba'da yakın zamanda "periodi especial (yeni düzenleme)" adı altında yürürlüğe koyulan "serbest piyasacı" önlemler, halkın ve dost halkların kafasında soru işaretleri yaratıyor. (1)

" 'Las conquistas prencipales' yani 'temel kazanımlar'... Küba'da tek politik nutuk bu. Gidişattan endişe duyan yabancı dostlarına Kübalı yöneticilerin sık sık sarfettiği 'Bizimkisi sosyalizmi geliş-

tirme mücadelesi değil, temel kazanımlarımızı koruma mücadelesidir' sözleri, yapılan reformları savunma güdüsünden çok şimdiki Küba gerçeğinin, mevcut koşullarda verilebilecek mücadelenin boyutunu ifade ediyor." (2)

"İzlediğimiz gelişme sosyalist bir yoldur tabii ki. Bu değişikle sosyalist geleneğimizi, ahlâkımızı değiştireceğimiz anlamına gelmiyor" şeklinde açıklamalar yapan Parti önderlerinin ve belkide yavaş yavaş sınıfsal ayrımı yaratan önlemlere ilişkin *"Diyalektik. Zorunluluklar yeni düzenlemeleri zorladı, yeni düzenlemeler halkı ve halk ta partiyi"* diyen halkın ve tüm bunları görerek tarımsal atılımı yapmak için yoğun emek sarfeden, şu anki durumun sosyalizmin kazanımlarını devam ettirebilmek adına bir süre gerekli olduğuna inanan genç komünistlerin, tüm bu insanların ruhunun Küba usulü sosyalizmin özgünlüğüne bir başka boyut kazandırdığına inanalım. Enternasyonalizme inanmış bu halkın bizlerin buna inanmasına ve enternasyonalist dayanışma göstermemize çok ihtiyaçları var.

Emperyalist abluka içinde özgün bir sosyalist enklave olan Küba'nın onurlu direnişi ezilen halkların saygı ve sempatisini kazanmıştır. Destek ziyaretleri ve bu ülkelerin sembolik te olsa yardımları, dünya aydınlarının ablukanın kaldırılması yönündeki çabaları bunun göstergesi. Örneğin ülkesinde sevilen futbolcu Maradona bu ziyaretçilerden biri.

Küba halkı tüm olumsuzluklara rağmen çok değer verdiği sosyalist kazanımlara sahip çıkarken yaratıcılığını da geliştiriyor. Diş macunu mu yok tuzlu su bu işi görüyor. Benzin mi yok bisiklet ne güne duruyor. Bunu öyle geliştirmişler ki örneğin bisiklet taşıyan otobüsler yapmışlar. Çocuklarına çok değer veren Küba halkı onlara her gün bir litre süt vermeyi ihmal etmiyor. Onlara direnişlerinin yarına taşıyıcıları gözüyle bakıyor. (3)

21-25 Kasım 1994 tarihleri arasında Havana'da yapılan Küba ile Dayanışma Dünya ile Birinci Buluşma toplantılarında konuşma yapan 12 yaşındaki Edvardo Lorenzo *"Merhaba! Dayanışmanız için teşekkür ederiz"* dedikten sonra hıçkırıklarla ağlamaya başlayınca Fidel tarafından teselli edildi. Konuşmasını *"Yaptığınız yardımlar bir ölçüde yardımcı oluyor. Burada aranızda kendimi çok iyi hissediyorum. Bizimle birlikte olun"* diyerek bitirdi.

Aynı toplantının kapanış konuşmasında bakın Fidel neler söyledi: *" Halkların eşitliği, adalet ve egemenlik için mücadelede birleşelim. Çağımızın en değerli şeyine sahibiz biz... Ambargo sadece ticaret yasaklanması değildir. İmparatorluk karşı devrim fikirleri ile ve çok büyük sınırsız bir medya ile karşımızda. Terörist bir savaş ambargo. Hasta bir insan için ilaç veya bir şırınga alışverişi yapamıyoruz. Bu savaşta diplomatik ilişkiler engelleniyor, baskı yapılıyor, özel işletmelerle ilişkimiz engelleniyor. Bize mal getirenler cezalandırılıyor, bu evrensel bir suçtur...*

"Küba'ya karşı bitmek bilmeyen düşmanlık devrim önderlerine sabotajlarla sürüyor. Ülkemizde sürekli kışkırtmalar, yangınlar, sabotajlar örgütlenmeye çalışılıyor. Bitkiler ve hayvanlar hastalanıyor. ABD'nin bize karşı kullanmadığı ilaç kalmadı. Açlık ve hastalıkla savaşan 11 milyon Kübalının insan hakkları nerede?... 'Ambargoyu kaldıralım siz de revizyondan geçin' diyorlar. Devrim zaten en büyük politik değişiklik, biz bunu yaptık. Anayasa bu halk tarafından yapıldı. Politik değişimler üzerine ambargonun kaldırılması mümkün değil, kaybetmeye razıyız...

"Şimdiye kadar devrimin getirdiklerini korumak zorunda kaldık. Yenilikler üretemiyoruz. Liberalizmin herşeye kadir olduğunu söylüyorlar. Bunlar hayal görüyorlar... Yabancı sermayeyi kabul ettik, teknolojisiz, pazarsız gelişmek mümkün değil çünkü; Enternasyonalist ruhla dayanışmamızı sürdüreceğiz... Mücadeleye devam." (4)

Bu iki alıntıyı Küba'daki durumu sarsılmaz inançlı Fidel yoldaştan ve onun çoçuklarından dinleyip anlayalım diye yaptık. Burada şunu belirtmekte fayda var. Emperyalist haydutlar Küba 'nın ne kadar direnebileceği üzerinde bahis oynuyorlar. Tam da bu noktada biz sosyalistlerin varolan mentaliteyi anlayıp Küba'daki sosyalizmin niteliği ve ömrü yerine onunla enternasyonalist dayanışmanın ne şekilde hangi yöntemlerle yürütüleceğini tartışması çok daha anlamlı olacaktır. Dayanışmanın, bu amaçlı gecelerde birbirimizle slogan yarıştırmakla veya örgüt, parti gecelerinde kendi meşruiyetimizi "kanıtlama çabaları"yla mümkün kılınamayacağını anlamamız gerekiyor.

Başka türlü, *"Politik değişmeler üzerine ambargonun kaldırılmasının kabülü mümkün değil,* ***kaybetmeye razıyız... Hiçbir zaman kapitalist olmayacağız.*** *Bu zor dönemi gelecekten umudumuzla atlatacağız"* diyen Fidel'i ve onun sıcak ve onurlu halkını anlayamayız.

Bilinmelidir ki Küba yenilse de kazanan devrimci Küba halkı ve onun önderliği olacak. Kaybedense emperyalist haydutlar.

EREN DOĞAN

Kaynaklar:

(1) *Cumhuriyet*, Oktay Ekinci, 26 Aralık 1994

(2) *Ö. ülke*, Zekine Türkeri, 3 Ocak 1995

(3) *Yeni Yüzyıl*, Füsun Mutlu, Ocak 1995

(4) *Aydınlık*, Nurcan Özgül, 17 Aralık 1994

28 Ocak'ı unutma!

• *Onbeşler'in katlinden, 74 yıl sonra da çıkaracağımız dersler var*

K. KAYA

(...)
Yandı 15 yaramdan 15 alev
Kırıldı göğsümde 15 kara saplı bıçak...
Kalbim,
Kanlı bir bayrak gibi çarpıyor.
ÇAR-PA-CAK!!!...

Nazım Hikmet (*Onbeşlerin Kitabesi*)

Türkiye Komünist Hareketi'nin büyük oranda sözlü anlatıma dayanan tarihinde, "utkan-savaşkan-şanlı" olmakla "yok saymak" arasında bir yerde, ihanetler, tevkifatlar ve katliamlar eşliğinde burjuvazinin ördüğü sis perdesinin ağırlıkla varlığını sürdürdüğünü görüyoruz. Tarihimize ait bölük pörçük bilgilerden öteye ulaşılabilecek kaynaklar, döneklere, ajanlara ve polise ait olanlar yalnızca.

Bütün olumluluk ve olumsuzluklarıyla, yanılgı ve doğruluklarıyla sosyalist mücadelenin tarihine ait olan örgütlerin arşivleri ise yine likidasyonlar eliyle burjuvazinin sis perdesinin altına girdiler; "sorumluları", sözkonusu arşivlerin Kraliyet Akademileri'nin ya da bazı vakıfların emanetinde olduklarını söylüyorlar.

20'lerin Türkiyesi'nde komünist hareketimizin önemli başlangıç noktaları ve dönemeçleri üzerine de burjuvazinin kalın bir duvarı örüldü. O duvarın harcında Mustafa Suphi Yoldaşlar'ın kanı var. Bu duvarın önünde Türkiye'nin sosyalist kuşakları uzun yıllar boyunca, 1920'nin 10 Eylül'ünde Bakü'de toplanan TKP Kongresi'yle 1921 yılının 28 Ocak'ını 29'una bağlayan gece katledilen 15 Komünist hakkında yeterince bilgi sahibi olamadan Kemalist burjuvazinin katliamdaki sorumluluğunu/sorumsuzluğunu tartışıp durdular. Türlü varsayımlar kabul gördü; ya da reddedildiler. Öyle ki, burjuvazinin anti-komünist beslemeleri Onbeşler'in katlini Lenin'e dahi maletmeye çabalarlarken, TKP kadroları arasında da Ankara'nın sorumluluğunun bulunmadığı geniş bir kabul gördü. Ankara'nın sorumlu olduğunu söyleyen Abidin Nesimi'ye göre ise; "*Komintern içi çekişmeler, Kemalist burjuvaziyi komünistlerin tasfiyesi konusunda cesaretlendirdi ve Sovyetler de buna göz yumdu.*"(1)

Mustafa Suphi ve yoldaşlarının katledilmelerinde "*M. Kemal'in metheldar olmadığı kanısındayım*" diyenlerden birisi de Prof. Dr. Mete Tunçay. Prof. Tunçay, Türkei-Data (Dökümantasyon ve Bilgi Merkezi)'nin Essen Halk Yüksek Okulu'nda 21 Kasım 1987 tarihinde verdiği konferansta, "*Suphi hikayesinde ben hiçbir karanlık nokta kalmadığını sanıyorum*" diyerek, şu ilginç görüşü dillendiriyordu:

"*Suphiler'in gurubu eğer Ankara'ya gelebilselerdi, aralarından üç tane falan bakan çıkardı. Bir tanesi M. Suphi, bir tanesi Ethem Nejat, bir tanesi de Hilmioğlu Hakkı diye bir eğitimci vardı, o olabilir gibi geliyor.*"

Görüşlerinin eski TKP kadrolarınca da paylaşıldığını söyleyen Prof. Tunçay, "*iş, Karabekir'le Erzurum Valisi Deli Hamit Bey arasında kotarılan bir şey*" dedikten sonra asıl can alıcı noktaya da işaret ediyor:

"*Ankara zaten Suphiler'i davet ediyor gelin diye, gelin diyor, burada biz bu işleri zaptü rapta koymak istiyoruz. Artık önüne gelen ben komünistim diye ortaya çıkmayacak, bunun bir partisi, kartı, sorumlusu olacak. Komünist işlerinde disipline girecekseniz gelin, diyor.*"(2) Bu noktaya biraz sonra M. Kemal'in sözleriyle döneceğiz. Şimdi "Mustafa Suphi ve yoldaşlarını kimler katletti" sorusu üzerinde biraz daha duralım. Çünkü bu sorunun cevabını "nasıl ve niçinleriyle" birlikte bulmak, "*bu ülkede nasıl bir sınıf savaşımı yaşandığını ortaya koyacağı gibi, bugünkü siyasal yaklaşımları etkileyecek ve geleceği kurma siyasetlerini de belirleyecek önemdedir.*"(3)

Prof. Tunçay'dan devam ediyoruz:

"*Karabekir'le Deli Hamit Bey'in bu nümayişleri tezgahladıkları kesin. Peki ondan sonra bir de gidin, öteki motora binin, Faik Reis, Yahya Kahya'nın adamı, onları gitsin yolda*

yakalasın, öldürsün; bu emir kimden çıktı? Ben bu emrin Ankara'dan çıkmadığı kanısındayım. Çünkü elimizde bir hafta sonraki telgraf var ki, M.. Kemal Paşa soruyor: Ne oldu bunlara, neredeler, diye.. Sonra daha önemli olmak üzere ben M. Suphi'nin İfham Gazetesi'nden arkadaşı Ahmet Ferit Tek'le konuştum; yaşlılığında Moda'daki evinde emekli büyükelçinin... İçişleri Bakanı'ydınız, Suphi Bey öldürüldü. Evet, ben birkaç ay sonra haber aldım. Hükümet üyesiydiniz, bu tartışılmadı mı? Katiyen, dedi. Bu adamın da bana 90 yaşından sonra yalan söylemek için hiçbir nedeni olduğunu düşünmüyorum."

Tunçay, daha sonra Yahya Kâhya'dan Ali Şükrü'ye cinayet zincirini anlatarak konuyu Sovyet yönetimiyle Ankara arasındaki Onbeşler'in katlinden 1,5 ay sonra imzalanan dostluk anlaşmasına getiriyor ve *"bu eğer büyük devlet oportünizmi ise, ilk örneğidir; son örneği değil ama..."* diyerek bağlıyor. Prof. Tunçay'ın ifadeleri üzerinde kriminal bir yaklaşımla değerlendirmeler yapmak hata olur. Ayrıca "Ankara bağlantısı" konusunda son yıllarda ortaya çıkan bazı belgeler üzerine Orhan Cemil'in *Devrim*'in Ocak 1994 tarihli 23. Sayısı'nda geniş bir değerlendirme var. Ancak Tarih'in "zaman-mekan ve insan" boyutları üzerine doğru bilimsel tesbitlerin sahibi olan Prof. Dr. Mete Tunçay'ın savlarına dayanak olarak, M. Kemal'in Onbeşler'in katledilmesinden bir hafta sonra dahi habersiz olmasını ve dönemin Hükümet üyesi Ahmet Ferit Tek'in birkaç ay sonra haberdar olabildiğini göstermesi şaşırtıcı... Bugünkü devlet mekanizmasının kurucusu olan Kemalist kadronun, komploculukta ve entrikacılıkta bugünkülerden daha az becerikli olduğuna inanabilir miyiz?

Paşa buyurdu: "Zaptu rapta"

Yukarıda Prof. Tunçay'ın sözleri arasında Ankara'nın Mustafa Suphi ve yoldaşlarını "davetinin biçimine" dikkati çekmiştim. Burjuvazinin işçi sınıfı siyasi hareketlerine bu yaklaşımına hiçbir sosyalist kuşak yabancı değil; oyun, benim kurallarımla oynanacak!.. Hatta artık anlaşılmıştır ki, bu aynı zamanda eşyanın tabiatı gereğidir. Bu proleteryayla burjuvazinin mücadelesinin 1920'li yıllardaki koşulları altında da böyleydi, bugün de böyle... İşte M. Kemal'den, birbirine yakın tarihli üç değişik konuşma ve mektubundan "Oyunun kuralları" ve "sahanın çizgisi":

15 Eylül 1920'de,

"Vaziyetimiz, arzettiğim gibi, Doğu ve batı ile, muayyen bir neticeye varmadan inkılâplardan sakınmak, bilvesile, Bakü'deki Türk Komünist Fırkası reisi Mustafa Suphi Yoldaş'a da yazdığım vechile, ne yapılacaksa, hükûmet vasıtasıyla yapmaktır."

Birbuçuk ay sonra,

"En makûl ve tabii tedbir olarak, aklı başında arkadaşlardan hükûmetin malûmatı altında bir Türkiye Komünist Fırkası teşkil ettirmek olacağı düşünüldü."

Birkaç ay sonra,

"Kayıtsız şartsız Rus tâbiyeti demek olan Komünizm'in dahildeki Komünist teşkilatı, gaye itibariyle tamamen bizim aleyhimizdedir. Gizli Komünist teşkilatını her surette tevkif ve teb'it etmek mecburiyetindeyiz."(4)

Bu konuşmaların kronolojik seyrine paralel gelişen olaylar artık biliniyor.

TKP önderlerinin Ankara'ya doğru yola çıkmalarının gerekçesi, o günün koşullarının da etkisiyle "emperyalizme karşı tüm *millici güçler*le omuz omuza savaşmak" temeline oturmaktadır. Bu temeli kavrayabilmek için 1920'lerin Türkiyesi'ne ve Dünyası'na kısaca bakmak gerekiyor.

20'ler hem Türkiye, hem de Dünya için olağanüstü yıllardır. 1917 Büyük Ekim Devrimi, dünya proleteryasının siyasi mücadelesini olduğu kadar, ulusal mücadeleleri de etkilemektedir. Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşı yeni sona ermiş ve Dünya haritasında önemli değişiklikler olmuştur. Lenin sağdır ve emperyalizm aşamasına ulaşarak sömürü ağını enternasyonal hale getirmiş kapitalizmin karşısında proletarya enternasyonalizmi de yeniden ve güçlü bir şekilde örgütlenmiştir. En yoksul feodal ülkelerden kapitalist metropollere kadar sömürüye karşı mücadele kâh yükselmekte, kâh geri çekilmeler yaşanmaktadır. Bu çalkantı ve alt-üst oluşlar Türkiye'ye de yansımış, bir yandan Anadolu'da birikeni Batı kapitalizmine aktaran komprador burjuvazi, Kemalist hareketin karşısına çıkarken öte yandan da yeni yeni yükselen Anadolu sermayesi sömürüden payını artırmak üzere harekete geçmektedir. 1908'de başlayıp geri çekilen burjuva devriminin yenik ittihatçı subayları, Bolşevik Parti'yle diyalogtan İngiliz emperyalizmi işbirlikçiliğine kadar dramatik zigzaglarla Anadolu'da

tırnak tutturmaya çabalamaktadır. Savaş ve mütareke yılları büyük bir siyasal otorite boşluğu da yaratmış, İngiliz Muhipleri Cemiyeti gibi, Mukaddesatı Muhafaza Cemiyeti gibi gerici örgütlerle Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası gibi sosyalist örgütler kurulmuştur. Ankara'da kurulan 1. BMM'nin ilk hükümetinde, "ben marksistim, mesleğim budur ve iftihar ederim" diyebilen bir milletvekili İçişleri Bakanı olarak görev alabiliyor, BMM nezdinde ilk resmi Sovyet temsilcisi olan Şerif Manatof, Ankara ve Eskişehir'de "Bolşevik Devrimi Üzerine" konferanslar verebiliyordu. Aynı dönemde Amerikan Mandaterleri Cemiyeti de kuruluyor ve Halide Edip (Adıvar) rahatlıkla Amerikan mandasına girilmesi propagandasını yapabiliyor ve taşıdığı misyonuyla Ankara'da kabul ve takdir görüyordu. Zaman zaman bizzat M. Kemal'in manipülasyonlarıyla komünistlerle diyalog sağlanırken öte yandan da muvazaa amacıyla adı Türkiye Komünist Fırkası olan bir parti yine M. Kemal'in direktifiyle kuruluyordu. Bu partinin kurucuları M. Kemal'in "en güvendiği dost ve arkadaşları"ndan oluşmaktaydı: Mareşal Fevzi (Çakmak), Mahmut Celal (Bayar), Ali Fuat (Cebesoy), Ali (Kılıç), Hakkı Behiç, İhsan, Refik (Koraltan), Eyüp Sabri, Süreyya (Yiğit), Dr. Adnan (Adıvar), Refet (Bele), Tevfik Rüştü (Aras), Yunus Nadi, İsmet (İnönü). Partininin resmen kuruluşundan sonra M. Kemal, Tevfik Rüştü'yü Moskova'ya göndererek muvazaa partisinin 3. Enternasyonal'e katılmasını sağlamak istemiş ancak kabul edilmemişti.(5)

İşte 1920'lerin Dünya'sı ve Türkiyesi'nin manzarası (fazlası yok eksiği var) bu çalkantı atmosferindedir. Yaşanan savaş, yalnızca emperyalizmle ulusal kurutuluş güçlerinin savaşı değil, eski-yeni ve gelecek toplumun nüvesi/öncüsü sınıfların, katmanların onlarca siyasi örgütü/disiplini arasındaki sınıflar savaşıdır da... İşte Onbeşler bu savaşa doğru yürümektedirler.

15 Yoldaş'ın Anadolu'ya girişleri Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı M. Kemal Paşa'nın "resmi" davetiyledir ve izleyecekleri güzergah da bu "resmi davetin icabı" olarak "resmi program"la belirlenmiştir. Bu programın gereği Türkiye Komünist Partisi Başkanı Mustafa Suphi Yoldaş, Genel Sekreteri Ethem Nejat Yoldaş ve Merkez Komitesi üyesi yoldaşlar, Sürmene açıklarında Teşkilat-ı Mahsusa'nın kiralık katili, Trabzon Kayıkçılar Kâhyası Yahya, besleme köpeği Faik ve diğerleri tarafından Karadeniz'in karanlık sularında katledildiler. Bu katliamın, haftalarca, aylarca "hükümet erkanı" tarafından öğrenilemediği, bazı "ilerici tarihçiler" tarafından savunulurken sicilli anti-komünist İlhan Darendelioğlu'nun kitabında Ahmet Cevad Emre tarafından Pavloviç'e yazıldığı söylenen "rapor"da *"Ertesi gün, motorların tayfaları herkese Türk komünistlerinin denizin dibine gittiklerini anlatıyordu"* denilmekteydi.(6)

15 Komünist'in Anadolu'ya ayak basmalarından başlayıp ihanet ve alçaklıklarla dolu yolculukları boyunca "görünmeyen" bir el provakasyonları büyük bir beceriyle yönetti. Kışkırtılan gerici yığınlar, devrimcilerin üzerine her yönlendirilişlerinde akla gelmedik saldırılar gerçekleştirildi, ancak herşey tam bir katliama dönüşürken, "görünmeyen el" tarafından geri çekildi. Gerici tarikat odaklarından, Kemalist idarenin valilerine, ittihatçı hain subaylardan ordu komutanlarına TC'nin temellerini oluşturan bir mozaik karşı-devrimci faşist bir tezgah olup yoldaşlarımızı adım adım katliamlarının en uygun olduğu yere ve zamana kadar izlendi. Her adımda Onbeşler'in tavrı kesin bir kararlılık sergiledi: "yolumuza devam edeceğiz"...

Mustafa Suphi ve yoldaşlarını "adım adım" izleyen sinsi plân, yalnızca onların yolculukları sırasında ve güzergâhları boyunca değil, bütün ülkedeki sosyalist harekete karşı da uygulamaya konulmuştu: " 6 Ocak'ta Yeşil Ordu dağıtıldı, 28 Ocak'ta Mustafa Suphi ve 14 yoldaşı Karadeniz'de boğduruldular. Aynı gün TBMM'deki HİF mensupları tutuklandılar.

Bu olaylar, *"Türk burjuvazisinin daha kurtuluş savaşının dumanları tüterken ve daha ayakları üzerinde tam dikilmemişken bile ne denli gerici ve barbar olduğunu gösteriyor. Görmek isteyenlere. Türk burjuvazisi, Türk paşaları yalnız gerici ve barbar değil aynı zamanda siyasidir. Mustafa Kemal, dışarda Sovyet hükümetiyle iyi geçinme siyasetini içerde komünistleri ezme taktiğiyle birleştirmenin tek değilse bile ilk ve en usta uygulayıcısıdır. TKP ise, Sovyet dış politikasının öncelikleri ile sınıf mücadelesinin önüne koyduğu görevleri ayırma ve bu ikisi arasında sınıf pusulasını yitirmeyen bir denge kurma ustalığını hiçbir zaman gösterememiştir."*(7)

Onbeşler'in büyük kavgası, bugün komünist

hareketimizin tarihe bağlandığı düğümdür. Onların kavgasının, devrim ve sosyalizm mücadelesine doğru bir hatla taşınması, bu düğümün doğru bir çözümüyle mümkün olacaktır. Yukarıda da değindiğimiz gibi Burjuva tarihçileriyle birlikte sosyalist hareketin de içinden, Trabzon'la Ankara'nın bağlarını koparmaya özen gösterenler çıkmıştır; ama "*burjuvazi her zaman dönektir, burjuvazi her zaman haindir, o, en ulusal kurtuluşçu kesildiği zamanlarda bile komünistlere karşı 'ulusal haindir' ve Anadolu milli burjuvazisinin bu hain karakteri Onbeşler'in kaderi olmuştur*"(8) diye de yazıldı sosyalist hareketimizde...

28 Ocak'ı değerlendirirken: "ilk yapılması gereken, 'yolumuz Mustafa Suphiler'in yoludur' muğlaklığından kurtulmak olmalıdır.

"*Elbette onlar ilk komünist müfrezeydi ve bu sıfata yakışır bir hayatları oldu. Ama bu böyledir diye onların ölümüne ve komünist hareketin daha baştan güdük ve hasarlı doğmasına yol açan hataların üzerini örtmek komünistlerin tutumu olamaz.*"(9)

Katledilmelerinin 74. Yıldönümünde onları saygıyla anıyoruz.

Kaynakça:

1. Atilla Akar, "Eski Tüfek" Sosyalistler, s. 148, İletişim Yayınları, 1989.
2. Türkei-Data Türkiye Üzerine Bilimsel Araştırmalar Dökümantasyon ve Bilgi Merkezi Derneği'nin Prof. Dr. Mete Tunçay'ın Alternatif Tarih-Resmi Tarih konulu konferansına ait deşifre edilmiş teksirlerinden, s. 8
3. Orhan Cemil, *Devrim* Sayı 23, Ocak 1994, s. 33.
4. Ali Kemal Meram, Türk Rus İlişkileri Tarihi, s. 274-275, Kitaş Yayınları, 1969.
5. age. s. 284
6. İlhan Darendelioğlu, Türkiye'de Komünist Hareketler, s. 42, Toprak Dergisi Yayınları, 1961.
7. Haluk Yurtsever, Süreklilik ve Kopuş İçinde Marksizm ve Türkiye Solu, s.128, Etki Yayınevi, 1992.
8. *İlke*, Sayı 61, Ocak 1979, s. 92.
9. *Işık*, Sayı 22, Ocak 1995, s. 20.

Mustafa Suphi, Ethem Nejat ve 10 Eylül Kongresi

Mustafa Suphi

1883 yılında Giresun'da doğdu. Babası Osmanlı döneminin valilerinden Ali Rıza Bey olan Mustafa Suphi, ilk öğrenimini Kudüs ve Şam'da Orta Öğrenimi de Erzurum'da ve İstanbul'da Galatasaray Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Hukuk Mektebi'ni ve Paris Siyasal Bilimler Yüksek Okulu'nu bitirdi. O yıllarda Tanin Gazetesi'nin Fransa muhabirliğini de üstlendi. Fransız devrimcilerinden Jean Jaurès ile tanıştı ve ondan etkilendi.

İstanbul'a döndükten sonra gazeteciliği sürdüren ve Tanin, Servet-i Fünun gibi gazetelerde makaleler yazdıktan sonra Ahmet Ferit Tek'in İfham Gazetesi'nin Yazıişleri Müdürlüğü'nü üstlenen Mustafa Suphi, İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı. İttihat ve Terakki'nin işçi sınıfı hareketine saldıran politikalarına tavır aldı. 1913'te bir siyasi cinayetin bahane edilerek ittihatçıların giriştiği tasfiye hareketinde Sinop'a sürülenler arasında Mustafa Suphi de vardı. 1914'te Sinop Cezaevi'nden kaçışı örgütleyen Mustafa Suphi, diğer sürgünlerin aksine Rusya'ya gitmeyi tercih etti. Diğerleri Paris yolunu tutarken Mustafa Suphi devrim ateşinin tutuşturduğu Rusya topraklarına yöneldi. Kısa süre Çar'ın siyasi polisine tutsak düşen Mustafa Suphi, sürgünleri boyunca önce S.R., sonraları da Bolşevik militan ve liderlerle tanıştı. 1915'te Enternasyonal kavgaya inanmış bilinçli bir komünist militan olarak Lenin'in partisinin saflarına katıldı. 1917 Büyük Ekim Devrimi'ne ve Sovyetler Birliği'nin kuruluşuna emeğini kattı. Başkırt-Tatar devrimcileriyle birlikte Moskova'da Yeni Dünya Gazetesi'ni çıkardı, çeşitli nedenlerle Sovyetler Birliği'ne gelen Türkler arasında ve Türk savaş esirleri arasında propaganda ve örgütlenme çalışmalarını sürdürdü.

25 Temmuz 1918'de Türk Sosyalistleri 1. Kongresi'ni topladı. 1918 Kasım'ında Moskova'da düzenlenen Müslüman Komünistler 1. Kongresi'ne katıldı. Doğu Halkları Merkezi Bürosu'nun Türk Seksiyonu Başkanlığını üstlendi. Aralık ayında ise Petrograd'da toplanan Uluslararası Devrimciler Konferansı'na Türkiye Delegesi olarak katıldı ve söz alarak "kapitalizmin beyni Avrupa'da olmakla birlikte vücudu Asya ve Afrika ovalarındadır" sözünün yer aldığı konuşmasını yaptı.

1919 yılı Mart ayında toplanan 3. Enternasyonal'in ilk kongresinde Lenin'in, Clara Zetkin'in, Umberto Terraci'nin, John Reed'in, Valter Ulbricht'in ve diğer dünya komünist hareketinin temsilcileri arasında bir de Türkiye Delegesi vardı: Mustafa Suphi. Ancak, bu kongrede yalnızca "partili" ülkelerin delegelerinin oy hakkı vardı ve bu nedenle Mustafa Suphi, "oy hakkı olmayan" delegeler arasındaydı.

Mustafa Suphi, alabildiğine

enerji gerektiren bir eylemlilik içinde Ekim Devrimi'nin inşasına harç taşımayı sürdürdü. İdil-Ural Bölgesine dönerek Yeni Dünya gazetesini çıkarmayı sürdürdü ve ayrıca "Kırım Haberleri" adıyla bir de ek çıkardı. Anayasa ve program taslakları için broşürler yayınladı. Denikin'in beyaz ordusu ile savaşmak üzere Kızıl Ordu saflarına katıldı.

1919 yılı sonlarında Türkistan Sovyet Cumhuriyeti'nin kuruluşuna destek olmak üzere Taşkent'e giden Mustafa Suphi, Devrim Azerbaycan'a sıçrayınca bu kez de Bakü'deydi. Bakü'de Türkiye'den kaçan ittihatçı unsurlar tarafından kurulan Türkiye Komünist Fırkası'na gurubuyla birlikte girerek, bütün ittihatçı unsurları tasfiye etti ve partiyi yeniden kurdu. 1920 yılı Eylül ayının ilk haftasında Komintern kararı ile Doğu Halkları Kurultayı toplandı ve 1831 delegenin katıldığı bu kurultayın en kalabalık delegasyonu Türkiyeli'ydi: 235 kişi. Bu delegasyonda Mustafa Suphi, Süleyman Nuri, Bahaddin Şakir, İsmail Hakkı, Cevat Dursunoğlu, Kazım Karabekir'i temsilen Binbaşı Arif ve Teğmen Asım, Salih Zeki, Ahmet Cevad (Emre), Enver Paşa, İttihatçıların polis müdürü Azmi, M. Kemal tarafından bizzat tayin edilen TBMM Temsilcisi Dr. İbrahim Tali (Öngören) de yer alıyorlardı. İstanbul'dan gelen delegeler arasında ise bir başka komünist militan vardı: Ethem Nejat.

Ethem Nejat

1887 yılında doğan Ethem Nejat, sosyalist mücadeleden etkilenmeden önce Ziya Gökalp'in etkisinde bir Türkçü'ydü. Birçok İttihatçı gibi yurt dışına kaçmak zorunda kalan Ethem Nejat Meşrutiyet sonrasında İstanbul'a döndü ve savaş yılları boyunca İstanbul'da, Manastır'da, Bursa'da ve İzmir'de öğretmenlik, okul müdürlüğü ve maarif müdürlükleri görevleri yaptı. Ancak artık marksizmle tanışmış ve Türkçülük akımını terketmişti.

Savaş bittikten sonra Almanya'ya giden Ethem Nejat, Liebknecht, Lüksemburg, Mehring ve Clara Zetkin gibi devrimcilerin 2. Enternasyonal çizgisindeki Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nden koparak oluşturdukları Spartakist hareketle ilişki kurdu. Kurtuluş adlı bir dergi yayınlamaya başlayan kadroya katıldı. Aynı kadro daha sonra Almanya'da "Türkiye İşçi Çiftçi Partisi"ni kurdu ve kurucular arasında Vedat Nedim Tör gibi sonradan hainlik yapacak olan isimler de yer alıyordu. Bu gurup daha sonra Türkiye'ye dönerek yine Fransa'dan dönen Dr. Şefik Hüsnü ve ekibiyle birleşerek Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nı kurdular. Ethem Nejat da kurucular arasındaydı. Ethem Nejat özellikle Kurtuluş'taki teorik yazılarıyla TİÇSF'nın önde gelen kadroları arasında yer alıyordu. TİÇSF'nın adayı olarak Eskişehir Mutasarrıflığı'na tanınan 5 kişilik TBMM milletvekilliği kontenjanına giren Ethem Nejat, Bakü'deki Doğu Halkları 1. Kurultayı'na katılmayı tercih etti.

TKP 1. Kongresi

Mustafa Suphi ve Ethem Nejat 1920 yazında Bakü'de buluştular. Doğu Halkları 1. Kurultayı bittikten hemen sonra Kızılordu Kulübü salonunda 10 Eylül 1920'de Türkiye'den ve diğer ülkelerden gelen 74 delege ile "1. Umumi Türk Komünistleri Kongresi"ni topladılar.

TKP'nin 1. Kongresi olarak kabul edilen kongreye katılan 74 delege, 15 örgütü temsil ediyorlardı. Bunlar arasında Ankara'dan Halk İştirakiyyun Fırkası, TİÇSF, Mustafa Suphi tarafından İttihatçı unsurlardan arındırılmış olan Türkiye Komünist Fırkası, Yeşil Ordu, T.İ.U. ve İşçi Birlikleri -Kemalist Tarihçi Ali Kemal Meram'a göre, İstanbul'daki Rum işçilerin oluşturduğu T.İ.U Amele gurubu, Kurtuluş, Aydınlık çevreleri, çeşitli sendikalar, İşçi Birlikleri ve Ermeni Hınçak Cemiyeti'nin sol kanadıyla birlikte TİÇSF'yi oluşturmuşlardı.(1) 10 Eylül Kongresi'ne TİÇSF delegasyonundan bağımsız katılmış olup olmadıkları belli değil- bulunuyordu. Katılan delegelerin 32'si geçerli oy hakkına, 42 delege ise "danışma oyu" hakkına sahipti.

Ethem Nejat ve Hilmioğlu Hakkı tarafından verilen bir önergeyle Türkiye komünist teşkilatlarının birleştirilmesi kabul edildi. Yalnızca geçerli oy hakkına sahip delegelerin katıldığı 7. Oturum'da ise TKP'nin ilk Merkez Komitesi seçildi: Mustafa Suphi (Başkan), Ethem Nejat (Genel Sekreter), Mehmet Emin, Nazmi, Hilmioğlu Hakkı, İsmail Hakkı (Kayserili), Süleyman Nuri. Yedek üyeler: Hüseyin Said, Asım Necati, Selim Mehmetoğlu. Denetçiler: Süleyman Sami, Lütfi Necdet ve İsrail Çitaoğlu.

Mustafa Suphi ve Ethem Nejat tarafından hazırlanan kongre sonuç bildirgesinde şöyle deniliyordu:

"Türkiye Komünist Fırkası, inkîlap hareketinin yeni girdiği gayri müterakki (gelişmemiş) memleketlerde emperyalizme karşı mevcudiyetini müdafaa eden milli kuvvetlere müzaheretle (yardımla), bu arada umumiyetle sermayedarlar idaresine karşı sınıfî mübareze hissinin işçi-halk içinde derinleşmesine ait mücadelede bulunmalı ve her halde teşkilatın istiklâlini (örgütün bağımsızlığını) muhafaza etmelidir."

1. A. K. Meram, Türk Rus İlişkileri Tarihi, s. 277, Kitaş Yayınları, 1969.

ÖLÜMÜNÜN 71. YILINDA

Yaşamlarına ve eserlerine değer biçtiğimiz insanları ölüm ve doğum yıldönümlerinde anmamız geleneklerimiz arasında yer alır. Lenin'i de ölümünün 71. Yıldönümünde anıyoruz. Ama, bunu salt bir geleneksel davranış olarak değil, devrimci bir eylem olarak yapıyoruz. Lenin, yaşayıp göçmüş ve yaşamakta olan insanlık nüfusuna göre pek az sayıda insan gibi, her gün binlerce, milyonlarca insanın aklındadır ve sürekli anılmaktadır.

Lenin sevgisi, bütün insanlığa aittir, çünkü o sadece bir ülkenin ve halkının değil, dünya devrimci hareketinin önderlerindendir. Yepyeni güçleri, yepyeni işlevlerle tarih sahnesine çıkaran 20. Yüzyıl, kendisi tarih sahnesinden çekilmeye hazırlanırken aynı güçlerin yenilgilerine, geri çekilmelerine de tanık olmuştur. Ancak bu tanıklığın içine, Lenin'in düşmanlarının bütün isterik beklentilerine rağmen Leninizm'in yenilgisi dahil edilememiştir. Proleter devrimi ve sosyalizm davası, kapitalizmi aşmanın, insanlığın kurtuluşu ve ilerlemesinin biricik alternatifi olduğunu tarihin bu zorlu dönemecinde de de kanıtlayıp rehberliğini sürdürdükçe Lenin'e duyulan sevgi de o ölçüde büyüyor.

Marksizm, ampirik felsefenin karşısında sağlam bir mevzide konumlanırken hiç bir zaman deneyden kopmamıştır ve her zaman sınavdan geçeceği gerçeğinin altını çizmiştir. İşte Leninizm, Marksizmin büyük sınav noktasındaki deneydir.

Marksizm, toplumsal yaşamın bilimsel analizine nokta koymaktan kaçınır. Çünkü o nokta, aynı zamanda dogmatizmin durağan tabiatıdır. Oysa doğayla toplumun diyalektiği, durağanla akışkanın içiçe geçtiği bir alandır. İşte Lenin, yeni çağın, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağının hareket noktasına basan Marksizmin eylemleşen adıdır.

Lenin'in önderliğini yaptığı devrim, Marksizm'in yeni görevlerinin, insan bilgisinin tarihe yeni türden bakışının bir büyük sınavı olarak yeni çağı başlattı. Bu başlangıçta Marksizm, Leninizm öğretisiyle taçlandı. Sürekli ilerledi ve ilerlemesine devam ediyor.

Komünizm'in, insanlığın geleceğinin düşmanları, Lenin'in de düşmanıdırlar ama en azılı olanları bile Lenin'le cepheden kapışmaktan kaçınırlar, onu doğrudan karşılarına alamazlar.

Lenin'i karşılarına almaktan korkanlar, her zaman onu inkar etmek yerine daraltmaya, Lenin'i bir bilim adamı; olmadı, bir usta siyasetçi; daha da olmadı büyük bir felsefeci ilan etmeye çabaladılar.

NASIL

ASLINDA önderlerin de bizden olmadıkları gerçeğinin en çıplak biçimde göze göründüğü an onların ölümleridir. Belki bu yüzden, izleyicileri arasında onların ölümlerini bir sis perdesiyle sarmalamak ihtiyacı sık sık görülür.

BU bakımdan belki de en korkuncu Lenin'in başına geldi. Engels'in ölümünden sonra yakılıp küllerinin okyanusa serpilmesini istemesi bu öğretmenin son dersiydi. Ama Zinoviev'in önerisi, Stalin'in hararetli desteği ile SBKP Politbüro'su Lenin'in hepimizinki gibi ölebilen ve ne yazık ki pek erken ölen bedenini ilim ve simyanın marifetleriyle canlı gibi gösterme kararı aldı. Bu gayretin anlamı hakkında hemen hemen hiç düşünülmedi. Ateist ve komünist olmakla, bu davranış arasında bir uyum olup olmadığı da pek düşünülmedi. Bu davranışlarla bedenimiz öldükten sonra ruhumuzun yaşamaya devam ettiği hakkındaki hurafeler arasındaki ilişkiyi düşünmeye de pek fırsatımız olmadı.

NE tuhaftır, sınırların, ayrımcılık ve eşitsizliklerin en amansız düşmanı olması gereken komünistler bile, insanların sadece küçük bir kısmının, yani fikir ve eylemi ile ünlenenlerin bedenleri çürüdükten sonra da yaşamaya devam edebileceğini, diğer büyük çoğunluğun basit bir biçimde bedenen de, ruhen de ölüp gideceğini düşünmekten, söylemekten utanmıyorlar. Oysa çoğu kez unutulan ve unutturulan o ki, aslında fikirler ve ülküler kendi başlarına yaşamazlar, yaşaya

LENİN'İ ANIYORUZ

Onların sürekli yaşadıkları korku, bütün bunların birliği olarak Leninizm gerçeği oldu.

Lenin'in düşmanlarının artık kokuşmuş, paslanmış taktikleri ülkemizde de yenilip teslim olmuş örgütlerin sözde önderlikleri tarafından "silah" olarak keşfedildi. Bütün diğerleri gibi, Leninizm'i doğrudan karşılarına almak yerine "Yeni politik düşünce"nin varyasyonlarına sığınıp Marksizm'le Leninizm'i birbirinden koparmaya, karşı karşıya getirmeye, işçi sınıfının öğretmenlerini birbirleriyle "tartıştırmaya", buradan da "sosyalist mücadelenin yeni sentezlerine" varmaya çabaladılar. Neyse ki bu çabalar pek de nafile sayılmazdı ve reformizm adlı "yeni"ye ulaştılar.

Burjuva saflarından devrimcilere salvo ateşi açanlar arasına dönekler de katılınca; insanları Marksizm-Leninizm'den uzaklaştırmak görece kolaydı. Oysa, "*asıl olan, yozlaşma ve yokedilme eğilimine karşı çıkmak, bunun için Marksizm-Leninzm'in derinlemesine özümsenmesi için çalışmaktadır. Çürümüş 'yeni' ile pırıl pırıl 'eski' arasındaki ayrım netleşiyor.*' (Altuğ Yaral, Yeni ve "Yeni", *Gelenek* 34, Nisan '91)

Kimileri de Lenin Yoldaş'ı "çok severler" ama onu bir türlü anlayamazlar. Bunlar "solcu çocuklar"dır; Leninizm'e ya dürbünün tersiyle bakarlar, ya da dar politik kültürlerine sığdırdıkları kadarını Leninizm sanırlar. Devrimci mücadeleye proletaryanın uzun solukluluğunu katamayanlar için Leninizm'i öğrenmek, Lenin'i kavramak çok zor iştir gerçekten...

Lenin'in düşmanlarının da sahte dostlarının da ayakları yerde değildir, ayaklarının altından tarihin toprağı kayıp gitmiştir. Ve Leninizm, Türkiye'de de sosyalist hareketimizin son yenilgisinden sıyrılıp yeniden "özne" olmak üzere doğrulduğu süreçte yaşadığı deneyle, bir kere daha kanıtlamıştır ki düşmanlarının saldırısına hedef bile olmayacak bir "bıçak sırtına" dönüşmüştür.

Komünist bir dünya kurma davasının militanları, yine yeryüzünü sarıyor. Bu büyük öğretmen Lenin sevgisinin de yeryüzünü sağlam bir şekilde sardığının ifadesidir.

Komünistler, Lenin'i hergün anıyor!

K. KAYA

ANMALI?

mazlar. Onların yaşamaya devam etmelerinin sırrı, bu fikir ve ülküleri benimseyenlerin ve yaşatma arzusunda olanların varlıklarında yatmaktadır. Üstelik belli fikirleri ve ülküleri yaşatanların da onları yaratanlar kadar etkin olduklarını, edilgin taşıyıcılar olmadıklarını da unutmamak gerekir. Taşıyıcılar taşıdıkları fikir ve ülkülere kendilerinden birşeyler katarlar, farkında olarak, ya da olmayarak bunu yaparlar; bir bakıma onları çarpıtırlar. Bunda da şaşılacak ya da isyan edecek birşey yoktur, zira başka türlüsü mümkün değildir. Bu durumda, aynı kaynaktan çıkmış fikir ve ülkülerin ancak farklılaşarak yaşayabileceğini söylemiş oluruz. Pek tabii ki, bu kez bunların yeni taraftarları ve muarızları olur, olacaktır.

ELBETTE bir fikri ilk ortaya atanlar, ülkü uğruna kavgayı ilk başlatanlar büsbütün önemsiz değildir. Bunlarla takipçileri arasında fark koymamak, görmemek tümden kalın kafalılık olur. Yine de bizim konumuz bakımından bu ayrımı koyarken müridlikle militanlık arasındaki farkı açmakta yarar var. Kimi fikir ve ülküleri "orijinalliğini bozmadan" koruyup yaşatma sevdasında olanların aslında onların mezar kazıcıları oldukları görülebilir. Aslında eğer amaç buysa, fikir ve ülküleri ilk söylendikleri gibi söylendikleri anda dondurup korumak için ek bir gayrete gerek yoktur.

Işık, Ocak 1995, Sayı: 22

'Vardık, varız, varolacağız!'

Rosa Luxemburg ve Karl Liebnecht I. Paylaşım Savaşı dönemi Almanya'sının iki devrimci önderi.

SPD'de (Alman Sosyal Demokrat Partisi) tanıştılar. Birlikte partideki Kautksy, Scheidermann oportünist-revizyonizmine ve sosyal şovenizmine karşı mücadele verdiler. Alman devriminin yenilgisiyle aynı partinin kışkırtması ve işbirliğiyle karşı devrimci güçler tarafından katledildiler.

II. Enternasyonal'in oportonist-revizyonist anlayışlarının hakim olduğu SPD, emperyalist paylaşım savaşı öncesi "anavatanın savunulması" sloganıyla savaş kredilerinin onaylanması lehine oy kullanınca, varolan anlayışlara "çürümüş cesetler" diyerek amansızca savaş açan ve partinin sol kanadını örgütleyen Rosa ve Karl bu tutuma şiddetle karşı çıkarlar Sınıfın, burjuvazinin savaş siyasetine alet edilmesi anlamına gelen bu tutumu sosyal şovenizm olarak işçi sınıfına teşhir ederler.

Savaşın ortalarına doğru SPD'den ayrılan ve başını Bernstein'in çektiği bir grup aslında pek farklı siyaset anlayışı olmayan UPSD'yi (Bağımsız Alman Sosyal Demokrat Partisi) kurunca Rosa ve Karl'ın önderliğindeki Spartaküsler de onlara katılır. Burada da hizib örgütlerinde fikirlerini savunurlar. Savaşın ertesinde kitlelerin içine düştüğü genel hoşnutsuzluk Almanya'nın savaşı kaybettiğinin kesinleşmesiyle had safhaya varınca ordu SPD'nin hükümete katılması doğrultusunda ültimatom verir. Böylece rejimin bunalımını sarsıntısızca atlatabilmesi için yükselen toplumsal muhalefetin önü alınmaya çalışılacaktır. Ancak orduda savaşın devamından yana olan güçler savaşta diretince erler savaşmak istemezler. İsyancı erlere işçiler geniş kitle eylemleriyle destek olurlar. Bu ayaklanmanın başlangıcıdır. Belki de devrimci iktidarın ön adımı olacak "konsey"ler örgütlenmeye başlanır. Kasım 1918'de Almanya'nın her tarafında örgütlenen konseylerle ayaklanma gittikçe yayılır. Bu gelişme üzerine SPD, Kurucu Meclis oluşturulana kadar ortak bir devrim hükümeti kurulmasını gündeme getirir. Bu aslında oluşan devrimci konseylerin siyasal gücünü kırmak amacını taşımaktadır.

Spartaküsler konseyleri Rus devrimci iktidarı sovyetlerin özgün bir biçimi olarak değerlendirirler. Konseylerin devrimci gücünü hisseden SPD, yukardan aşağıya Temsilci Meclislerini örgütler. SPD'nin cumhuriyet ilan ettiği gün Spartaküsler Sosyalist Cumhuriyet'in kurulduğunu ilan ederler. Ancak iktidar SPD'nin eline geçmiştir. Hızla konseylerde hakim olan SPD'liler bunların devrimci görevlerini yitirmesinin önünü açarlar. SPD'nin sınıf düşmanı siyasetini iyi bilen Rosa ve Karl önderliğindeki Spartaküsler bu sürece müdahale edemezler. 1918 yılının son günlerinde bağımsız partinin varlığının gerekliliği inancıyla diğer bağımsız siyasal partilerle beraber KPD'yi (Komünist Partiyi) kurarlar. Parti yaklaşan seçimlere karşı Rosa ve Karl'ın karşı çıkmasına rağmen boykot kararını alır. Bu arada USPD'li Berlin Polis Müdürü'nün SPD'ce görevden alınmak istenmesine karşı çıkarlar. Kurulan ortak komite gösteri çağrısı yapar. Çağrıya binlerce insan karşılık verir, fakat önderlik anlamında hiçbir örgüt güç ve irade gösteremez. Spartaküslerden korkan SPD sorunu tümden çözmek için KPD bürolarını basılması emrini verir. Yüzlerce devrimci tutuklanıp kurşuna dizililir. Devrimci mücadelenin ateşleri içinde hain ilan edilen Rosa ve Karl, 15 Ocak 1919'da SPD'li karşı devrimci ajanlarla Prusyalı generallerin işbirliği sonucunda tutuklanır ve hemen katledilir.

***

Tarih en iyi öğretmendir. Tarihin tekrardan ibaret olmadığını kabul ediyorsak ondan ders çıkarılması gerektiğini de bilmeliyiz. Bu iki yiğit yoldaşın ölümünden proletaryanın sınıf savaşımı adına dersler çakarmamız onların mücadele pratiklerini iyi tahlil etmemiz gerekiyor. Ancak bu şekilde yoldaşların sırları yolumuza ışık tutacaktır.

Alman devrimci hareketinin leninist pratiğinin önderi Karl Liebnecht; oportünizme ve revizyonizme karşı sınıfın ihtilalci yönelişinin politik ve ideolojik savaşçısı Rosa Luxemburg; marksizmin ihtilalci özünü ve ikircimsiz savunulması gereken ilkelerini tahrip eden ve bunu sınıfa ihanet noktasına götürerek Alman devriminin, giderek dünya devriminin yenilgisine neden olan revizyonist-uzlaşmacı sosyal demokratların işbirlikleriyle vahşice boğazlanmışlardır. Bu, sosyal demokrasinin şovenist, ihanetçi ve karşı devrimci yüzünün deşifre olduğu en acı olaylardan biridir.

Alman komünistleri sosyal demokrasiden kopup bağımsız bir örgütlenmeye yönelmedeki tereddütlerinin bedelini ağır ödemişlerdir. Öyle ki, devrime

çeyrek kala USPD'den ayrılıp kurdukları KDP'de bile Spartaküsler kendilerini Alman sosyal demokrasisinin bir hizbi olarak tanımlıyorlardı.

Bu tutum, gelişen kitle gösterilerine önderlik edebilecek bağımsız ve ihtilalci bir güç ve iradenin yaratılamamasına neden oldu. Rosa Lüxemburg, işçi sınıfının bağımsız ihtilalci öznesinin kitle grevlerinden yaratılacağından hareketle, sınıfı devrim için örgütleme anlamında dışardan iradi müdahaleyi yapacak devrimci bir çekirdeğin varlığını yeterince önemsememişti. Bu teorik yanılgı, bahsedilen tutumun genel anlamda ideolojik arka planıdır.

Oysa Ekim pratiği göstermiştir ki, devrimci parti, bağımsız, bilinçli, iradi bir çabanın ürünüdür. Kendiliğinden gelişmelerin değil.

***

Dünya devrim tarihinin bu değerli yiğit savaşçıları, ölümlerinden bir süre önce şunları söylüyorlardı:

"Ebert-Scheidermann zafer kazandı. Çünkü generaller, bürokrasi, soylular, para babaları, gerici olan herkes onların yanındaydı. Ancak zafer olan yenilgiler ve yenilgi olan zaferler vardır. Ocak ayının mağlupları ezilen insanlığın en soylu amacı için çarpıştılar, kanlarını döktüler. Bugün yenilenler yarın zafer kazanacaklardır." (Karl Liebknecht)

"Berlin'deki düzen hüküm sürüyor! Sizi budala zaptiyeler! Kum üzerine sizin 'düzen'iniz. Devrim daha yarın olmadan, zincir şakırtıları içinde yine doğrulacaktır!' ve sizleri dehşet içinde bırakıp, trampet sesleri arasında şunu bildirecektir: varım, varım, varolacağım!" (Rosa Luxemburg, Die Röte Fahne)

Dün "yenilen" yoldaşlarımızın mücadelesini iyi anlarsak bugün zafer kazanmamız mümkün olacak. Ve ancak mücadeleleri önümüze ışık saçtıkça; vardık, varız, varolacağız!

HAKAN HACIBEKTAŞOĞLU

Basın Açıklaması

8 Ocak sonrası polis saldırılarıyla gözaltına alınıp Ankara DGM'ce tuklanan Devrimci-Sosyalist basın temsilcilerinin cezaevinden yaptığı basın açıklamasıdır.

KAMUOYUNA...

MGK'nın son kararları sonrası Devrimci-Sosyalist basına yönelik saldırılarla bürolarımız basılarak talan edildi. Günlerce sorgulandıktan sonra cezaevine konulduk.

Devletin topyekûn imha saldırısı cezaevlerinde de hak gasplarıyla devam ediyor. Biz Devrimci-Sosyalist Basın emekçileri bu saldırılar karşısında susmayacağız. Buca, Aydın, Elbistan cezaevlerinde başlatılan süresiz açlık grevleri ölüm sınırına dayanmıştır. Diyarbekir cezaevine yapılan saldırıda ağır yaralanan Süleyman Ongun isimli tutsak tedavi edilmediği içinyaşamını yitirmiştir. Yine Sağmalcılar cezaevinde kalmakta olan Sadrettin Aydınlık tedavi edilmeyerek ölüme terkedilmiştir.

Bu ve benzeri uygulamaları protesto etmek amacıyla 24.01.1995 tarihinden itibaren süresiz dönüşümlü açlık grevine başlamış bulunuyoruz. Cezaevlerindeki bu vahşete karşı duyarlı kamuoyunu destek vermeye harekete geçmeye çağırıyoruz.

Ankara Merkez Cezaevi'indeki
Devrimci-Sosyalist Basın Tutsakları
Atılım, Devrim, Direniş, Kaldıraç.
Kızıl Bayrak, Medya Güneşi, Odak,
Stêrka Rizgari

"Boğulmak istenen senin sesindir!"

Tekelci terör devleti ekonomik terör paketiyle yürüttüğü sınıf saldırısını doğabilecek muhalefeti bastırmak amacıyla faili meçhul, işkence, gözaltında kayıp, jop, sürgün demek olan siyasi terörle boyutlandırırken, toplumsal muhalefetin sesi olmaya çalışan sosyalist ve yurtsever basın bu saldırılardan payını ağır biçimde alıyor. "Çağdaş" takrir-i sükûn anlamına gelen 5 Ocak MGK toplantısının "zararlı medyanin etkisini aza indirmek" şeklindeki kararı yürürlüğe sokuldu. Ankara'da Devrimci Sosyalist Basın'ın örgütlediği "Güç Birliği"nin 6-7 Ocak'ta yaptığı "kirli savaş karşıtı" bildiri çalışması esnasında başlayan polis saldırısı ve gözaltılar, aynı hafta büro baskınlarıyla devam etti.

Gözaltına alınan dergi temsilcisi ve okuyucusu 25 kişiden ilk 9'u bildiri dağıtırken diğerleri ise baskınlarda alındı ve bunlardan dergi temsilcisi olduğu iddia edilenler Ankara DGM'ce tutuklandı.

Aralarında dergimiz temsilcisi Rıza Demirci ve okurumuz Ö.N'nin de bulunduğu ilk 9 kişiden 4'ü temsilci olduğu iddiasıyla tutuklandı. Ö.N ve diğer 5 kişi 3 gün süreyle tutulup serbest bırakıldı.

Ardından *Kızıl Bayrak, Atılım, Alınteri, Direniş, Medya Güneşi, Özgür Halk* büroları ve bizim büromuz basıldı. Arşivlere elkoyulduğu ve büroların tahrip edildiği baskınlarda dergimiz okuru E. M ile birlikte 15 kişi gözaltına alındı. 10'u bir süre sonra serbest bırakılırken dergi ve gazete temsilcisi oldukları iddia edilen kişiler yine DGM'ce tutuklandı.

İstanbul'da ise 8 Ocak günü *Özgür Ülke* ve *Gerçek*'e matbaada, *Atılım* ve *Jiyana Nû*'ya ise dağıtım şirketinde el koyuldu.

Saldırının "olağanlaşan" diğer biçimi yani yazıişleri müdürlerine yönelik tutuklamalar da bütün hızıyla sürüyor. *Atılım, Jiyana Nû, Devrimci Yaşam* dergileri bu saldırıya son maruz kalanlar.

5 Ocak MGK toplantısından çıkan "tavsiye kararları" sonrası girişilen bu saldırı; yayınımıza hazırlandığımız günlerde dergi ve gazete bürolarının *mali* ve siyasi şube polislerince ortak basılması (*Azadi* dergisi bu şekilde basıldı) ve en son da *Özgür Ülke* gazetesinin *Özgür Gündem* gazetesinin devamı olduğu gerekçesiyle çok keyfi bir biçimde İstanbul 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nce kapatılmasıyla boyutlanıyor.

toplatma
tutuklama
katletme
bombalama
matbaada
el koymalara
HAYIR!

DÜŞÜNCEYE ve BASINA ÖZGÜRLÜK!

Saldırılar sonrasında genişletilmiş bir toplantı örgütleyen Devrimci Sosyalist Basın Platformu ve aralarında dergimizin de bulunduğu diğer gazete ve dergiler bir kampanya başlatma kararı aldı.

"Boğulmak İstenen Senin Sesindir!. Düşünceye ve Basına Özgürlük!" kampanyası ilk etkinliğine, kampanyanın duyurulma çalışmaları ve yayınlanan bildirinin dağıtımıyla başladı. Dağıtım sırasında aralarında dergimiz okuyucusu E.G'nin de bulunduğu çok sayıda dergi ve gazete okuru gözaltına alındı. Gözaltı süresince E.G'ye kaba dayakla işkence yapıldı. Diğer dergilerin çalışanları ve okurlar da fiziki ve pisikolojik olarak aynı saldırılara maruz kaldılar.

Platform; panel, toplantı, afiş, ortak yayın, destek nobeti, uluslarası insan hakları kurumlarının harekete geçirilmeye çalışılması gibi bir dizi eylem kararı aldı. Yine platform tarafından, *Özgür Ülke*'yle Dayanışma Komitesi ve diğer benzer eylem komiteleri ile çalışmaların koordineli yürütülmesi yönünde girişimlerde bulunuluyor.

Platform tüm bu saldırılara yönelik yaptığı basın açıklamasında "Düşünce ve basın özgürlüğü" demogojisiyle birlikte özgür düşünceye ve basına yapılan baskıların şiddetlenerek sistemleştirildiği ve bu saldırıların kanıksatılmaya çalışıldığının belirtildiği açıklamada; *"Oysa tehlikeli olan budur. Devlet saldırılarını sistemli bir şekilde artırırken "önceki" saldırısının şiddetini kabul ettirmeye/kanıksatmaya çalışıyor. Geniş yığınların tepkisini çekmeden, adım adım susturmak istiyor bizi... Ne var ki devrimci sosyalist, yurtsever basın; sansür sürgün kararnameleri, Anti-Terör yasası ve bunlar gibi bir çok saldırıyı püskürtmesini bildi. Ne pahasına olursa olsun, bulunduğu mevziden bir milim bile taviz vermedi. Haklılığımızdan gelen meşruluğumuz, kazanma inancımızdan aldığımız enerjimizle bu ablukayı da yarmasını bileceğiz. Demokrasiden, düşünce ve basın özgürlüğünden yana olan herkesi bizimle dayanışmaya çağırıyoruz."* denildi.

DEVRİM

Buca ve Aydın cezaevlerindeki açlık grevi ölüm sınırında

Zindanları teslim alamayacaksınız

❑ Zindanlardaki tutsakların Buca cezaevinde 44. ve Aydın cezaevinde 34. gününe giren açlık grevli direnişleri; 200 tutsak yakınının 20. gününe giren destek açlık grevi ve çeşitli eylemliliklerle sürüyor.

Devrim/İzmir- Zindanlardaki tutsakların, kendilerine yönelen baskı, şiddet ve kişiliksizleştirme politikalarına karşı başlattıkları direniş, "ya ölüm, ya zafer" anlayışıyla süresize çevrilen açlık greviyle kararlı ve direngen bir şekilde sürüyor. Açlık grevi bir kaç tutsağı ölüm sınırına yaklaştırdı. Eylem, kamuoyundan özellikle tutsak yakınlarından ve diğer cezaevlerinde inatçı bir destek görüyor. Tutsak aileleri, HADEP Konak ilçe örgütünün anlamlı ev sahipliğinde, sokak gösterileri, açlık grevleri ve işgallerle (3 Şubat'ta SHP İl merkezi işgal edildi) direnişe etkin bir destek veriyorlar. Medyanın MGK emirleri uyarınca ilgisiz kaldığı direniş ve destek eylemleri her türlü baskı ve terör yöntemleriyle kırılmaya çalışılıyor.

Tutsakların devrimci-sosyalistler ve yurtseverler olarak birlik içinde yürüttükleri bu kararlı mücadele dışarıya yeterince yansımıyor. Ortak mücadelenin örgütlenebilmesi için devrimci-sosyalist ve yurtsever çevreler henüz bir araya gelip ses getirecek bir eylemi kotarabilmiş değiller. Yine HADEP'in evsahipliğinde yürütülen tutsak ailelerinin destek eylemlerine, DKÖ'ler, sendikalar vb. kurumların henüz yeterince aktif destek verdiğini söyleyemeyiz. Bundan şu sonucu çıkarmak maalesef mümkün; eylemin HADEP tarafından etkin desteklenmesi bazı çevreleri rahatsız etmektedir.

Eylemi sıkıntıya sokan ve yankı uyandıran bir diğer gelişme de, Buca'daki açlık grevinin 42. gününde TKP/ML tutsakla.ının greve son vermesi. Bu tutumun nedeni henüz anlaşılamadı.

Biz İzmir Devrim okurları dışardaki eylemlerin örgütlenmesinde akiif bir biçimde çaba göstermeye çalıştık. Bundan sonrada örgütlenecek her eylemi destekleyeceğimizi bildirmek istiyoruz

Bu anlayışla, zindanlardaki tüm devrim tusaklarının baskı ve dayatmalara karşı kararlı mücadelelerinin sonuna kadar yanında olacağız.

Birlikte İnatla haykırmalıyız:

"Zindanları teslim alamayacaksınız!"

Özgür Ülke Kapatıldı

❑ *Bombalayıp susturmaya çalıştılar. Anlamlı birlikteliklerle bombalandığının ertesi gün yayınına devam etme direngenliğini gösterince şaşırdılar. Toplanıp aldıkları "yeni" bir kararla sansür uygulamalarını başlatılar. Keyfi bir şekilde yürüttükleri bu saldırı ile yayının sekteye uğratılmasını istiyorlardı. Bunu da başaramadılar. Tek yol kaldı. Bir gerekçe uydurup kapatmak.*

Onlarca çalışanını tutuklayan, haftada birkaç kez bürolarını basan, bombalayan, aleyhinde bir gecede bir kaç adet toplatma ve el koyma kararı alan devlet; *Özgür Ülke'yi*, 1. ve 2. Sulh Ceza mahkemelerinin Basın kanunu'nun Ek 2/2 maddesine dayanarak aldığı"daha önce kapatılan *Özgür Gündem* gazetesinin devamı" olduğu yönündeki kararıyla yayınlanamaz duruma soktu. Konuyla ilgili görüştüğümüz *Özgür Ülke* gazetesi genel yayın yönetmeni Baki Karadeniz özetle şunları belirti:

"Çalışanlarımızı tutuklayan, işkencelerden geçiren, tehdit eden, haftada bir kaç kez bürolarımızı basıp talan eden, ve nihayet bombalayan, gecede üç toplatma kararı alan devlet, bugün mahkemeleri vasıtasıyla gazetemizin yayınını hiç bir temele dayanma yan iddiayla durdurma kararı alıyor. 5 Ocak kararlarının arifesinde yapılan saldırıların en sonuncusu olan bu karar ciddiyetten uzaktır. 9 aydır yayınlarımızın toplatılmasına gerekçe hazırlayan mahkemeler ne olmuştur da bir günde Özgür Gündem gazetesinin devamı olduğumuz sonucuna varmıştır. Bunu anlamak zor değil. Bizi "yasa dışı duruma sokarak saldırılarına karşı dayanaksız duruma getirmek istiyorlar. Cinayetler, bombalar sonuç vermeyince bu tür "yasal" tedbirlerle, hukuksuzluklarına "hukuk" içinde kılıf uydurma yöntemleriyle yayınımızı imkansız hale getirdiler.

Ancak mızrakları cuvala sığmıyor. iç kamuoyu da, dış kamuoyu da bu gerçeği görüyor. Gazetemiz halkların sesi olmak için ödediği bedellerden onur duyuyor.

Ezilen halkların sesi susturulamayacağına göre, biz de susmayacağız. Halkımız en kısa zamanda sesini dünya'ya yayacak kanallar yaratacaktır."

Bizler basın özgürlüğüne karşı yapılan bu büyük saldırının karşısında olacağımızı ve *Özgür Ülke*'yle dayanışmanın her türlüsünü örgütleyeceğimizi bildirmek istiyoruz

Enternasyonalizm ve komünistlerin enternasyonalist görevleri hakkında

ASIM KARTAL

"Enternasyonalizmin aynı parti içinde net ve tek bir enternasyonalist politikaya sahip olmaktan ibaret olduğunu düşünme hakkını kendimizde görüyoruz."

Lenin

Dünya küçüldü mü ne? Dünyanın bir ucunda gelişen olaylar, öbür ucundaki işçilerin gündemine derhal giriveriyor; anında yanıtlanması gereken sorunlar oluşturuyor. Pek çok ülkede basit gibi görünen birçok grev karşılarında çok uluslu tekelleri buluyor; bir grevle çözülemeyecek sorunları açığa çıkarıyor. Mevzii savaşlar, işgaller gündemden düşmüyor. Çürüyen kapitalizmin yarattığı bir dizi sorun bütün dünyayı birden etkiliyor. Çevre kirliliği, ekolojik dengenin bozulması, açlık, nükleer tehdit vb. sorunlar, güya sosyalist rejimlerin de kaçınamadığı ve çözüm getiremediği **uluslar ötesi sorunlar** olarak büyüyor.

Bir yandan emperyalist ülkelere yabancı işçi göçünün işsizlikle birleşerek yarattığı milliyetçi eğilimler (neo-faşizm ve dazlaklar gibi); bir yandan "üçüncü dünya" da emperyalizme tepkiden güç alan gerici akımlar (İran, Cezayir ve Mısır'daki gibi); bir yandan da içten içe çürüyerek dağılan sözümona sosyalist rejimlerin parçalanmasının özgün bir sonucu olarak beliren **milliyetçilik** (Azerbaycan, Çeçenistan, Sırbistan vb.'deki gibi) kapitalizmin krizine çözüm getiremeyen **uluslararası işçi sınıfına bir ceza** ve tüm insanlığı tehdit eden bir tehlike olarak büyüyor.

Ancak uluslararası arenada göğüslenebilecek ve kapitalizmin yeryüzünden silinmesiyle aşılabilecek bu sorunlar karşısında ulusal ölçekteki işçi örgütlerinin çaresizliği, sadece finans kapitalin egemenliğini sürdürmesine imkân vermekle kalmıyor, aynı kapıya çıkmak üzere işçi hareketi içinde **sınıf uzlaşmacı eğilimlerin** güçlenmesine de hizmet ediyor.

Bu koşullarda, uluslararası kampanyaların örgütlenmesi, uluslararası dayanışma grevlerinin yeniden dünya işçi sınıfının gündemine getirilmesi, uluslararası askeri-teknik yardımlaşma olanaklarının geliştirilmesi, özetle merkezi bir biçimde planlanmış bir örgütlenme, uluslararası eylemler için **demokratik merkeziyetçi bir uluslararası örgütlenme ihtiyacı** kendini dayatıyor.

Bu bakımdan uluslararası bir devrimci örgütlenmenin yaratılması zorunluluğu yalnızca çağın objektif koşullarının bir dayatması, devrimci marksist teorinin temel bir ilkesi ya da uluslararası komünist geleneğin bir anısı olarak ele alınmamalıdır. Bu zorunluluk aynı zamanda mevcut dünya durumunun açık bir dayatması, uluslararası işçi hareketinin somut bir ihtiyacıdır. Emperyalizmin uluslararası çaptaki organize saldırılarının birbirinden bağımsız ya da fedaratif ilişkiler içindeki ulusal devrimci örgütler tarafından göğüslenmeyeceği açıktır. Bu yüzden yalnızca proleter devrimlerin korunması, sosyalizmin inşaasının tamamlanması bakımından değil, en temel güncel mücadelelerin yürütülmesi için bile uluslararası bir devrimci örgütlenme **acil bir ihtiyaç** olarak kendini dayatmaktadır.

Ancak, yine de devrimci bir enternasyonale olan ihtiyaç dünya işçilerinin dolaysız ve somut bir ihtiyacı olarak belirmemektedir. Aksine kapitalizmin uluslararası saldırıları karşısında parçalanıp burjuva, küçük burjuva akımlarının kuyruğuna takılan dünya işçilerinin bu ihtiyacın bilincine varmaları ancak enternasyonalist komünistlerin sistematik politik örgütsel müdahalelerinin sonucunda sağlanabilecektir.

Bu bakımdan, dolaysız bir ihtiyaç olarak devrimci bir enternasyonal ihtiyacı aslında, proletaryanın en ileri unsurlarının, onun öncüsünü oluşturan devrimci militanların somut bir ihtiyacıdır. Buna

ilişkin sorunları öncelikle ve ancak onlar tarafından kavranabilecek sorunlar oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, kapitalizmin çürüyerek varlığını sürdürmesinin ve bundan ötürü çalışan yığınların üzerine bütün ağırlığıyla çöken bütün felaketlerinin asıl nedeni uluslararası işçi sınıfının devrimci bir önderlikten yoksun bulunmasıdır. Bu nedenle, kitlelerin önderliğini kazanabilecek devrimci bir proleter enternasyonalizmin yaratılması hedefi, emekçi yığınlar bunun farkında olsalar da olmasalar da, onların tüm acil ve somut ihtiyaçlarının çözümünün anahtarı olarak belirmektedir. Bunun onların bilincinde somutlaştırılması gerekiyor.

Ama ne var ki, böyle bir faaliyetin öznesi olması icabeden komünistler hala bu görevlerinin bilincine varmış, böyle bir bilincin gereğini yapmaya soyunmuş değiller. Yahut buna yöneldiklerinde enternasyonalist görevlerini sanki bugünün bir sorunuymuş gibi ele alıp, zengin deneyimler ve derslerle yüklü bir tarihin üzerine sünger çekme eğilimindeler. Bu yüzden, önce komünist kimliğiyle faaliyet yürütenlerin zihninde bir depremin yaratılması, devrimci marksizmin temellerinde bulunan proleter enternasyonalizmin bu zihinlerde **canlandırılması** zorunludur.

Canlandırılması! Zira enternasyonalist görevlerinin farkına varması bakımından uzun bir kış uykusundan uyananların bir çoğu, sanki enternasyonalist olmayı bugünün ve sadece bugünün bir sorunuymuş gibi ele almaktadır. Bu yaklaşım bir unutkanlığın sonucu değil. Aksine bu geçmiş günahların ve ihmallerin üstünü örtmek üzere başvurulan bir manevradır. Bu bir manada bir bilerek bilmezden gelmedir; ne var ki, edebiyatta hoş olan tecahülü arifane sanatı, devrimci siyasette tam tersine çirkin ve kabul edilmemesi gereken bir davranış olarak kabul edilmelidir.

Doğrusu enternasyonalizm ve komünizm yalnızca nesnel bir olabilirlik ve gereklilik değil, **bilinçli bir tercih, bir irade** sorunudur. Eğer sorun bilinç sorunuysa, enternasyonalist komünistler açısından yapılacak iş var demektir. Bu öznel zaafın aşılması görevi Komünistler Birliği'nin kuruluşundan neredeyse 150 yıl sonra hâlâ komünistlerin önünde durmaktadır.

Bugün dünya işçi hareketinin uluslararası örgütsüzlüğüne devrimci bir çözüm bulmayı amaçlayan her yaklaşımın ciddiyetinin ve samimiyetinin ölçütü, işçi sınıfının uluslararası örgütlenme tarihinin dönüm noktalarına ilişkin net bir tutum içermesidir. Daha önce enternasyonal örgütlenme alanında olup bitenleri umursamayan; uluslararası işçi hareketinin devrimci geçmişiyle bağ kurup, enternasyonalizmi boğazlayan ya da zayıflamasına yol açan eğilimlerle hesaplaşmayan bir enternasyonalizmin **geleceği de olamayacaktır.**

Demek ki geleceğe yönelmeden evvel geçmişi eleştirel bir gözle hatırlamakta yarar var.

Komünistlerin

uluslararası örgütlenme gayretlerinin

tarihçesine eleştirel bir bakış:

"İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olmalıdır;

İşçi sınıfının kurtuluş savaşımı, sınıf ayrıcalıkları ve tekelleri yaratmak için değil eşit hak ve ödevler için, her türden sınıf egemenliğini ortadan kaldırmak içindir.

Bütün biçimleriyle köleliğin, toplumsal sefaletin, zihinsel çöküş ve siyasal bağımlılığın temelinde, çalışan insanın iş araçlarını (yani tüm yaşam kaynaklarını) tekelinde bulunduranların ekonomik boyunduruğu altına sokulması yatar;

Bu nedenle, işçi sınıfının ekonomik kurtuluşu, her siyasi hareketin bir araç olarak tabi olması gereken büyük hedeftir.

Bu güne dek bu büyük hedefe yönelen tüm çabalar, her ülkede emeğin çeşitli kesimleri arasındaki dayanışma eksikliği, çeşitli ülke işçi sınıfları arasındaki kardeşçe bağın yokluğu nedeniyle başarısızlığa uğramıştır. Yerel ya da ulusal değil, modern toplumun varolduğu bütün ülkeleri kucaklayan toplumsal bir sorun olan emeğin kurtuluşunun gerçekleşmesi, sonuç olarak en ileri ülkelerin pratik, teorik işbirliğine bağlıdır.

Avrupa'nın en sanayileşmiş ülkelerinde işçi sınıfının bugün canlanmakta oluşu hem yeni umutlar doğurmakta, hem de eski hatalara düşülmesine karşı ciddi bir uyarıda bulunup, hala birbirinden kopuk olan hareketleri birliğe çağırmaktadır."

Birinci Enternasyonal'in tüzüğünün girişindeki bu sözler, 130 yıl önce gaz lambası ışığında hokka ve divitle yazıldı; elde dizildi; yaprak yaprak basıldı; at sırtında dağıtıldı; muhataplarının birçoğuna başkaları tarafından okundu.

130 yıl geçti; dünyanın hiçbir yerinde birkaç kuşaktır kimse hokka ve divit kullanmıyor; kurşun hurufata müzelerinde bile rastlanamayacak olan pek çok ülke var. O vakit sömürge olan ülkelerde

şimdi çocuklar bilgisayarla büyüyor. O zamanın en ileri ülkelerine damgasını vuran üretim ilişkilerinin bugün girmediği toprak parçası kalmadı. Eskiden ülkeden bile sayılmayan dünyanın birçok yöresinde, o günlerin Avrupa'sının toplam işçi sayısından fazla işçi barındıran sanayi merkezleri oluştu; bu sözleri yazanlar arasından bazılarının "evrimini tamamlamamış maymunlar" sandığı Afrikalılar, bilgisayar kontrollü makinalarla üretim yapıyor. Ulaşım ve iletişim olanakları o zamanın en hayalperest düşünürlerinin ufkunu çoktan ve birkaç kat aştı.

Demek ki, "*iş araçlarını tekelinde bulunduranların boyunduruğu*" bu satırları yazanların tahmin etmediği kadar geniş alanlara yayıldı; hayal bile edemeyeceği kadar gelişti; ve onları kahredecek kadar uzun yaşadı.

O zamanın yeni yetme sınıfı sayılabilecek olan burjuvazi 130 yılda gelişti, güçlendi, düzenini yaydı. Sürece bu sınıfın gözünden bakanlar, marifetin ondan geldiğini sanıp, sermayeye ve düzenine boyun eğiyorlar; bu düzenin yaşamayı ve taltif edilmeyi hak ettiğini teslim etmekle kalmayıp, bu fikri yayıyorlar.

Burjuvazinin **hakettiğinden fazla** yaşadığı ve geliştiği açıktır; ama bunun kerametinin kendisinden menkul olduğunu düşünmek için onunla aynı gözlüklere sahip olmak gerekir. Doğrusu burjuvazinin çok uzun zaman hüküm sürmesi ve bu arada gelişmesini sürdürmesi, onu tarihten **söküp atması gerekenlerin zaaflarından ötürüdür.** Bu zaaflar aşılmadığı sürece kapitalist üretim ilişkileri insanlığın tüm maddi ve manevi birikimlerini tahribederek yaşamaya ve "gelişme"ye devam edecektir.

Nitekim 130 yıllık *"gelişme"* sonucunda insanlık açısından büyük bir mesafe katedilmiş değildir. *"Toplumsal sefalet"* azalmak bir yana, misliyle artarak bütün dünyaya yayılmıştır. *"Zihinsel çöküş ve insanın devletlere bağımlılığı"* azalmış değil, o vakit hayal edilemeyecek kadar çoğalmıştır. Üretim araçlarını elinde bulunduranların sayısı günden güne eksilirken, *"onların yönetimi altında çalışmaya iktisaden zorlananların"* sayısı kat be kat çoğalmıştır; bunların yarattığı artı değerin kırıntılarıyla yaşayan asalakların sayısı da...

Bu bakımdan kapitalist üretim ilişkileri, **önceden olduğu gibi** şimdi de insanlığın gelişmesinin önündeki başlıca engeldir. Hatta çürüyen kapitalizm koşullarında **insanlığın tüm kültürel birikimi ve varlığı bir yıkım tehdidi altındadır.**

Tekelci kapitalist üretim ilişkileri insanlığın dünya çapında ve tüm tarih boyunca biriktirdiği maddi ve manevi tüm değerleri git gide daha hızla yokederek gelişiyor. Bunlardan sadece sermayeye dönüştürebildiklerini ve metalaştırabildiklerini muhafaza ediyor; temel üretken güçler olan insan emeğini ve doğayı giderek artan bir hızla vasıfsızlaştırıyor, tahribediyor.

Ama, üretim güçlerinin gelişme düzeyi, üretim araçları üzerinde üreticilerin ortak mülkiyetini, üretim ve bölüşümün dünya çapında örgütlenmesini uzun zamandır gerektirip dayatıyor. İnsanlığın elindeki maddi teknik birikim, bugünkünden bin kat daha adil, eşitlikçi ve özgürlükçü bir toplum örgütlenmesini hem zorunlu hem de olanaklı kılıyor.

Emperyalist-kapitalizm yayılabileceği alanları sınırlıyor, başlatıcısı ve hızlandırıcısı olduğu gelişmeleri mantıksal sonuçlara ulaştıramıyor, bu süreçlerin kendi varlığına karşı işlemesini de engelleyemiyor.

Bunlara karşılık iletişim olanaklarının geliştiği doğrudur; artık dünyanın bir ucunda kimin kime gol attığı, anında herkes tarafından izlenebiliyor; hangi starın nerede yatıp nerede kalktığı gün be gün herkesin malumu; artık savaşlar naklen yayınlanıyor ve sıcağı sıcağına izleniyor; hatta dünyanın bir ucundaki işçi mücadelelerinin görüntüleri de sıcağı sıcağına evlerimize kadar geliyor. Ama bütün bu olanaklar arttığı halde, hala farklı ülkelerdeki işçilerin birbirleriyle bağları artmış, mücadeleleri arasında eşgüdüm kurulmuş değil.

130 yıl önce bir enternasyonalin kuruluşu müjdeleniyordu; bugün enternasyonalin fikri bile neredeyse uçup gitmiş durumda. Bugünkülerle kıyaslanması bile mümkün olmayan koşullarda, Londra'da başlayıp Avrupa'yla da sınırlı kalmıyor, okyanus ötesindeki ABD'ye, Yeni Zelanda ve Avustralya'ya, Brezilya, Mısır, Guadaloupe ve Martinique'e sıçrayan bir örgütlenme cesareti vardı; şimdi birçokları bunu düşünmeye bile cesaret edemiyor.

Demek ki soruna bu gelişme sürecinde okkanın altına gidenlerin gözünden bakıldığında, bu kez 130 yılda bir ilerleme değil, gerileme olduğu görülür. Bugün işçi sınıfı saflarında komünizm hedefi doğrultusunda bir hareket **artarak sürmemektedir.** 130 yıl öncesine kıyasla asıl azalan budur. Ama işçi sınıfının bugün komünizm yönündeki iradesinin eksilişi, kapitalist üretim ilişkilerinin ilerici bir nitelik kazanışı ya da işçi sınıfının devrimci kapasitesini kaybedişi ile açıklanamaz. Enternasyonalist bilinç, maddi imkanları artmasına rağmen,

bugün 130 yıl öncesinden geri gitmişse, bunun **kaçınılmaz olmayan, öznel nedenleri** var demektir.

Kendi tarihimizin kritik dönemeçleri hakkında bazı saptamalar

Bunları belirli dönemeç noktalarında saptayıp altını çizmekte yarar var.

Ancak kesintili ve kopuşlu bir süreklilik içinde kavranabilen komünistlerin uluslararası örgütlenme gayretleri hakkındaki ilk saptama, başlangıçtan bugüne bir örgütsel sürekliliğin mevcut olmayışıdır; bunun en somut ifadesi dünya devrimine önderlik etmeye aday ve müsait bir örgütün komünistlerin önünde hazır bulunmayışıdır.

Aksi takdirde sorun bir uluslararası akıma bağlanmaya indirgenebilecek bir sorun olurdu. Doğrusu enternasyonalist komünist gelenek tarihsel süreç içinde bir örgütsel süreklilik çerçevesinde değil, ancak kritik dönemeçlerdeki radikal kopuş noktalarının birleştirilmesiyle elde edilebilecek bir kızıl çizgi olarak tarif edilebilmektedir.

Bu kopuş noktalarını bugüne kadar alışık olunanın tersi bir ifadeyle söylemek mümkündür: Marx ve yoldaşları önce Fransız sosyalist devrimciliğinden, Alman felsefi sosyalizminden ve İngiliz sosyalist sendikacılığından kopmuşlardır; sonra da anarşizmden. Lenin ve yoldaşları önce Rus devrimciliğinden sonra da Avrupa sosyal demokratlığından koparak daha ileri bir enternasyonalist komünist noktada Marx ve yoldaşlarıyla buluşmuşlardır. O günden bugüne komünist hareket, yerleşik ulusal yahut uluslararası statükocu geleneklerden devrimci bir kopuşu gerçekleştirememenin sancısını çekmektedir.

Komünistlerin marksist bir çizgide ilk uluslararası örgütlenmesi Komünistler Birliği'dir ve bu örgüt kimliğini *Komünist Manifesto* ile duyurmuştur. Neredeyse 150 yıldır, komünistlerin ilk başvuru kaynağı bu *Manifesto* ve Komünistler Birliği girişimi olmuştur; böyle olmaya da devam edecektir. Ne var ki, Komünistler Birliği kurucuları eliyle tasfiye edilmiş, onu takibeden Birinci Enternasyonal'in sonu da farklı olmamıştır.

Komünistlerin bu ilk uluslararası örgütlenme girişimlerinin başarısızlıkları, zaman zaman nesnel koşulların olumsuzluğu tarafından muazzam ölçüde etkilenmiş olsa bile, esasen öznel alanın sorunlarıyla ilgilidir. Bu öznel sorunların başında, Lenin'den önce devrimci parti anlayışının marksist akım içinde eksik, hatta yanlış olması gelmektedir. Aynı çerçevede Lenin'in örgüt anlayışının da zaman içinde şekillenerek tamamlanmış olması, başlangıçta uluslararası bir boyut taşımayışı ve bizzat Lenin tarafından bile evrensel bir model olarak kavranmayışı da önemli bir rol oynamıştır.

Sık sık söylenenin aksine İkinci Enternasyonal komünistlerin ilk uluslararası örgütlenme girişimlerinin sürdürülmesi, geliştirilmesi yolunda bir süreklilik değil, bir kopuş niteliği taşımaktadır. Bu kopuş nicel olarak ileri doğru bir sıçramayı ifade etse de nitel bakımdan bir geri adımdır; politik ve örgütsel bakımdan daha önce aşılmış bir aşamaya geri dönüşü ifade etmektedir.

Doğrusu İkinci Enternasyonal, hem ideolojik hem de pratik olarak daha çok işçi hareketinin emperyalist metropollerdeki kendiliğinden gelişiminin bir meyvesi olarak bu ülkelerin işçi aristokrasisinin omuzları üzerinde şekillenmiştir. Bu niteliğiyle de, belli başlı sanayileşmiş ülkelerin proletaryasının emperyalist burjuvazinin siyasetine yedeklenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

Yine yaygın kanının aksine İkinci Enternasyonal'in proleter devriminin önünde bir engel haline gelişi, sadece liderlerinin emperyalist savaş karşısında ihanet etmelerinden değildir; aksine bunların çizgisinde bir tutarlılık ve süreklilik vardır. Bu gelişmenin izahı oportünistlerin oportünistlik yapmalarında değil, uzun yıllar bunlarla aynı çatı alında yaşamakta mahzur görmeyen enternasyonalistlerin (başta Lenin olmak üzere) vahim yanılgısında ve gecikmesinde aranmalıdır. Bununla birlikte, İkinci Enternasyonal yöneticilerinin oportünist karakterini çok önceden saptayanların (Rosa Luxembourg, Parvus ve Troçki gibi) bunun örgütsel gereklerini yerine getirmemeleri, hatta, savaş şoku karşısında bile, merkezcilerden kopmakta tereddütlü davranmaları iki kez hatalı ve bugün oldukça yaygın bir biçimde yaşayan bir eğilimi ifade etmektedir.

Üçüncü Enternasyonal demokratik merkeziyetçi bir dünya komünist partisi olarak tasarlanıp, İkinci Enternasyonal'in yozlaşmasının bilinciyle kurulan ilk enternasyonaldir. Bu bakımdan Komünist Enternasyonal, İkinci Enternasyonal çizgisinin sürdürülmesinin değil, bundan kopuşun bir ifadesidir. Bu kopuş aynı zamanda da komünist devrimci mirasın sürekliliğinin yeniden sağlanmasıdır.

Ne var ki Üçüncü Enternasyonal aslında hem gecikmiş hem de ilk dört kongre kararları çerçevesinde çizilen kimliğiyle fiilen yaşamamıştır. Komünist Enternasyonal'in ilk yılları bir yandan bir iç

eğitim, bir yandan da kendi içinde arınma ihtiyacının damgasını taşır. Ama Komünist Enternasyonal'in bu biçimde kurulması daha sonra çöküşüne neden olacak zaafları peşinden getirmiştir.

Bu zaafların başında savaşın sona ermesiyle yeniden "enternasyonalist" kimliklere bürünen bir çok sosyal-şoven unsurun bu örgüte sızmasının ve giderek örgütün çizgisini belirler hale gelmesinin önlenemeyişi sayılmalıdır. Doğrusu Komünist Enternasyonal'in tasfiye edilişinin ardında her ne kadar gecikmesinden doğan hem öznel hem de nesnel etkenler yer alsa da, asıl sorumluluk aksi yöndeki bir öznel etken olarak Komünist Enternasyonal'in önderliğinde ve onunla özdeşleşmiş bulunan SBKP önderliğinde aranmalıdır.

Lenin'in ölümünün ardından SBKP önderliği Komünist Enternasyonal içindeki oportünist eğilimlerle mücadele etmek yerine bunlara uyum sağlamış, hatta bir çok bakımdan bu eğilimlere çanak tutan, ön ayak olan bir tutum izlemiştir.

Lenin'den sonra Üçüncü Enternasyonal'in ideolojik çerçevesi esas itibarıyla İkinci Enternasyonal geleneğinin sürdürülmesi temelinde şekillenmiştir. Bu döneme damgasını vuran, kapitalizmin en keskin bunalımlarını yaşadığı ve burjuva devletlerinin felçleştiği bir dönemde İkinci Enternasyonal çizgisinin ilk işçi devletine hakim olması ve onun tarafından desteklenmesinden ileri gelmektedir; bu dönem boyunca resmi komünist hareket çelişkili ve özgün çizgilerini bu tarihsel tuhaflıktan almaktadır.

Leninist Bolşeviklerin İkinci Enternasyonal çizgisinden kopmak suretiyle Üçüncü Enternasyonal'le başlattığı yürüyüşün takipçileri olma iddiasıyla ve Uluslararası Sol Muhalefet'le başlayan Dördüncü Enternasyonal girişimi, Komünist Enternasyonal'deki bu gelişmeye bir tepki ve yanıt olarak doğmuştur.

Bununla birlikte bu hareket Üçüncü Enternasyonal'in devrimci geleneğinin sürdürücüsü değil, emanetçisi olarak kalmıştır. Sürdürmek somut mücadeleler içinde geliştirmek anlamına geliyorsa, emanetçilik te dondurmak anlamına gelmektedir. Bu hareketin Leninist Bolşevik mirasa teorik yahut pratik alanda yaptığı katkılar esas itibariyle sol sosyal demokrat bir çizginin ötesine geçmemiştir. Bunda Avrupa merkezli konumlanışının ve kurucularının teorik geçmişinin hatırı sayılır bir payı vardır. Dördüncü Enternasyonal girişiminin başarısızlığı hem kurucularının örgütsel zaaflarıyla hem de takipçilerinin örgütsel-politik zaaflarıyla nesnel koşullarla olduğundan daha çok ilişkilidir.

Bu nedenle bu hareket ve onun çeşitli türevleri, asıl misyonlarını yerine getirememişlerdir; kendi geçmişleriyle devrimci bir hesaplaşma yapmaksızın bunu yerine getirmeleri de mümkün değildir.

Sonuç olarak, uluslararası işçi hareketinin gözbağlarının tümüyle çözüldüğü günümüz koşullarında Komünist Enternasyonal'in düşünsel mirasına (belgelerine) ulaşmak mümkün olsa bile, varolan herhangi bir akımın çizgisinin takip edilmesiyle Leninist Bolşevizmin çizgisiyle buluşmak mümkün değildir.

Tüm bu tarihsel gelişim içinde, Ekim Devrimi'nin ayrı ve özel bir yeri bulunmaktadır. Bunun nedeni Ekim Devrimi'nin başarılı bir devrim olması değildir; zira eğer başarıdan kalıcı sonuçlar elde etmek anlaşılacaksa, başka başarılı devrimler de olmuştur. Yok başarıdan nihai hedefe yani sınıfsız topluma doğru ilerlemek anlaşılacaksa, bu bakımdan Ekim Devrimi'nin akibeti diğerlerinden farklı olmamıştır. Ekim Devrimi'nin ayırdedici yönü ve tarihsel anlamı komünistlerin önderliğinde gerçekleşen ilk ve tek proleter devrimi olmasındandır. Ekim devrimi bu yüzden komünistler için temel ve biricik devrim laboratuarı olarak kalmaktadır.

Birinci Enternasyonal'den 130 yıl sonra komünistler hangi noktadalar

Bugünün komünist öncüleri için uzun bir tarihsel süreçte ve dünya ölçeğinde yaratılmış zengin bir deneyim birikimi ve teorik hazine mevcut olsa da, bir devrimci enternasyonal yoktur. Bunun geçmiş deneyimlerin dersleri ışığında yaratılması enternasyonalist komünistlerin acil görevidir.

Doğrusu, 130 yıldır işçi sınıfının iktisadi kurtuluşu uğruna yürütülen mücadelelerin sonucunda komünistler başlangıçtakinden daha ileri bir noktada değillerse, bu, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesinde başarı kazanamamış, yenilmiş olduğunun apaçık bir kanıtıdır.

İlginçtir, bu yenilginin asli nedeni hala değişmiş değil; bugüne kadarki mücadelelerde bu büyük hedefe ulaşmak için girişilen bütün gayretlerin boşa çıkması, *"her ülkede emeğin çeşitli kesimleri arasındaki dayanışma eksikliği, çeşitli ülke işçi sınıfları arasındaki kardeşçe bağın yokluğu nedeniyle"*dir.

Kuşkusuz bütün bunların kendiliğinden gerçekleşmesini bekleyenler, nesnel koşulların ebediyen

elverişsiz olduğu sonucuna varıp, ucundan tuttukları görevlerden büsbütün vazgeçiyorlar. Oysa eğer nesnel koşullara bakılacaksa uluslararası iletişim ve karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin yanısıra sermayenin uluslar ötesi örgütlenmesinin bunca geliştiği günümüzde, enternasyonalist bir örgütlenme 130 yıl öncesinden çok daha fazla mümkün ve gerekli.

130 yıl öncesine kıyasla, dünya işçi hareketinin hem eylem ve örgütlenme düzeyi hem de teorik yaratıcılık açısından gerilediği bir olgudur; ama enternasyonal görevleri yerine getirmek durumunda olan **komünistler**, sadece maddi imkanlar bakımından değil, geçmiş deneyimlerin derslerinden oluşan fikri imkanlar bakımından da daha donanımlı olma şansına sahiptirler.

Demek ki, işçi sınıfının öncüsünün devrimci komünist bir önderlik yaratma, bunun sürekliliğini sağlama konusundaki başarısızlığının; uluslararası ve tarihsel ölçekte kazandığı mevzilerin korunamayışının; işçi sınıfının manevi bakımdan zayıflayışının saptanması, sadece zihin açıklığı sağlamak için olmamalıdır. Bu saptama söz konusu güçsüzlüğün giderilebileceğine, mevcut güçler dengesinin tersyüz edilebileceğine işaret etmek içindir.

Bu vurgu aynı zamanda insanlığın kaderinin proletaryanın, daha doğrusu **komünistlerin elinde** olduğuna da işaret etmek içindir. İnsanlığın tarihsel bunalımını çözmenin tek yolu, enternasyonalist bir önderlik altında, uluslararası sovyet cumhuriyetini hedefleyen ve sovyet tipi iktidar organlarına dayanan proleter devrimlerini gerçekleştirmektir. Komünistlerin önündeki örgütsel görev, bir nostaljik fantazi değil, acil, güncel ve başlıbaşına bir siyasi hedef teşkil eden bir ödevin yerine getirilmesidir.

Türkiye'de enternasyonalizm nasıl algılanıyor?

Doğrusu Türkiye'de şekillenen devrimci/sosyalist akımların birçoğu asıl olarak özgün ulusal kaynaklardan filizlenmişse de, uluslararası gelişme ve kutuplaşmaların etkisinden hiçbir zaman uzak kalmamışlardır. Her ne kadar uluslararası örgütlenme konusunda asıl arayışlar son yıllarda yoğunlaşmış olsa bile, enternasyonalizm kavramı yaşadığımız topraklarda mücadele eden devrimcilere ve sosyalistlere pek yabancı bir kavram sayılmaz. Bu kimliklerle tanımlanan bütün yayın organlarının baş sloganları arasında *"Bütün ülkelerin işçileri birleşin"* sloganı muhakkak yer almıştır. Bu yayınlarda enternasyonalizmle ilgili birçok yazı muhakkak yer almıştır. Hemen hemen tüm partilerin programlarında ve değişik örgütlerin temel siyasal belgelerinde bir enternasyonalizm bahsi mutlaka açılmıştır. Hatta yeri geldiğinde, birçok örgüt ve akımın birbirleriyle bu alanda yarışa girdikleri de pek sık görülmüştür.

Yine de, enternasyonalizm konusu bu topraklarda mücadele eden devrimciler için, içi doldurulmaya izaha en fazla muhtaç konu olarak kalmıştır. Zira içi doldurulmaya kalkıldığında enternasyonalizm kavramı için biribirinden çok farklı içerikler tanımlanmıştır.

Örneğin kimileri için yıllar boyu enternasyonalizm "sosyalist sistem"le dayanışma olarak algılanmıştır. Bu yaklaşımın ardındaki başlıca saptama dünya çapında belirleyici olan çelişmenin "sosyalist sistem"le emperyalizm arasında olduğuydu.

Bunun bir sonucu olarak, bu cenahtakiler açısından, SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerindeki ekonomik ve kültürel gelişmelerden kim daha çok söz ediyorsa, bu ülkelerin diplomatik manevralarına kim daha kolay ayak uydurup yankılıyorsa o enternasyonalist görevlerini layıkıyla yerine getirmiş sayılırdı. Hatta bu enternasyonalizmin spor karşılaşmalarında "sosyalist" takımları tutmakla ve örneğin İskenderun Demir Çelik Tesisleri'nin finansmanının işçi sınıfı açısından çok daha anlamlı ve yararlı olduğunun açıklanmasına kadar uzatıldığı da olmuyor değildi. Bir bakıma bu yaklaşım tarzıyla enternasyonalizm SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerine toz kondurmamanın adı olmuştu.

Tabii bu yaklaşımın tersi de doğruydu: kim SSCB ve Doğu Avrupa ülkelerinde işlerin iyi gitmediğinden bu devletlerin hatalı veya zararlı tutumlarında söz etmeye yeltenirse enternasyonalizme ters düşmüş sayılırdı.

Kuşkusuz bu "enternasyonalizm"in SBKP'nin dış politikasına ve onun uluslararası manevralarına tâbi bir çizgide gelişmesinin anlaşılmaz bir yanı yoktu. Hele SSCB ile resmi ve maddi ilişkiler içinde olan TKP için bu neredeyse kaçınılmazdı. Buna bağlı olarak örneğin Kıbrıs işgaline SSCB destek verdiği sürece ses çıkarmamak, o karşı çıktığında şiddetle karşı çıkmak; yahut SSCB imzaladı diye, Demirel'in de imzalamış olduğunu hiç önemsemeksizin Helsinki Nihai Belgesini temel bir siyasi metinmiş gibi ele almak da bu enternasyonalizmin bir gereğiydi. Bu alanda TKP, TİP, TSİP arasında hummalı bir yarış yürümekteydi. Bu enternasyonalizmin siyaset sahnesini terkedişi de aynı işleyişe uygun bir seyir izledi. Bu çizgiyi takip edenler,

SBKP ve SSCB'nin tasfiyesine koşut ve uyumlu bir biçimde sırayla kendilerini tasfiye etmeye yöneldiler; bunu becerdiler de.

Bir de bu enternasyonalizmin simetriği olan tutum var; o da yaşadığımız topraklarda epeyi taraftar buldu, esas kitleleriyle ayakta kalanların çoğu da bu kesimden gelmektedir. Söz konusu olan, SBKP ve ÇKP arasındaki kutuplaşmaya bağlı olarak, SBKP karşısında saf tutanlarınkidir. Bu kez de enternasyonalizmin asıl dayanağı olan fikir, önceleri baş çelişkiyi emperyalizmle sömürge, yarı-sömürge ülkeler arasındaki çelişki olarak tanımlayan yaklaşımdır. Buna bağlı olarak şekillenen "enternasyonalizm" başlangıçta emperyalist metropollerde radikal ve anti-emperyalist bir görümün aldıysa da, üçüncü dünya ülkelerinde tam tersine milliyetçilikle örtüşen bir tutuma varmaktaydı.

Ne var ki bu çelişkili durum uzun sürmedi; SSCB'nin baş düşman ilan edilmesiyle bu enternasyonalizme bağlanan akımların siyasal konumları iyice yer değiştirdi; modern revizyonizme karşı mücadele, giderek anti-komünist bir eksene kaydı; Türkiye'de bu tutum güya SSCB'ye karşı savunmayı örgütleme kılıfı altında Kürt topraklarını çiğneyecek yeni bir ordu kurulmasına, "Amerikancı faşistlerle sosyal faşistlere karşı" ittifak arayışlarına kadar vardı; uluslararası planda ise Şili'deki askeri diktatörlüğün, yahut İran Şahı'nın desteklenmesi gibi noktalara vardı.

Bu "enternasyonalizm"e bağlananlar yahut ondan beslenenler, "Üç Dünya" teori ve pratiğinin ÇKP tarafından öne sürülmesiyle ve bu kez ÇKP-AEP kutuplaşmasına uygun bir biçimde yeniden ayrıştılar. Bu kez ayrışmanın "sol" kanadında yer alanlar için enternasyonalizm, tıpkı ağırlık merkezine sosyalist sistemi alanların yaptığı gibi, "biricik sosyalist ülke olan Arnavutluk" ile dayanışmaya indirgendi. Bu tutumun siyasal sonuçları elbette Arnavutluk'un boyutları ve dünya siyasi yelpazesindeki yeriyle doğru orantılı bir sınırda kaldı; bu bakımdan vahim tezahürler almadı. Yine de bu "enternasyonalizm" de önce Arnavutluk'la 12 Eylül rejimi arasındaki yakın ilişkilerle hafif bir sarsıntı geçirdikten sonra, Arnavutluk'un akibetine bağlı olarak yavaş yavaş sahneyi terk etti. Şimdilerde bu gelişmeden doğan kafa karışıklığının kitaba uygun biçimde çözülmesi yönündeki gayretler bu kesimlerin "enternasyonalist" gündeminin birincil sorununu oluşturuyor.

Bunların yanısıra, dünya ölçeğinde olduğu gibi, Türkiye'de de Moskova-Pekin-Tiran merkezlerine bağlı bir enternasyonalizmin dışında bir de "orta yolcu" denilebilecek olan bir tür enternasyonalizm şekillendi. Buna sık sık "Ho Şi Minh tavrı" da dendi ki, yaşadığımız topraklarda en fazla rağbet gören çizgi bu oldu. Bu sözde enternasyonalizm anlayışı ÇHC, Arnavutluk ve SSCB arasındaki kutuplaşmalarda tarafsız kalıp her bir merkezle arasında eşit bir mesafe tutmayı marifet sayan bir tür pragmatizmin ifadesiydi. Ama pratikte nasıl ki Vietnam, Küba ve Kamboçya bu bağımsız konumu koruyamadılarsa, bu akımlar da bir o yana bir bu yana savrulmaktan kurtulamadılar.

Bir bakıma "en iyi enternasyonalizm kimseye tabi olmadan kendi anti-emperyalist mücadelesini yürütüp başarıya ulaştırmaktır" formülüyle özetlenebilecek olan bu "enternasyonalizm", aslında basbayağı bir ulusal bağımsızlıkçı tutumun ifadesiydi; ve Mustafa Kemal'in ülkesinde bu tutumun rağbet görmesi şaşırtıcı değildi. Sonuç olarak bu tutumu benimseyenler uluslararası işçi hareketi içindeki gelişmeler karşısında diplomatik ve kaçamak tutumlar alıp, enternasyonalizmi Komünistler Birliği tarafından çoktan aşılmış olan "halkların kardeşliği" formülüne indirgediler. Emperyalizme karşı yürütülen bütün mücadelelerle hiç bir siyasi kayıt koymaksızın, kah platonik, kah fiili (Filistin'de olduğu gibi) ama her halükârda pragmatik tutumlarla biçimlenen bu "enternasyonalizm" anlayışı aslında proleter enternasyonalizminin tam zıddı olan ulusal devrimcilik çizgisindeydi.

Nihayet, bir de yaşadığımız topraklarda Kürt ulusal hareketinin gelişmesine bağlı olarak gelişen ve yaygınlaşan bir başka enternasyonalizm türü de bu harekete ilişkin tutumla tanımlanan bir anlayış oldu. Enternasyonalizmi ulusların kendi kaderlerini tayin hakkının savunusuna, hatta daha çok Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkının savunusuna indirgeyen bu bakış açısı, bir bağlamda olumlu bir tutum ifade etse de enternasyonalizmin içeriğinin boşaltılmasında diğerlerinden farklı bir konumda olmadı. Zira ulusal baskı konusunda anti-şoven bir tutumu temsil etmekle birlikte, enternasyonalizmi anti-şovenizme indirgeyen bir kusuru yansıtmaktadır. Hatta daha kötüsü, enternasyonalizmi Türk şovenizmine karşı çıkmaya ve Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkını savunmaya indirgeyen bir yaklaşımı ifade etmektedir. Kürt hareketinin basıncı arttıkça da bu doğrultuda kemikleşen bir yaklaşımdır bu.

Ne var ki tam da enternasyonalizm anti-şovenizmden ibaret olmadığı için, anti-şovenist çıkışlı

bu akım, dünyanın bir çok yerindeki ulusal baskılar konusunda ve bir çok ulusun kendi kaderini tayin hakkı karşısında duyarsız bir tutumu da beraberinde taşımaktadır. Türk solunun sosyal şoven geçmişi nedeniyle nispeten yeni moda sayılabilecek olan bu "enternasyonalizm" türü, diğer "enternasyonalizm"lerle pragmatik olma konusunda birleşmektedir; ve en az onlar kadar proleter enternasyonalizmine yabancı bir eğilimi temsil etmektedir.

Doğrusu proleter enternasyonalizmi ne bir devletle dayanışma ilişkisine, ne halkların kardeşliğinin savunusuna ne de bir ezilen ulusla dayanışma içinde anti-şovenizme indirgenemez. Bütün bunların somut öznesi olmak üzere bir enternasyonalist devrimci partinin yaratılmasını şart koşmakla başlar proleter enternasyonalizmi. "Bütün ülkelerin işçileri birleşin" şiarıyla başlayan komünist devrim hareketi, bütün ülkelerin işçilerini komünistlerin uluslararası örgütünün bayrağı altında birleşmeye çağırmıştı. O günden beri proleter enternasyonalizminin somut bir uluslararası örgütlenmeden soyut biçimde, yahut bir ulusal örgütlenme çerçevesinde tarif edilmesi, komünist hareketin çoktan aşılmış bir aşamaya geri götürülmesi ve gerçekte proleter enternasyonalist çizginin inkâr edilmesi anlamına gelmektedir.

Kuşkusuz proleter enternasyonalizmini bu içeriğiyle tarif edip savunan troçkistler dünyanın hemen hemen her yerinde olduğu gibi bu topraklarda da var olmuşlardır; ve hâlâ mevcutturlar. Bununla birlikte uluslararası bir bakış açısına ve dünya işçi hareketinin uluslararası tarihsel mirasına sahip çıkma iddiasındaki bu akımın hiçbir temsilcisi Türkiye'deki devrimci akımların siyasi şekillenişi sürecinde teorik bir müdahalede bulunabilmiş ve bir etki yaratabilmiş değildir; halbuki bu topraklardaki devrimci eğilimlerin hemen hepsi çok hızlı ve en hafif rüzgarlardan bile etkilenmişlerdir. Uluslararası bir örgütlenmenin sürdürücüsü olma iddiasındaki bu akımın hiçbir temsilcisi bugüne kadar en küçük bir enternasyonalist eylemin öncüsü ve uygulayıcısı olma örneği gösterebilmiş değildir; halbuki çok daha küçük ölçeklerdeki bir çok akım farklı bir içerikle de olsa uluslararası bir etkinliği sürdürebilmiştirler ve sürdürmektedirler. Uluslararası bir hareketin deneyimine sahip olma iddiasındaki bu akımın hiçbir temsilcisi, yaşadığımız topraklarda el yordamıyla ilerleyen devrimcilerin geçtiği aşamalardan ve acemiliklerden geçmeksizin, daha üstün ve ileri bir noktadan devrimci bir örgütün yaratılmasına yönelmiş değildir; aksine örgütsel sorunlarda en az tarihsel deneyi ve uluslararası bir kılavuzluktan yoksun olanlar kadar amatörce ve beceriksizce hatadan hataya savrulmuşlardır. Bu bakımdan gerçek içeriğiyle proleter enternasyonalizmi yaşadığımız topraklar üzerinde hiç bir zaman temsil edilmiş değildir; zaten dünya ölçeğinde de temsil edilmekte değildir.

Proleter Enternasyonalizminden ne anlaşılmalı?

Sosyalizmin ve poleter sınıf mücadelesinin uluslararası karakterinin kavranması ve uluslararası bir sovyetler cumhuriyeti perspektifinin kabulü, dolaysız bir biçimde **uluslararası bir örgütlenme** ihtiyacına varır. Bu aslında marksizmin ilk çıkış noktalarından da biridir.

Doğrusu dünya ekonomisinin ve siyasetinin finans kapitalin egemenliği altında olduğu çağımızda, yani emperyalizm çağında, bırakalım dünya devrimine öncülük etmeyi, **herhangi bir ulusal parti** yalnızca kendi ülkesinin koşullarından hareket ederek kendi programını bile oluşturamaz. Bunun için uluslararası bir bakış açısına, bir uluslararası programa ihtiyaç vardır. Oysa bir uluslararası program, dünya ekonomisini ve siyasetini bir bütün olarak ele almalıdır; onun ayrı parçalarını bütün iç bağlantı, çelişki ve karşılıklı etkileşimleriyle birlikte ele almalıdır. Bu demektir ki, **proletaryanın ulusal yönelişleri uluslararası yönelişi tarafından belirlenmelidir.**

Hem bir uluslararası programın oluşturulması ve bunun sınanması, hem de uluslararası düzeyde ortak bir politikanın birbirinden farklı ulusal seksiyonlar tarafından benimsenmesi ve ortak bir uluslararası eylemin sürdürülebilmesi, uluslararası ölçekte **demokratik merkeziyetçi bir işleyişi** zorunlu kılar. Bir enternasyonal örgütlenmenin içinde demokratik bir tartışmanın uluslararası düzeyde örgütlenebilmesi, yine bu tartışmanın sonucunda gönüllü olarak uyulan bir uluslararası disiplinin sağlanması gerekir. Böyle bir işleyiş ve bunun için eğitilmiş kadrolar olmadan bir uluslararası devrimci örgütün yaratılması ve yaşatılması **mümkün değildir.**

Bir dünya partisinin inşası, hem tek tek ülkelerde proleter devrimlerinin gerçekleşmesinin hem de bu devrimlerin uluslararası bir sovyetler cumhuriyetinden geçip, sınıfsız topluma varmak üzere sürekliliğinin sağlanmasının koşuludur. Bir dünya partisinin inşası **vazgeçilmez ve ertelenmez** bir görevdir.

Bir dünya partisinin gerekliliğini açıkça reddetmemekle birlikte, gerçek bir enternasyonalin güçlü ulusal devrimci partilerin birleşmesinden doğacağını savunan lafta enternasyonalist, pratikte merkezci akımlar, ulusal partileri kurmayı dünya partisini yaratma hedefinin önüne geçirerek, bu görevin yerine getirilmesine fiilen **engel olmaktadır.**

Bugün de, dün olduğu gibi, sorun bir proleter devrimi için nesnel koşulların olgunlaşmasını sağlamak ya da bunu beklemek değildir; çünkü bu koşullar da neredeyse çürümeye yüz tutmuştur. Sorun, uluslararası işçi hareketinin yeniden örgütlenmesini sağlayacak bir uluslararası önderliğin ve örgütün yaratılması sorunudur. Bugün insanlığın yüzyüze bulunduğu sorunlar, proletarya kapitalizmi yıkamadığı için katmerleşen sorunlardır ve bu yüzden, "insanlığın tarihsel bunalımı devrimci önderliğin bunalımına indirgenmiştir".

Gerek SSCB ve diğer sözümona sosyalist ülkelerdeki tıkanıklığın ve çürümenin artık gizlenemez hale gelmesi; gerek kapitalist ülkelerdeki geleneksel "komünist" ve/veya sosyal demokrat işçi önderliklerinin bunalımı; gerek ÇKP ve AEP çizgisinin uluslararası etkisinin yokoluşu; gerekse de Küba, Vietnam, Nikaragua vb. ulusal devrimlerin ardından yaygınlaşan gerilllacılık eğilimine bağlı devrimci iyimserlik dalgasının zayıflaması, enternasyonalist bir anlayıştan kopuk, ulusal çekim merkezlerinin zayıfladığının açık bir işaretidir. Ama bu olgular aynı zamanda devrimci bir uluslararası önderliğin oluşmasını imkan dahilinde bir olasılık haline getirmektedir.

Zaferler kadar yenilgiler ve başarısızlıklar da öğreticidir. 20. yüzyılın ikinci yarısı bunlarla dolu. Bu deneyimler sonucunda kısmi başarıların sarhoşluğuyla sahte zaferlerin cazibesine kapılanlar olduğu gibi, işçi sınıfından ve proleter devrimden umudu kesip başka dünyalara geçenler de oluyor; daha da olacak. Ancak bu deneyimlerden devrimci dersler çıkaran bir uluslararası öncünün filizlenmekte olduğu da inkâr edilemez bir gerçeklik. İşte bu uluslararası öncünün varlığı ve gelişmesi bir dünya partisinin inşasını nesnel bir zorunluluk, teorik bir gereklilik olmanın ötesinde somut bir ihtiyaç haline getirmektedir.

Bu somut ihtiyacı yaşayan uluslararası öncünün varlığı ve gelişmesiyle devrimci bir dünya partisi inşa etme bilinç ve tecrübesinin bilinçli bir hazırlık faaliyeti sayesinde birleşmesi bir devrimci komünist enternasyonalin yaratılması olasılığını bir gerçeklik haline getirecektir; bunu hedeflemek bunun için hazırlanmak gerek.

Bu yolda kah nesnel koşulları bahane ederek, kah bir devrimci enternasyonalin ancak güçlü ulusal partilerin birleşmesiyle doğabileceği yolundaki itirazlarla İkinci Enternasyonal modelini komünistlerin önüne bir kez daha sürerek, kah gerçek bir enternasyonalin ancak başarılı bir devrimin meyvesi olabileceğini bahane ederek enternasyonalist ödevlerinden yan çizme eğiliminde olanlar hep oldu bundan sonra da olacak bunlara kapılmamalı!

Sınıfsız toplumun ancak dünya çapında kurulabileceğini ve buna giden yolda kısmi, yahut ulusal mevzilerin ancak **uluslararası sovyet cumhuriyetleri birliği** olarak korunabileceğini savunup, proletaryanın komünizm için mücadelesinin özünün uluslararası bir mücadele olduğunu **savunmakla kalmayıp**, bu mücadeleleye önderlik edecek bir enternasyonalin sınıfsız topluma giden yolun sonuna varabilmek için **biricik güvence** ve olmazsa olmaz koşul olduğunu öne çıkaranlar ise, böyle bir enternasyonalin farklı siyasal eğilim ve yapılardaki örgütlerin bir araya getirilmesinden, federatif ve bağlayıcı olmayan bir uluslararası örgütlenmeden ayırdedilmesi gerektiğinin bilincinde olmalıdır.

Bu bilinçle, Komünistler Birliği'ni ilk marksist enternasyonal örgüt olarak kuranlar kadar mütevazi; Komünist Enternasyonal'i aşacak bir dünya partisi yaratma azmini dile getirecek kadar iddialı bir yürüyüşü sürdürenler insanlığın içinde bulunduğu darboğazı aşmaya aday tek öncü gücü oluşturacaktır.

Ya bunu başaramazsak? Ya elimizdeki birikim ve kazanımları büsbütün kaybedersek? Bu ve benzeri pinpirikli sorularla hayıflananların devrimci görevlerin, hele böylesi bir gericilik döneminin dayattığı görevlerin altına girmemesi daha iyi olur. Büsbütün kaybetme ve kaybolma riskini göze almayanlar hiçbir şey kazanmaya aday olamazlar.

Hepsini kaybedebiliriz ve yitip gidebiliriz de; ama kazanabileceğimiz, kazanmazsak büsbütün kaybolmaya yüz tutmuş bir dünya hâlâ dönüyor olacak!

Bu bilinç ve iradeyi dünya proletaryasına aktarmak, ona mal etmek komünistlerin boynuna borçtur; bunu sağlayacak devrimci örgütü yaratmak için mücadele, **varlık sebebimizdir.**

Sınıf mücadelesinin çapı üzerine

İRFAN ALP

Bu yazıda "Türkiye çapında sınıf mücadelesine müdahele", "Türkiye çapında eylem" gibi ifadelerde de sık sık geçen bir çap sorunundan söz edeceğiz. Sınıf mücadelesinin çapı olur mu? Ya da siyasi coğrafyayla sınırlı bir çapı var mıdır, yok mudur?

Bir eylemin Türkiye çapında olması onun pek çok vilayetinde ya da tamamında cereyan etmesi demek midir? Yine "dünya çapında bir eylem" demek onun dünyanın pek çok ülkesinde yapılması anlamına mı gelir? Geniş bir alana yayılmasa da sözgelimi sadece bir fabrikada, bir kentte eyleme katılanlar sadece bir ülkenin insanlarıyla sınırlı kalsa bile (sözgelimi 1905 ve 1917'de olduğu gibi, sadece Rus olsa bile) o eylemin hedefleri ve sonuçları bakımından uluslararası bir karakter taşıması mümkündür.

Buna tipik örnek 1871 Paris Komünü'dür. Fransa'nın Paris kentinin sınırlarında kalan bu üç aylık eylem, uzun yıllar örneği görülmese bile uluslararası etkisi olan bir eylemdi. Pek çok marksist ve anarşist bunu bir devlet modeli olarak gördü ve tanıttı.

Bir başka örnek Ekim Devrimi'dir. 1917 Ekim Devrimi ve SSCB'nin kurulması Rus bolşeviklerinin bir eylemidir; ama aynı zamanda marksistlerin bugüne kadarki en büyük eylemidir. Bu eylemin Rusya'yla sınırlı kalmasından yola çıkarak, sınıf mücadelesinin veya bu eylemin Rusya ile sınırlı bir anlam taşıdığını kim söyleyebilir? Ekim Devrimi'nin peşinden gerçekleşen başarısız devrim girişimlerine; örneğin 1918 Macar, 1919 Alman Sovyetlerine, Bulgarların girişimlerine dünya çapında bir eylemin birer parçası, sınıf mücadelesinin koordine edilmemiş parçaları gözüyle bakmayacak mıyız?

Bir eylemin, devrimci bir eylemin ister sonradan, ister yapıldığında uluslararası bir karakter taşıyıp taşımadığının anlaşılması onun kendi dışındaki insanlara ne önerdiğiyle ilgilidir. Örneğin Cezayir ulusal kurtuluş mücadelesi, ya da İran Devrimi dünya çapında ilgi uyandırmış olsalar da, bunlar uluslararası içerikli eylemler değildir.

Birleşmiş Milletler'in düzenlediği pek çok uluslararası güne de (dünya çevre günü, kadınlar günü vb.) aynı gözle bakmak gerekir. Bu türden etkinlikler biçimsel olarak uluslararası bir karakter de taşıyabilir. Ancak, bu günler vesilesiyle dünya çapında etkinliklere katılanların aynı amaçla ve aynı haleti ruhiyeyle davrandıkları şüphelidir.

Sınıf mücadelesinin uluslararası boyutta (çapta) sürdüğüne dair daha yakın bir örnekse 12 Eylül sonrasında, 12 Mart sonrası gibi bir çıkış beklentisinin boşa çıkmasıdır. Ama bu olay açmaya çalıştığımız sorunun bir başka yönünü vurgulamamıza yardım etmektedir. 12 Eylül sonrası Türkiye solunda ve devrimciler arasında yaygın kanı ve beklenti 12 Mart sonrası gibi bir çıkıştı. Bu olmadı. Ancak herşeye rağmen böyle bir çıkış ihtimali varlığını korudu. Bu ihtimalin gerçekleşmemesi 1989'da SSCB'nin dağılması nedeniyledir. Böyle bir spekülasyon yapma hakkımız var, çünkü tersinden gidildiğinde 12 Mart'ı yaratan faktörlerle sınıf mücadelesinin maddi bir ürünü olan SSCB arasında bir ilgi var*. MDD anlayışı SSCB faktörü çıkarıldığında bir hiçtir. Biliyoruz ki 1970'li ve 1980'li yılların solu MDD'siz tanımlanamaz; hatta CHP bile. Bu ilgiyi ve bağı artık şöyle özetleyebiliriz: 12 Eylül sonrası SSCB'nin çöküşü olmasaydı 12 Mart sonrası gibi bir yükseliş (belki başka bayraklar altında) beklenebilirdi.

SSCB ile MDD arasında kurduğumuz bu bağ tam olarak nedir? MDD, 1943 (Komüntern'in kapatılması) sonrası SSCB ile kurulan tek yönlü bir ilişkiyi tarif etmektedir. SSCB'nin nüfuzu altında ulusal devrimci bir bakış açısıdır. MDD'ciler verdikleri mücadeleyi veya kalkınmayı kolaylaştırıcı bir faktör olarak SSCB'yi gördüler. Bu aynı zamanda ikinci emperyalist paylaşım savaşı sonrası gerillacılığın dayandığı temel ideolojik halkaydı. MDD sınıf mücadelesinin üstelik kendi ürünleriyle (SSCB ile) yarattığı bir boşluğun adıdır. Bu boşluk Komüntern'in felçleşmesiyle başlayıp, dağıtılmasıyla son bulan tutumun sonucudur. Bu aynı zamanda, ulusal kurtuluş ve sömürgeler meselesinde bir politikanın eksikliğidir. Bugüne kadarki çoğu ulusal hareketin partizan, gerilla vb. eylemleriyle kendini ifade etmesinin sebeplerinden biri budur.

Yukardaki olumlu veya olumsuz örneklerin toplamı bize sınıf mücadelesinin siyasi coğrafyayla sınırlı olmayan özelliğini göstermektedir. Sınıf mücadelesi ne zamana (1871 eyleminin geçmişe ait bir örnek değerlendirmesine izin vermeyen) ne de mekâna bağlı olmayan (örneğin Fransa veya Rusya'nın sınırlarına hapsedilemeyen) bir özellik taşır. Sınıf mücadelesinin başarı veya başarısızlıkları insanlığın ilk ve bağımsız son eylemini temsil eder.

* "D. Avcıoğlu Nasır'ın SSCB ile gerçekleştirmeye çalıştığı yatırımları şöyle açıklıyor: "sınıf önderliği meselesi sanki bugünün en hayati meselesiymiş gibi herşeyin üstünde sayan bir davranış , çeşitli sosyal sınıfların psikolojisini gözönünde tutmadığı için, hiç değilse taktik bakımdan hatalı olmuştur. Fakir ve mütevazi ailelerden gelen ordu, Türkiye'mizin ileri hamlelerinde dayanılacak en sağlam kuvvetlerden biridir. Ordunun mutlaka faşizm getireceğini ileri sürenler, herşeyden önce Nasır denemesini aydınlığa çıkarmalıdırlar. Nasır'ın bu yaz açıkladığı program, oldukça ileri sosyalist programdır" (Aktaran Haluk Yurtsever, *Marksizm ve Türkiye Solu*, s. 155)

Küreselleşme efsanesi üzerine

HALUK YURTSEVER

Berlin duvarının yıkışından bu yana beş yıldan fazla zaman geçti. Sovyetler Birliği ve blok ülkelerdeki rejimlerin çözülüşünde simgesel önemi olan bu olay, sonun başlangıcını haber vermekle kalmadı; derecesi yüksek bir deprem gibi tüm yeryüzünü sarstı; fay kırıkları bir kuşak gibi dünyayı sardı. Aradan geçen zaman, ilk ve acele tepkilerin tersine, duvarın yalnız Sovyet sosyalizminin değil, bütün renkleriyle dünya sosyalizminin üzerine yıkıldığını açıkça gösterdi.

Duvarın yıkılışı, ardından Sovyetler Birliği'nin çözülüşü dünya emperyalist-kapitalist sistemini de derinden etkiledi. Sistem içi güç oranları, ekonomik, siyasal ve askeri ilişkiler değişikliğe uğradı. Dünya, bir yeniden paylaşım ve yeniden gruplaşma dönemine girdi.

Aradan geçen 5 yıl, oluşumu devam eden yeni dönemin önemli çizgilerini ipuçları ve başlangıç noktaları biçiminde ortaya koymaya başladı.

Bunlara geçmeden önce, sosyalistler arası tartışmalarda öne çıkan üç eğilim üzerinde kısaca durmakta yarar var.

Bunlardan biri, temsilciliğini bizzat Gorbaçov'un yaptığı, teorisyenliğini ise Sovyet akademisyenlerinin üstlendiği emperyalizmin ve kapitalizmin değiştiğini ileri süren yaklaşımdır. Buna göre, emperyalizm artık militarist ve saldırgan olmaktan, dolayısıyla emperyalizm olmaktan çıkmıştır; kapitalizmi demokratikleştirmek mümkündür ve zaten o yola girmiştir. İnsanlığın karşılaştığı global sorunlar emek-sermaye, kapitalizm-sosyalizm çelişkilerini ikinci plana itmiş, sınıf mücadelesini ortadan kaldırmıştır. Şimdi ortak dünya evi kurmak, sınıf mücadelesi yerine uluslararası işbirliğini geliştirmek vb. gerekmektedir.

İkincisi, Sovyetler Birliği'nde Gorbaçov'la başlayan sürece ikili yaklaşan, glasnostu savunurken, perestroykayı eleştiren ve sürecin işçi sınıfının "politik devrimi"yle tamamlanacağını "öngören" eğilimdi.

Üçüncü eğilim, SBKP içindeki Ligaçev ve temsil ettiği varsayılan güçlerin, Kızıl Ordu ve KGB yöneticilerinin "müdahale" ederek süreci tersine çevireceği "öngörü" ve beklentisi içindeydi. Bunlar SBKP'yi reorganize çabalarını coşkuyla alkışlıyor, "zaten yenilmemiş" olan Sovyet sosyalizminin geri geleceğine inanıyorlardı.

Aradan geçen zaman bu tezlerin temelsizliğini gösterdi. Birinci tezi savunanlar, Gorbaçov, akademisyenleri ve izleyicileriyle birlikte tam bir likidasyon yaşayıp siyaset sahnesinden silindiler. SSCB'deki çözülüşü "politik devrim" değil, kapitalizme geçiş süreci izledi. SBKP, KGB ve Kızıl Ordu tepelerinden gelen "müdahale" başarılı olmadı ve darbe teknik anlamda başarıya ulaşsaydı da, eski Sovyet düzenine dönüş mümkün olmayacaktı.

Bu ara saptamadan sonra, *Devrim*'de daha önce dile getirilenleri yinelemeden, ama akılda tutarak, son 5 yıllık dönemin öne çıkarılan kavramı olan "globalleşme", küreselleşme üzerinde durabiliriz.

Emperyalist ideologlar ve onlarla aynı ağzı kullanan eski solcular, "değişim" ve "küreselleşme" kod başlıkları altında şu tezleri ileri sürüyorlar:

Bir: Bugün sermayenin hareketi ve üretim dünya çapında gerçekleşmektedir. Ekonomik süreçler uluslararasılaşmış, dünya tek dünya pazarının, "serbest piyasa" ekonomisinin egemenliği altına girmiştir. "Telekomünikasyon Devrimi" ile dünya küçülmüştür.

İki: Ekonomik enternasyonelleşme ve entegrasyon süreçlerinin ulusal-etnik bölünme ve parçalanmalarla birlikte yaşanması, bir paradokstur ama olumlu, geliştirici, dinamik bir paradokstur. Dünya küçülmüş ve küçüldüğü oranda demokratikleşmiştir. "Global Paradoks" yazarı John Naisbitt'in sözleriyle, "Güç dağılımı devletten bireye, dikeyden yataya geçmektedir." (1); "Dünya ekonomik açıdan birleşirken parçaları sayıca artıyor, global ekonomi büyürken parçaların boyutu küçülüyor. Bu küçülme, kabilecilik eğilimlerini de güçlendirmiştir."; "Kabilecilikle evrensellik arasında denge kurma isteği hep içimizdeydi. Günümüzde ise demokrasi ve (demokrasi sözcüğünü yaygınlaştırıp aciliyetini vurgulayan) telekomünikasyon devrimi, kabilecilikle evrensellik arasında denge kurma gereksinimini yeni bir boyuta taşımıştır... Milli devletin önemi azaldıkça, sayısı artmakta, yenileri oluşmaktadır..." (2)

Üç: "Emperyalizm" kavramı, sömürgecilik dönemlerine özgü, tarihini doldurmuş bir kavramdır. "Serbest piyasa" ekonomisi, onun doğal sonucu

olan "demokrasi" yeryüzüne egemen olmuştur. Varşova paktının, Sovyet blokunun dağılmasıyla birlikte, soğuk savaş sona ermiş dünya barışçıl bir döneme girmiştir.

Dört: Sınıf ve sınıf mücadeleleri, sosyalizm teorisi iflas etmiş, bu anlamda "tarihin sonu"na gelinmiştir. İnsanlığın yüz yüze bulunduğu küresel sorunlar, emek-sermaye çelişkisi temelinde değil, tüm insanlığın çıkarları temelinde ele alınıp çözülebilir bir karakter kazanmıştır.

Beş: Çünkü, kapitalizm de değişmiş, kendisini aşmıştır. Kapitalizm, önce 1880-1950 yılları arasında gerçekleşen "Prodüktivite Devrimi"yle, 1950'den sonra da "Yönetim Devrimi"yle büyük bir dönüşümü gerçekleştirmiştir. Taylor'la başlayan Prodüktivite Devrimi, bilginin, becerinin üretime uygulanmasıyla ulaşılan büyük üretim patlamasıdır. Bu devrim, 75 yıl içinde proleterleri orta sınıf burjuvalar durumuna getirmiş, böylelikle kapitalizm sınıf savaşımı ve komünizmi yenmiştir. Bunu izleyen, 1950'lerde başlayıp ancak 1990'larda başarılan "Yönetim Devrimi" ile kapitalizm-ötesi "Bilgi Toplumu"na geçilmiştir. Temel ekonomik kaynak, yani üretim araçları artık ne sermaye, ne toprak ne de emektir. Bilgi'dir. Bilgi, ekonominin kaynaklarından biri değil, tek kaynağıdır. Kitapları Türkçeye çevrilen Peter F. Drucker'in düşün babalığını yaptığı "Bilgi toplumu" teorilerini Türkiye'de *Sabah* yazarı Mehmet Altan başta olmak üzere, bazı aydınlar ve YDH çevreleri hararetle savunmaktadır.

Bu ve buna benzer tezlerin kapsamlı, ayrıntılı analiz ve eleştirisini başka çalışmalara bırakarak, burada sorunun siyasal yönüyle ilgili kısa değinmeler yapmakla yetineceğiz.

Bir: Ekonomik süreçlerin uluslararası bir nitelik kazandığı, üretim ve iletişim tekniklerindeki gelişmenin ulusal devlet sınırlarını anlamsızlaştırdığı doğrudur. Ancak bütün bu gelişme ve süreçler ekonomik toplumsal açıdan eşitsiz bir dünyada gerçekleşiyor. Bu eşitsizlik sürdükçe ulusal devlet de var olmaya devam edecektir. Uluslararası siyaset, bugün devletler arası siyasettir. Büyük emperyalist güçlerin AB, NAFTA gibi alt-birimler, devletler topluluğu biçiminde örgütlenmeleri bu gerçeği değiştirmiyor. En son Meksika örneğinde görüldüğü gibi, ekonomik eşitsizlik ve yeni tür sömürü ilişkileri bu birliklerin içinde de sürüyor.

Ulusal devletin önemini yitirdiği tezinin, kapitalist devletin giderek sönümlendiği ya da küçüldüğü noktasına ilerletilmesi ise ideolojik bir saçmalıktan başka bir şey değildir. Devlet, insanlığın tanıdığı en güçlü organizasyon, kendisinden ancak komünizmle kurtulabileceğimiz büyük bir baş belasıdır. Bu bir yana, bugünkü dünya gerçeği, devletin küçüldüğüne ilişkin palavraları açıkça yalanlamaktadır. Emperyalist sistem içindeki hegemonya ve hiyerarşi çatışmaları, yeniden gruplaşmalar da devlet biçiminde örgütlenmiş güçler arasında gerçekleşiyor.

Öte yandan, sermayenin hareketi açısından bakıldığında ulusal sınırların engel olmadığı doğru, ama aynı şey işgücünün, emeğin hareketi için söylenemez. Emeğin serbest dolaşımı bugünkü dünya düzeninde yasaktır. Korkut Boratav, 2 Ocak tarihli *Yüzyıl*'da, Dünya Bankası'nın yayınladığı "1995 Dünya Kalkınma Raporu"nda ana konu olarak "emek"in alındığını, belgede "küreselleşme emek için hem ödüller, hem de riskler getirir, zira emek sermayeye göre daha hareketsizdir" diyerek "işgücü piyasalarının esnekleştirilmesi" sloganının öne sürüldüğünü belirtiyor ve şunları yazıyor:

"Bu saptamanın Dünya Bankası tarafından yapılması çok ilginçtir; zira, sermaye hareketlerinin tamamen serbestleştirildiği ve çok kolaylaştığı; emeğin ise ulusal sınırların dışına çıkamadığı bir dünya ekonomisinin 'küreselleşme' diye adlandırıldığı itiraf edilmiş oluyor.

"Ve bu ortamın tüm krizlerin maliyetini emekçi sınıflar üzerine yıkacak yapısal öğeler de içerdiği de ortaya konuyor. Gerçekten de sermaye, sermayedardan ayrılabilir; emek ise emekçiden ayrılamaz.

"Bu nedenle her kriz anında, sermayedar oturduğu yerden sermayesini 'güvenli sığınaklara' aktarabilecek; emekçi ise işsizliğin, sendikasızlaşmanın, aşınan ücretlerin, çöken sosyal güvenlik sistemlerinin (kısaca 5 Nisan türü paketlerin) ağırlığı altında ezilmeye mahkum olacaktır.

"...Dünya Bankası, küreselleşmeyi savunmayı ve dolayısıyla küreselleşmenin sosyal maliyetlerinin 'esnekleşen işgücü piyasaları' sayesinde azgelişmiş ülkelerin emekçi sınıfları tarafından ödeneceği bir geleceğin senaryolarını inşa etmeyi sürdürüyor."

Başka türlüsü de olamaz. Dünya, emek sermaye çelişkisi ekseninde dönüyor. Bütün bunlar emperyalist-kapitalizmde başka türlüsünün olup olmayacağı açısından değil, "küreselleşme" edebiyatı ile dayatılan aldatmacayı deşifre etmek, bir de sermayenin saldırısının Türkiye'ye özgü olduğu yanılgısına düşmemek açısından önem taşıyor.

İki: Kapitalizmde siyasal örgütlenmenin, yani devlet örgütlenmesinin büyüklüğünü pazarın boyutları belirler. Dünyanın ekonomik açıdan küçük birimlere bölündüğü ne gerçektir, ne de mümkündür. Bölünme siyasaldır. Bir yanıyla, emperyalizmin bölerek yönetme tercihinin sonucu olan bur yönelim, aynı zamanda emperyalist-kapitalizmin "küreselleş-

me" ihtiyacına yanıt vermekteki yeteneksizliğini, açmazını göstermektedir.

John Naisbitt, "kabilecilik"te demokratikleşme erdemleri keşfederken, dünya ekonomisinin büyümesiyle birlikte, küçük ve orta ölçekli şirketlerin "iş dünyası"na hakim olacaklarını da yazıyor. (s.8) Bunların gerçekle bir ilişkisi yok.

"Kabilecilik" denilerek ismi konulan süreç, dünyanın etnik, mezhepsel temellerde, küçük birimlere, cemaat ve tarikat örgütlenmelerine dek bölünmesi sürecidir. Eski Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nde yaşanmakta olanlar etnik-mezhepsel bölünmelerin hangi sonuçlara yol açtığını dramatik biçimde gösteriyor. Demokratikleşme bir yana, bu parçalanmalar yüzlerce yıl yan yana yaşamış kardeş halkları kanlı savaşların cenderesine itiyor.

Ansiklopedik kaynaklar, dünyada 5000 ile 10.000 arasında dilin konuşulduğunu, binlerce din ve mezhep grubu, onbinlerce tarikat bulunduğunu gösteriyor. Eski Sovyetler Birliği'nde varlığı resmen kabul edilen etnik grup sayısı 104 olarak biliniyor. Çeşitli kaynaklar, Çin'de 56 ayrı ulus olduğunu yazıyor. Hindistan'da 850 değişik dil ve lehçe konuşuluyor. Güney Amerika'da yüzden fazla dil grubu var. Afrika'daki konuşulan dil ve etnik grup sayısı hesaplanamıyor. Yalnızca Kenya'da herbiri kendi diline ve kültürüne sahip 40 etnik grup bulunuyor. Zaire'de 200'den fazla dil konuşuluyor. Endonezyanın 3000 adasında 300 etnik grup yaşıyor, vb.

Şimdi bir an için, dünyanın bu dil, etnik grup kimlikleri altında binlerce küçük üniteye, devletçiğe bölündüğünü ve bunun yol açacağı gelişmeleri düşünelim. Böyle bir sürecin, Yugoslavya ve Sovyetler Birliği örneklerinin de doğruladığı biçimde, hangi anlayışla tanımlanırsa tanımlansın "demokratikleşme"yle uzaktan yakından ilgisi olmayan bir halklar boğazlaşması getireceği açıktır. İnsanlık ileride, dünya ölçeğindeki merkezileşme ihtiyacıyla, küçük yerel birimlerde özyönetimci bir tarzda örgütlenme özleminin yaratıcı sentezlerini yaratabilir. İnsanlar arasında olduğu gibi, ülkeler ve devletler arasında da eşitsizlik ve sömürünün, emperyalist talancılığın sürdüğü koşullarda ise, küçük parçalara bölünme, bölünen halklara daha yoğun sömürü, yoksulluk ve birbirini kırmadan başka bir şey getirmeyecektir.

Üç: Lenin'in geliştirdiği emperyalizm teorisi geçerliğini korumakta, bugünkü dünya gerçekleri tarafından da doğrulanmaktadır. Dünyanın az sayıdaki emperyalist gelişmiş ülke tarafından hem ekonomik, hem askeri-siyasal zor yöntemleriyle sömürülmesi, ilhak ve işgal edilmesi, eşitsizlik ve sömürü ilişkilerini yasalaştıran işbölümü kurallarının dayatılması sürmektedir. Emperyalizm, bir yandan daha kolay yönetmek için, varolan ulusal-siyasal devlet örgütlenmelerini bölüp parçalarken, bir yandan da yoz değer yargılarını, kültürünü, tektipleştirilmiş bir yaşam tarzı olarak dünya halklarına kakmaktadır. Komünistler ise, sömürünün, sınıfların, baskının olmadığı yeni toplumda, etkin, akılcı ve enternasyonal tipte örgütlenirken, yerel dil, kültür ve yaşam tarzlarının bir renklilik ve zenginlik olarak yaşatılmasını savunuyorlar.

Bütün emperyalist ülkeler, azalmak şöyle dursun artan bir hızla silahlanıyorlar. Sahip oldukları büyük askeri endüstri kompleksleri harıl harıl çalışıyor. Dünyanın çeşitli yerlerinde çatışmaların körüklenmesi, yukarıda kısaca tartıştığımız parçalanma süreçlerinin kışkırtılması bu askeri üretimin realize edilmesi için zorunludur. Gazeteler, 1995'in başında dünyanın 41 yerinde sıcak savaş olduğunu yazdılar. Hamburg Üniversitesi Savaş Nedenlerini Araştırma Grubu'nun yaptığı bir araştırmaya göre Afrika'nın 12, Asya'nın 9, Yakın ve Ortadoğu'nun 7, Latin Amerika'nın 6, Avrupa'nın 3 ve eski Sovyetler Birliği'nin 4 yerinde savaş ve bu savaşlarda yaşamını yitirenlerin sayısı 6 milyonu buluyor. Emperyalist ülkeler bu savaşların birçoğunun doğrudan, ya da dolaylı tarafıdır.

Başlıca işlevi, Sovyet tehlikesine karşı "hür dünya"yı savunmak olan NATO, Sovyetler Birliği ortadan kalktığı halde varlığını sürdürüyor.

Nükleer silahlara sahip iki gücün oluşturduğu "dehşet dengesine" dayanan soğuk savaş döneminin sona erdiğini ilan eden aynı emperyalist odaklar, bugün nükleer savaş tehlikesinin eskisine oranla azalmadığının da altını çiziyorlar. İsrail, Kuzey Kore ve İran'ın nükleer enerji ve güç elde etme çabaları gerilim yaratıyor.

Demokratikleşmenin göstergesi olarak sunulan bölünme ve parçalanma süreçleri, yeniden gruplaşmakta olan emperyalist güçlerin dünyayı kendi aralarında yeniden paylaşımından başka bir şey değildir. Almanya, Rusya ve Çin, herbiri başka nedenlerle paylaşım sofrasına oturmak, pay almak isti-

* Meksika ile Türkiye arasındaki benzerlik bir noktaya kadardır. Meksika ABD emperyalizmi ile ileri derecede bütünleşmiş; ucuz işgücü vergi ve yüksek rant getirisi, coğrafi yakınlık gibi nedenlerle, uluslararası tekellerin büyük sermaye yatırımına sahne olan Meksika'yı "kurtarmak" için (aslında kendi sermaye, kâr ve faizlerini kurtarmak için) IMF, Dünya Bankası, ABD ve öteki finans kurumları kredi musluklarının açmışlardır. Türkiye ise önceki IMF anlaşmasında belirleneni bile alamıyor.

yorlar. Çin şu anda dünyanın üçüncü en büyük ekonomisidir ve kısa zamanda büyük bir emperyalist güç olacağı kesindir. Çeçenistan işgali, ABD başta olmak üzere batılı emperyalist ülkelerin Rusya politikasında değişiklikleri gündeme getiriyor. ABD'nin "Artık hiçbir ideolojik, jeopolitik tehdit ve düşmanı" kalmadığını söyleyen Henry Kissinger, "ABD bugünlerde tarihinin en ilginç ve farklı konumundadır. Artık dünyada gelişen olaylara ne ilgisiz kalabilmekte ne de onları tek başına yönetebilmektedir." diyerek emperyalist sistemdeki hegemonya boşluğunun altını çiziyor. Daha önemlisi şunları söylüyor:

"Rusya ve Almanya sınırları arasındaki bölge sahipsizdir ve ne NATO'nun ne de AB'nin koruması altındadır. Bu durum her iki ülkeyi de tarihi kökleri itibarıyla söz konusu boşluğu doldurmaya yönelik eğilimlere itebilir." Kissinger, Rus milliyetçiliğinin geleneksel önyargılarıyla Avrupa'da doğan bu boşluğu doldurmaya kalkması durumunda ortada dostluk diye birşeyin kalmayacağını ekliyor. (*Yeni Yüzyıl*, 16 Ocak 1995) Kimse kendini aldatmasın, dünyayı barışçıl bir dönem beklemiyor.

Ekonomik cephede, emperyalist sömürü ve tekelci süper kâr mekanizmaları işlemeye devam ederken, azgelişmiş ve bağımlı ülkelerde üretilen artı değere el koymanın yeni yöntemleri devreye sokuluyor.

Emperyalist ülkelerin endüstriyel üretimlerinin bir bölümünü azgelişmiş ülkelere kaydırmaları, yüksek işgücü giderlerinden, işgücünün kendi ülkesindeki yine yüksek toplumsal maliyetinden, çevreyi kirleten sanayilerden kurtulma amaçlarıyla yapılıyor. Dünya çapındaki işbölümü açısından bakıldığında eşitsizlik az ve orta gelişmişler aleyhine büyüyor. Emperyalist tekellerin yeni üretim alanları kendilerini şanslı sayar ve birçok ülke bu konuma yükselmeye özenirken, "işsizliğin" yüksek olduğu bir pazarda işgücü daha yoğun sömürülüyor. Emperyalist ülkeler, buradan sağladıkları ek olanaklarla kendilerini sanayi toplumunun istenmeyen sonuçlarından uzak tutmaya, giderek kurtarmaya çalışıyorlar. "Bilgi toplumu"na geçiş denilen oluş böyle biçimleniyor.

Teknoloji ve bilginin, üretimin uluslararası pazarda rekabetin giderek önemi artan bir ögesini oluşturduğu doğrudur. Teknoloji ve bilgi, ek artıdeğer sağlayan, ama bununla kalmayıp eşitsiz işbölümüne temellik eden, çok pahalı bir metadır.

Nihayet uluslararası finans merkezleri, emperyalist tefeciliğin merkezleri olarak çalışıyorlar. Kredi-faiz, borç erteleme, yeniden kredi mekanizmaları, para spekülasyonları ağırlığı giderek artan bir yeni sömürü mekanizması olarak işliyor. Uzun uzun durmaya gerek yok; Latin Amerika ülkelerinde ve geçen yılın başında Türkiye'de yaşananlar bu mekanizmaların nasıl işlediğini son derece somut ve çarpıcı biçimlerde gösteriyor. Sağlık alameti gibi sunulan "Sıcak para" bolluğunun hangi sonuçlara yol açtığı en son Meksika örneğinden izlenebiliyor. Geçen yıl, Ali Rıza Kardüz'ün yaptığı bir hesaplamaya göre, 1993 sonunda 100 bin Amerikan dolarıyla Hazine Bonosu alan ve yedi aylık dönemin sonunda eline geçen Türk lirasını yeniden dolara çeviren bir spekülatörün dönem sonunda dolar üzerinden sağlayacağı net kâr %75 oranında olabiliyordu. (3) Doların yıllık %6 faiz getirdiği bir dünyada, % 75 net gelir çok yüksek bir kârdır ve bu sonunda, hiçbir şey yoktan varolmadığı için Türkiye'de üretilen artı-değerden çıkmaktadır. Türkiye emekçisini ve Türkiye'nin kaynaklarını sömüren "akıllı" bir yol.

Türkiye ve Meksika örnekleri, bu mekanizmanın, emperyalistlere yüksek faiz ve rant gelirleri sağlarken, aynı zamanda bağımlı ülkelerin gerçek sanayi üretimi ve kalkınmalarını engellediğini gösteriyor.(*)

Kâr oranı yüksek yatırımlarını daha büyük oranda kendi aralarında gerçekleştiren, teknoloji tekelini ellerinde tutan ve uluslararası bankacılık, kredi ve borç sistemiyle dünya ekonomisini kontrol eden emperyalistler az ve orta gelişmiş ülkeleri tam bir kıskaç altında tutuyorlar. Bağımlılık zinciri güçlenirken zengin ve yoksul ülkeler arasındaki uçurum daha da büyüyor. Eşitsizlik temelinde oluşan dünya kapitalist sistemi bu eşitsizliği büyüterek yeniden üretiyor. Mekanizma şöyle işliyor: Normal koşullarda bağımlı ülkelerin dış ödemeler dengesinde açık varsa bunu evrensel olarak geçerli kabul edilen bir para birimiyle kapatması gerekiyor. Bu nedenle de açığını borçlanarak ya da yabancı sermayeyi çekerek kapatmak alternatiflerine başvurmak zorunda kalıyor. Sonunda açık, başa çıkılmaz bir yük boyutu kazanıyor. İşler bu noktaya geldiğinde IMF ve Dünya bankası, "kurtarıcı" tefeciler olarak sahneye çıkıyorlar. Aslında borçlu ülkeyi kurtarmaktan çok kârlarının güvencesi alacaklarının ve borç faizlerinin tahsiline bağlı olan bankalar için harekete geçiyor ve borçlu ülkenin elini konulunu bağlayan ağır koşullar dayatıyorlar. "Özelleştirme" denilen ve bağımlı ülkelerin birikimlerinin uluslararası haciz yöntemleriyle haraç mezat satılmasından başka bir şey olmayan uygulamalar da bu dayatmanın gereklerindedir.

Küreselleşme dedikleri süreç bu çizgide ilerli-

yor.

Dört: "Yönetim Devrimi" ve "Bilgi toplumu" teorileri artı-değer teorisini ortadan kaldıran bir tek teorik kanıt getirmiyorlar. Bunları ciddiye almak, problematiği bu tür kanıtlanmamış, ideolojik tezler üzerinden kurmak yanlıştır. Ancak bu, sınıf ve sınıf mücadeleleri sorununda hiçbir problem olmadığı anlamına gelmiyor. Sınıf mücadelesi, bugün, gelişmiş emperyalist, az ve orta gelişmiş bağımlı ülkeler arasındaki eşitsizlik ve farklılaşmayı derinleştiren işbölümü ve işleyişten, işgücünün uluslararası hareketine konan yasaklardan, sosyalizm cephesindeki yenilgi ve gerilemeden, dünya çarpındaki kabileleşme süreçlerinden etkileniyor. Enternasyonalist bilinç ve örgütlenmenin, önemini, aciliyetini artıran nedenlerden biri budur. Çünkü, çok keskin bir parodoks olarak, emperyalist kapitalizm sermaye ve üretim süreçlerini enternasyonalleştirirken, işçi ve emekçi sınıfların uluslararası ilişki, iletişim, dayanışma ve eylem birliğini güçleştiren ideolojik, siyasal, ulusal, kültürel ve fiili engelleri de taştan duvarlar gibi yükseltiyor. Bu duvarları aşmanın başlangıç noktası, coğrafi konumlanıştan, somut uluslararası bağlardan önce enternasyonalist nitelik ve siyasettir.

* * *

Türkiye kapitalizmi, krizlerin burgacında debeleniyor.

Ekonomik krizin, yukarıda kısaca anlatmaya çalıştığım dünya ekonomisiyle ilgili bir boyutu var ve yapısal karakteri de esas olarak buradan geliyor.

Daha somut bakıldığında, zamanında belirttiğimiz gibi, istikrar ve emekçilerden bir seferlik özveri masallarıyla sunulan 5 Nisan operasyonunun daha bir yıl geçmeden eskidiği, hiçbir sorunu çözemediği için yenilenmesi gerektiği söyleniyor.

Darboğazdan çıkılamıyor.

Bütçe tahminlerine göre Hazine 1995 yılında 880 trilyon lira vergi toplayacak. Buna karşılık yalnıca tahvil ve hazine bonosu olarak borçlandıklarının 900 trilyon tutan faizini, dış borçların hazine tarafından ödenmesi gereken bölümü olan 300 trilyonu ödemesi gerekecek. Mevcut yapı ve işleyiş içinde borç stoğunun küçülmesi imkansız. Ekonomik yaşamın sürmesi ödenmesi gerekenden daha çok iç ve dış borç bulunmasını, bu daha çok borç ve faiz yükü altına girmeyi gerektiriyor.

Bu kısır döngüyü kırmanın tek geçerli yolu borç, faiz ve cari harcamaların üstünde bir reel büyüme, artı-değer üretimi gerçekleştirmektir. Yapılamayan da budur. Tersine küçülme oldu.

1994 yılında Gayri Safi Milli Hasıla'daki küçülme %6 olarak veriliyor. Nüfus artışı da hesaba katıldığında bu yaklaşık %10 oranında bir gerçek gerilemeye denk düşüyor. Başka bir deyişle, Türkiye 1994 yılında %10 oranında yoksullaştı.

Gelir dağılımı ise iyice bozuldu. Devlet memurlarının, emeklilerin, işçilerin gerçek gelirleri bir yıl içinde %30 ile %50 arasında düştü. Sayıları yalnızca işten atılmalarla 1 milyondan fazla büyüyen işsizler ise mutlak yoksulluğun kucağında yaşıyor.

Bu tabloda özü itibarıyla ekonomik olmadığı halde, artık tekel sözcülerinin de kabul ettiği çok önemli bir ekonomik etken haline gelen kirli savaş giderleri var. Ekonomistler savaşın yol açtığı kayıpları şöyle hesaplıyorlar: En başta, savaş alanı olan 22 ilin Milli Gelire kattıkları %7,5'luk katkı savaş nedeniyle gerçekleşemiyor. Savaşa harcanan miktar ise mutlak ve nisbi anlamda büyüyor. Yıllık askeri harcama, basına yansıyan rakamlarda 9 milyar dolar olarak gösteriliyor. Bu da Milli Gelir'in yaklaşık %8'ini oluşturuyor. Kirli savaş, bugünkü ekonomik kriz ve sıkıntıların başta gelen nedenlerinden biridir. Artık tekelci çevrelerden de savaşın bu yüksek "maliyetine" itiraz sesleri yükseliyor. Bu sesin sahibi, Yeni Demokrasi Hareketi'dir.

Kapitalist cumhuriyetin "baba"sı Demirel ve gerçek sahibi TÜSİAD'çılar ise, son günlerde çokça "sosyal patlama" sözü ediyorlar.

Demirel bir yana, TÜSİAD'ın her 3 ayda bir yayınladığı Konjonktür Raporu'nda, "Reel ücretlerdeki gerileme eğiliminin 1994 yılında olduğu gibi, 1995 yılında da sürmesinin sosyal sorunların ağırlaşmasına neden olacağı" belirtiliyor. Merkezi Londra'da bulunan Oxford Analitica adlı kuruluşun yıllık raporuna göre ise, "Türkiye'de önemli bir sosyal çalkantı ihtimali şimdilik geçiştirildi. Ücretli kesimden gelen tepkilerin artmasına rağmen, durum henüz tehlikeli boyutlara ulaşmadı." (*Yeni Yüzyıl*, 11 Ocak 1995)

Bu iki tekel kuruluşunun raporlarının birbirini tamamladığını kabul edip şöyle türkçeleştirebiliriz: Sermayenin emeğe saldırısı, bu saldırıyı nereye dek götüreceklerini bilen bilinçli temsilcilerinin öngördükleri sınırı zorlamakta, ancak, öncüsüz, örgütsüz durumdaki işçi sınıfının bu saldırıya toplu, etkin ve militan yanıtlar veremediği noktada, tehlikenin aşıldığı ya da henüz tehlikeli noktaya gelinmediği saptaması yapılmaktadır. Düzen, sınıf sorununu, emek-sermaye çelişkisini yumuşatacak ekonomik manevra olanaklarına sahip değil ve hesabını örgütsüz, kör bir patlamaya göre, bunu göze alarak yapıyor. Böyle bir durumda sosyalistlerin, sonucu belli kör bir patlamadan çok ilk savunma hattını güçlendiren, mevzi savaşlarla güç biriktiren, sınıfın siyasal örgütlülüğünü geliştiren bir yol izlemeleri gerekiyor.

Öte yandan, Türkiye kapitalist cumhuriyeti yalnız ekonomik değil, tarihsel ve siyasal bir kriz yaşıyor.

1923 de kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin, bu cumhuriyete kimliğini veren ve önemli ölçüde çürüyen, "Türk-üniter" ve "kemalist-laik" temel ilkeleri bugün çok yönlü, sınıfsal, toplumsal, iç ve dış eleştiri ve sorgulamadan geçiyor.

Bu temeldeki sorgulama, bu sorgulamayı gündeme getiren sınıf ve siyaset güçlerinin niteliği, istemleri ve programları açısından bakıldığında kapitalist çerçeveyi aşmıyor. Düzenin, devletin sınıfsal karakterini değiştirmeden bu sorunlara çözümler bulması teorik olarak mümkündür. Pratik olarak mümkün olmuyor.

Bunun, yeni dünya durumundan, iç ekonomik manevra olanaklarının darlığından kaynaklanan nedenleri var. Bunların dışında iki önemli neden daha sayılabilir.

Türkiye burjuvazisi, kapitalist sınıf varoluşundan bugüne devrimci, demokrat, hatta siyasal anlamda liberal olamamıştır. Geç ve güdük burjuva devrimi, kemalist iktidar, ayakları üzerinde dikildiği anda gerici ve millîyetçi bir nitelik kazanmıştır. Türk egemen sınıfı, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devlet fideliğinde gelişip serpilmiş, devletle birlikte dönüşüme uğramış, Batı'daki gibi feodal devlete karşı burjuva haklar mücadelesi okulundan geçmeyip, tersine devletle ilişkisini rüşvet karşılığı ayrıcalık elde etme, devlet yetkisini ticaret yolunda kullanma ekseninde kurmuştur. Türkiye burjuvazisi tarihinin hiçbir döneminde demokrat, ya da siyasal anlamda liberal olmamış, her zaman devletçi ve baskıcı bir kimlik taşımıştır.

İkincisi, Türk egemen sınıflarının, sözcü ve temsilcilerinin entellektüel birikimi, ideolojik sentezler geliştirme yeteneği son derece sınırlı, havuç ve sopayı bir arada kullanma, siyasal komplo ve entrika geleneği ise gelişkindir.

Bütün bunların oluşturduğu statüko esnemeyi güçleştiriyor.

Kürt sorunu, bütün bu söylenenlerin test edilmekte olduğu bir laboratuar özelliği taşıyor.

Devletin resmi çizgisi, dünden bugüne, "Kürt yoktur "dan, "Kürt vardır ama, Kürt sorunu yoktur" noktasına geldi. Liberalizm şampiyonu aydınlar ise "Kürt sorunu"nu, herkesin kendine göre tanımladığı bir "kimlik" problemi olarak ele alıyorlar. Sermaye politikacılarının ve liberal aydınların dilindeki "siyasal çözüm" en fazlasıyla Kürt kimliğinin ve bazı kültürel hakların kabulünden ibarettir ve hatta çoğu zaman bugünkü siyasetlerin silahlı olmayan yöntemlerle sürdürülmesi anlamında kullanılmaktadır.

Oysa, sorunun kendisi, sözcüğün gerçek anlamıyla siyasaldır. Kürt halkının, kendi siyasal geleceğini, siyasal örgütlenme biçimini kendisinin belirlemesi sorunudur. Son derece somut ve o kadar da günceldir. Bu sorunu, Laz, Çerkez, Arap vb. ulusal azınlıklar sorunuyla aynı kefeye koymak, "etnisite", "kabilecilik", "cemaat kimliği" türünden kavramlar içinde anonimleştirmek mümkün değildir. Teorik gerekçeler bir yana, sorunun tarihsel biçimlenişi, somut-pratik konumlanışı ve fiziki boyutları buna kesin olarak izi vermiyor.

Düzen, iktidarıyla, burjuva muhalefeti ve liberal aydınıyla yalnız Kürt problemine değil, ekonomik krizden, şeriatçı-laik çatışmasına kadar kendini dayatan bütün sorunlara aynı yöntemle yaklaşıyor. Sorunları gerçek dinamikleri ve boyutlarıyla kabullenmek yerine, ya yok sayarak, ya da sorunların kendisiyle değil, sonuçlarıyla savaşarak reddediyorlar. Bu yaklaşıma göre, Kürt sorunu, Kürt halkının istemleriyle ilgisi olmayan, dış güçlerin ve onların maşası bir terör örgütünün yarattığı yapay bir sorundur; ekonomik kriz dünya emperyalist-kapitalist ekonomisinin işbölümü ve yapısından, mevcut "serbest" pazar ilişkilerinden kaynaklanan yapısal, bir sorun değil, KİT'lerin, kötü yönetim ve kötü işletmeciliğin yol açtığı arızi bir sorundur vb..

Yalnız devlet değil, burjuva muhalefet ve liberal geçinenler de, neden-sonuç ilişkisini tersten kuruyor, sonuçları nedenlerin yerine geçiriyor, binbir dereden su getirerek sorunların kenarında dolaşıyorlar.

Devrim'in bu sayısındaki başka bir yazıda daha ayrıntılı biçimde ele alındığı gibi, sosyal demokrasinin tükenişinde de aynı yaklaşım rol oynuyor.

Kendinden öte çözümler dayatan ve düzenin tükenişini hızlandıran sorunlar büyüyor.

YDH'sinden tek tek entellektüllerine kadar burjuva ve liberal muhalefet, bir program üretemediği gibi, sorunun kavranmasına hizmet edecek bir entellektüel açılım da gösteremiyor.

Doğumu ve gelişmesi için nesnel koşulların son derece elverişli olduğu, sorunlara bu topraklarda yaşayan emekçi halk çoğunluğunun çıkarı ve kurtuluşu yönünde çözümler getirebilecek devrimci-sosyalist yol ise bugünkü reel-fiziki zayıflığına rağmen tek seçenektir. Güçlendirmek gerekiyor.

1 Şubat 1995

Kaynaklar

1. John Naisbitt, *Global Paradoks*, Sabah Kitapları, İstanbul 1994, s. 36

2. Agy. 11-12

3. Ali Rıza Kardüz, *Sıcak para*, *Sabah*, 20 Haziran. 1994

Merhaba Proletarya!

İLKER BELEK

Başlarken birkaç noktanın altını yeniden çizmek yararlı olacak:

1- Sosyalist dünya görüşü genel anlamda meşruiyet krizi yaşıyor. Kendini yeterince iyi ifade edemiyor.

2- Ancak kriz yalnızca sosyalist dünya görüşüne ilişkin değil. Bütünlüklü bir çerçeve sunmak anlamında burjuva görüşler de aynı krizi paylaşıyorlar.

3- Günümüzde insanlık kapsamlı bir çerçeve ile değil, daha kopuk kopuk düşünüyor gibi. Kopuk kopukluk entellektüel zayıflığa işaret ediyor.

4- Dinci ve ırkçı savrulmalar bu ortamda gündeme geliyor.

5- Bu noktada yeni bir paradoks beliriyor: Maddi bilimlerde baş döndürücü bir gelişme kaydedilirken; sosyal bilimlerde, "belirsizlikler"in ortasında kaybolmuşluk izlenimi alınıyor.

6- Dolayısıyla, "krizi yalnızca sosyalizm değil, kapitalizm de yaşıyor" saptamasını, daha da ileri götürerek; burjuva dünya görüşünün de marjinalleştiğini düşünüyorum.

7- Düşünsel boşluk kaotik bir ortam yaratıyor. Dinci ve faşist düşünceler, bütün pozitif gelişmelere saldırarak, kaosu kullanıyorlar. Apriori bir inancı insan bilincine kazımaya çalışıyorlar.

8- Yine kanımca, sağda ve soldaki düşünsel dağınıklık, siyasal parçalanmışlığı da koşulluyor. Ancak aralarında birbirlerinin olumsuz etkilerini potanşiyalize eden karşılıklı bir ilişki de var.

Gözlenen dağınıklığıyla burjuva ideolojiler de kendilerince cezbedici bir ütopya peşinde koşuyorlar. Ancak öncelikle sosyalist teorinin kullana geldiği temel noktalara saldırıyorlar. Geliştirilen en güçlü argümanlardan birisi işçi sınıfının artık "tükendiği-bittiği"dir. Bu argüman hem saldırının omurgasını oluşturuyor; hem içinde bulunduğumuz yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan somut (özellikle teknolojik) gelişmelerden besleniyor; hem de kendisi yeni (sınıfsız) bir toplumsal formasyonun bugünden, yavaş yavaş ve mülkiyet ilişkilerinin özüne dokunmayı gerektirmeksizin biçimlenmekte olduğu yönündeki daha bütünlüklü paradigmanın temellendirilmesinde kullanılıyor.

Bu yazıda, somut verileri ele almaksızın, genel olarak, "işçi sınıfı bitti" derken kastedilenlere göz atıp, çözümlemeye çalışacağım.

"Bitiş" iddialarının iki başlıkta toparlanabileceğini düşünüyorum: İşçi sınıfının tarihsel toplumsal konumlanışının **a)** öznel, **b)** "nesnel" yönelimlerine/süreçlerine vurgu yapanlar. Aşağıda ayrıntılandırmaya çalışacağım bu iki tez birbirinin içine geçiyor ve sıklıkla birbirini desteklemek amacıyla da kullanılıyor. Ancak ayrıştırarak ele almak analizde kolaylık sağlayacaktır.

A) "Bitiş"i öznel yönelimlere vurguyla gerekçelendirenler:

Buna göre işçi sınıfı kendisine devrimci misyonlar yükleyenlerin beklentilerinin tersine, devrim bağlamında artık tam bir "antika"dır. Bugün Dünya'nın hemen hiçbir yerinde işçi sınıfı çıkarları yönünde bırakın siyasal bir hareketlenmeyi; sendikal düzlemde bile ciddiye alınabilecek; ulusal düzeyde eşzamanlılık gösterebilen; enternasyonal destek kazanabilmiş hiçbir eylemlilik gözlenmemektedir.

Gerçekten de, Türkiye coğrafyası düşünüldüğünde; en azından kısa vadede, işçi sınıfından yana olumlu beklentileri dillendirmek için pek fazla bir neden olmayabilir. Ancak burada iki noktayı da vurgulamak gerekir:

1- Ne bireylerin, ne de toplumsal sınıfların siyasal eğilimleri ve hatta gündelik tutumları, her zaman ve sürekli, onların kendi öz çıkarlarıyla uyumlu bir hat izlemeyebilir/izlemez. Hele hele işçi sınıfının kendi başına, kendi öz siyasal çıkarları peşinde bir savaşımı yükseltebilmesi olanaksızdır. Çünkü sosyalist hareket yalnızca bir taban hareketi olmayıp, aydın birikimiyle yeni bir bileşim oluşturacak tarzda eklemlenmeyi gerektirir. Ek olarak, sınıf üzerinde sosyalistler dışında pek çok başka (ve sınıf düşmanı) güç de etkili olmaya çalışır. Bu bağlamı içinde, işçi sınıfının tarihin devindirici gücü olabilmesi, kendi dışındaki bir sürü değişik etkenle; bu etkenlerin kendi aralarındaki ilişkileriyle doğrudan veya dolaylı biçimde bağlıdır.

2- Dolayısıyla işçi sınıfının gerçekten bir öznel güç olma niteliğini yitirmiş olması; bu potansiyelini gerçek anlamda yitirmiş olduğunu kanıtlamaz. Daha doğrusu, yalnız başına bu konjonktürel olgunun tespiti; bu olgunun kendi başına ve saf bir gerçek olduğunu; yakın ya da uzak gelecekte de hiçbir şeyden etkilenmeksizin aynı "safiyet"ini koruyacağını göstermeye yetmez. İşçi sınıfının bugünkü "antika" konumunun hiç değişmeyecek bir sosyal kural olduğunu kanıtlamak için; şu noktaların başlangıçta bir veri olarak saptanmış olması gerekir:

a) İşçi sınıfının hareketlenmesini belirleyen/etkileyen nesnel bileşenlerin tamamen ortadan kalkmış olduğu. Dolayısıyla işçi sınıfının kendisi için sınıf olma nesnel zemini diye bir şeyin olmadığının gösterilmesi. Çünkü işçi sınıfının öznel tutumu üzerinde nihai anlamda belirleyici olan, onun (kapitalist sömürü ilişkileri ile tanımlı) nesnel yapısıdır ve bu nesnel yapı değişmediği sürece, atalet ve sağa kaymışlık (tespitleri doğru olsa bile) konjönktürel bir olgu olarak kabul edilmek zorundadır.

b) Ya da işçi sınıfının dışsal hiçbir etkenden etkilenmeksizin; kendi dışındaki hiçbir objektif durumla herhangi bir belirlenim ilişkisi içinde olmaksızın; soyut bir gerçeklik olduğunun kanıtlanması. Yani işçi sınıfının öznel tercihlerinin kendi başına, kendinden menkul içsel bir olgu olduğunun gösterilmesi. Ki böyle bir sonuç, ciddi biçimde, hiçbir burjuva sosyolog tarafından bile savunulamamıştır.

c) "Antikalık" olarak tanımlanan saptamanın geçmişte de sıklıkla yaşanmış bir olgu oluşu ile, onu izleyen hareketlenme dönemleri arasında, bu teze göre tutarsızlık olarak vurgulanacak çelişkiyi giderecek mantıklı bir açılımın, yine bu tez içinde yapılabilmesi.

Öznel "bitiş" iddiasını ciddiye almak; yukarıda tanımlanan sorulara anlamlı ve somut verileri içeren yanıtlar verildiği taktirde mümkün olabilir. İzlenebildiği kadarıyla "bitiş"i gerekçelendirenler, bu türden sorular karşısında, özellikle tespit ettiğimiz ikinci ve onun içinde de ilk maddeye yönelik yanıtlar üretiyorlar ve bu nokta "nesnel" vurguyla bağlantı noktasını oluşturuyor.

B) "Bitiş"i "Nesnel" Süreçlerle Gerekçelendirenler:

"Bitiş"e nesnel vurgu yapanların nereden türettikleri pek belli olmayan bir ön kabulleri ile bir de gerçek saptamaları var:

1- Ön kabul; işçi sınıfının, 18. yüzyılın kaba kol kuvvetini kullanan; "beyni ve entellektüel yetenekleri gelişmemiş"; buna karşın kasları hipertrofiye olmuş; en fazlasından da bant tipi üretimin dişlileri arasında indir-kaldır ritmi içinde eriyip gitmiş işçilerden oluştuğu yaklaşımıdır. Bu tanımlamanın dışına çıkan her birey, emek gücünü satıyor olsa da işçi değildir.

Gerçekten de bu genellemenin neyin ölçüt kabul edilerek geliştirildiği noktası gayet karanlıktır. Ancak anti-sosyalist savaşımda epeyce işe yaradığı ve taraftarlarına ideolojik, siyasal her türlü gediği doldurmaya yarayacak denli kıvraklık kazandırdığı kesindir.

Oysa sınıf tanımı hiç de belirsiz ve nesnel ölçütü olmayan bir kavram değildir. Marksist sınıf kavramı, bireyleri üretim araçlarına sahiplik bağlamında kategorize eder. Böylece işçi sınıfı; meta üretim sürecinde yer alan ve/ancak hiçbir üretim aracına sahip olmayıp; emekgücünü üretim aracı olana satarak, ona tabi olanların oluşturduğu kategoriyi tanımlar.

Marksist sınıf tanımı burada da kalmaz. Ortaya koyduğu objektif ölçütle tanımladığı sınıfın bireylerinin, giderek, paylaştıkları ortak koşullar nedeniyle, ortak çıkarları savunacak, ortak bilinci de geliştirdiklerini savunur.

2- Gerçek saptama ise (kimilerinin devrim nitelemesini de eklediği) teknolojik gelişmedir. Buna göre teknoloji kapitalizm boyunca üç aşamadan geçmiştir: Buhar gücünün kullanımı; elektrifikasyon ve fabrikasyon; bilgisayarların üretime girmesi. Tüm bunlar gerçektir. Ancak bundan sonra sorun başlıyor ve savunulan "bitiş"te nesnel vurgu anlamına gelen iddialar konusunda (Marksizm'in uyuşması olanağı bulunmayan) ayrım noktaları beliriyor.

Bu iddialar şu şekilde toparlanabilir:

a) Toplumsal doku değişmiş, işçi sınıfının toplum içindeki oranı azalırken, "orta sınıf" denilebilecek yeni bir kategori gelişmiştir. Gerçekten de 18-19. yy proletaryasının sayıca azaldığı doğrudur. Teknolojik gelişmeyle üretimin yapısında (bu arada organizasyonunda) ciddi değişiklikler olmuştur. Bunları iki başlıkta toparlamak mümkün görünüyor: Bir yandan özellikle bilgisayarlarla birlikte üretimde çıplak kol emeğinin geri plana itilmesi ve burada istihdam edilen işçi sınıfında oransal azalma. Bununla birlikte maddi mal üretiminde ve özel olarak da sanayi sektöründe kafa emeği artışıyla seyreden yapısal değişiklik. Öte yandan ise; maddi mal üretimi yanısıra hep varolagelen hizmet sektörünün hem toplam üretimdeki payının artışı; hem de kendi içinde daha organize bir forma yönelen ve yine bilgisayarları daha yaygın tarzda kullanan bir dönüşüm geçirmesi.

İşte bu nesnel değişiklikler "bitiş" yandaşlarınca, işçi sınıfının azaldığı, onun yerine işçi sınıfından bütün siyasal yönelim ve tercihleri bakımından da köklü biçimde farklılıklar sergileyen yeni bir sınıfın yerleştiği yönünde değerlendiriliyor. Yeni sınıf "orta sınıf", "yeni orta sınıf" vb. olarak tanımlanıyor. Hizmet sektörünün gelişip, çeşitlenmesiyle ortaya çıkan meslekler ile; sanayinin bilgisayarlaşmasıyla türeyen kafa emeği yoğun bütün meslekler bu "orta sınıf" içine alınıyorlar. Böylece bu sınıf gerçekten de epeyce hacimli bir yekün tutuyor. Sonuçta da işçi sınıfı "nesnel" olarak "bitirilmiş" oluyor.

Yukarıda özetlenen sınıf tanımının Marksist yaklaşımı kullanmadığı kesindir. Ölçüt olarak net birşey belirlenmemiş olsa da, daha çok alım gücü çerçevesinde bir zemine oturduğu anlaşılmaktadır. Buna göre alım gücü fazla düzeyde olanlar "orta sınıf"ı oluşturmaktadır. Bu noktada alım gücünün hangi toplumsal ilişki biçiminden ve nasıl üretildiği; bir başka deyişle alım gücünü belirleyenin ne olduğu; ayrıca da alım gücünün alt-orta-üst biçimindeki sınıflamasına temel teşkil eden genel geçer asıl ölçütün ne olduğu ve nasıl belirlendiği sorularını sormak gerekir. Ve yalnızca bu sorular bile "orta sınıf" formülasyonunun hiç de tatmin edici olmadığını göstermeye yeter.

"Orta sınıf" yaklaşımının bir başka düzlemde analiz edilerek, araştırılması; onun belirsizliğini, hiçbir nesnel ölçüte dayanmayan karmaşasını daha net biçimde göz önüne sermeye yarayacaktır. Şöyle ki:

i) Hizmet sektörünün toplam içindeki (gerek istihdam ettiği işgücü; gerekse çıktı ve katma değer anlamındaki) payının artmış olması, doğrudan doğruya kol işçilerinin sayısındaki azalmayı ifade etmez. En azından bu her zaman böyle değildir. Örneğin sağlık sektöründe, özellikle büyük sağlık kurumlarında gerçekleştirilen işlerin yaklaşık %60'ı otelcilik hizmetleri olarak anılan (temizlik, lokantacılık gibi) türdendir. Ve bunlar kesinlikle kafa emeği içermeyen mesleklerdir. Bunun yanısıra, en azından yakın dönem içinde yerleri emek gücü dışındaki üretim araçlarıyla ikame edilebilir gibi de gözükmemektedir. Ek olarak, daha yoğun kafa emeği gerektiren bir dönüşümü gerekli kılan gelişme potansiyeli de taşımamaktadır. Şüphesiz benzeri durum hizmet sektörünün diğer alanları için de geçerlidir.

ii) İkinci nokta ise doğrudan marksist sınıf tanımımızla ilintilidir. Nitekim mesleklerin çeşitlenmiş olması ve çeşitlilik içinde kol işçiliğinin ağırlığının azalmış olması, sınıfın bir bütün olarak "bittiği"ni göstermez. Çünkü yeni gelişen mesleklerin sahipleri üretim araçlarına sahip olmadıkça; daha genel deyişle de yeni meslek türleri, o mesleği icra edenlere üretim araçlarına sahip olma yönünde gerçek bir olanak tanımadıkça; yani yeni meslek, kendisini icra edenlere aynı zamanda kendi üretim araçlarına sahip olmak ön koşulunu dayatıp-yaşama geçirmedikçe; sınıfsal konum da değişmiş olmaz. Bu anlamda tüm çeşitliliğe karşın, ortada gerçek herhangi bir değişiklik yoktur. Kısaca, gelişen hizmet sektörü emekçileri de işçi sınıfı içinde yer alırlar ve aynı ortak kaderi paylaşırlar. Böylece anılan gelişmeler, bizim sınıf tanımımızı daha da güçlendirir; bir yandan da işçi sınıfının sayısal ve oransal olarak azalmak yerine tam tersine arttığını belgeler. Şüphesiz ki bütün bunlar işçi sınıfında, kol işçiliğinde geçerli olanlardan başka yaklaşım ve çözümlemeleri gerektiren değişiklikler olmadığı anlamına gelmez. Buna karşın dönüşümün *biçimde* olduğunu, *özün* ise aynen korunduğunu gösterir.

iii) Son olarak "orta sınıf" diye tanımlanan formasyonun kendi içinde hiç de net bir bileşim oluşturmadığını vurgulamak gerekir. Gerçekten de özellikle yüzyılın son yarısında sayıları hızla artan hizmet sektörü çalışanları, neredeyse toptan "orta sınıf"a dahil edilmekle birlikte, hizmet sektörü, nesnel anlamda üretim sürecinde de söz konusu olabilse bile, hizmet sektöründe daha belirgindir. Nitekim işletme yöneticileri böyle bir konumda olup; çoğu kez yetkiyi sermayedar adına çeşitli derecelerde kullanma hakkına sahiptirler ve "orta sınıf" olarak tanımlanan bütün içerisinde oldukça ayrıcalıklı bir konumlanış sergilerler. Sayıları az olsa da burada asıl önemli nokta işçi sınıfının yerini doldurduğu iddia edilen "orta sınıf"ın hiç de homojen bir yapı oluşturmadığı ve sosyal olaylardaki analizlere temel alınabilecek bir çözümleme ekseni oluşturmadığıdır.

Bu başlık altında söylenenleri şu şekilde toparlamak mümkün görünüyor: Teknolojik gelişmelerin uyardığı bir mesleki çeşitlenme söz konusudur. Bu çeşitlenme işçi sınıfı için de geçerlidir. Ancak buradan hareketle, işçi sınıfının eridiğini, onun yerini "orta sınıf"ın doldurduğunu söylemek olanaksızdır. "Orta sınıf" denilen kategori, çok önemli oranda, çeşitlenen işçi sınıfından başka birşey değildir. İçindeki alt tabakalar örgütlenme eğilimleri konusunda özgünlükler gösterecek olsa bile...

b) İşçi sınıfının artık zincirlerinden başka şeyleri vardır. Marks ile Engels'in en ahmakça haksızlığa uğratıldıkları alanın "işçi sınıfının zincirlerinden başka kaybedecek şeyi yok" tespiti olduğunu düşünüyorum.

Çünkü sınıf tanımları açıktır: Mülkiyet bağlamında üretim araçları ile ilişki. Ve yine aynı bağlamda tanımlanan sömürü ilişkisi.

O halde marksist saflara da çeşitli biçimlerde zaman zaman sirayet eden, işçi sınıfının artık kaybedecek şeyleri olduğu, bu iddiayı ortaya atanların kullandıkları sınıf tanımındaki belirsizlikten. İkincisi ise bugünkü işçi sınıfının yaşamsal olanaklarının, mutlak anlamda, bundan 200-250 yıl öncesine göre, hatta II. Savaş sonrası dönem boyunca inkâr edilemez biçimde artmış olması gerçeğinden. Aslında bu iki hareket noktası iç içe geçmiş durumda ve ikinci olarak belirlenen nesnel olgu, ilk olarak anılan çarpık-bilim dışı teorik zeminde ele alınınca ortaya başlıktaki saçmalık çıkıyor.

Oysa:

i) Güç mülkiyetten gelir. Kapitalizmde gerçek mülk zenginlik yaratan üretim araçlarıdır. Mülkü olmayanın siyasal gücü de yoktur. Siyasal savaşım buradan çıkar. Üretim araçları dışındaki mülkiyet hakkı, dolayımlı ve bağımlı bir haktır. Ancak gücün getirdiği düzenleme çerçevesinde yaşama geçebilir. Bu nedenle siyasal savaşım tersten yaklaşarak, mülk dağılımını değiştirmeyi hedefler.

ii) İddiadaki gibi yaklaşılırsa şunu da söylemek mümkündür: İşçi sınıfının yaşamsal olanaklar bakımından her zaman kaybedecekleri olmuştur. Şu alıntıladığım pasaja rastladığımda, 150 yıl sonra bugün yine aynı türden "bitiş" gerekçelendirmelerini anımsayarak epeyce eğlenmiştim. Çallinicos'un yorumunu aynen aktarıyorum: "İşçi sınıfının savunmaya geçtiği dönemlerde, düzene siyasi olarak teslim olanların kendilerini haklı göstermek için işçi sınıfının kendisinin yok olmakta olduğunu iddia etmeleri doğaldır. 1830'lar önderlerinden Thomas Cooper, 1872 yılında, 19. yy ortalarındaki hızlı ekonomik büyüme döneminin, işçileri tanınamayacak ölçüde değiştirdiğini ileri sürüyordu:

'Eskiden Çartist günlerimizde, binlerce Lancashire işçisinin paçavralar içinde olduğu doğrudur. Üstelik içlerinden pek çoğu yiyecek de bulamıyordu. Ancak, gittiğimiz her yerde ne kadar akıllı olduklarını görmek mümkündü. İşçilerin gruplar halinde, siyasi adalet sorununu -yetişkin ve aklı başında her kişinin kendisini yönetecek yasaları yapan kişilerin seçiminde oy kullanması gerektiğini- tartışırken izleyebilirdiniz. Sosyalizm öğretisini tartışırken çok ciddiydiler, saygılı bir dil kullanıyorlardı. Şimdi ise Lancashire'da böylesi tek bir grup göremezsiniz. Öte yandan, iyi giyimli işçilerin, elleri ceplerinde, kooperatiflerden, kooperatiflerdeki hisselerinden ya da konut kredisi veren bankalardaki hisselerinden konuştuklarını dinleyebilirsizin.'

Cooper, 1870'lerde Gladstone'cu liberalizme kayarak devrimci işçi sınıfı politikalarını terketmişti. Cooper'ın işçi sınıfının ölümünü anlatışındaki nostalji ve gönül rahatlığı karışımı duygular, şimdilerde *Marxizm Today* gibi dergilerde görülenlerin aynısıdır; sadece 1950'lerde sosyologlar ve İşçi Partisi'nin sağ kanadı taksitli alımlar ve araba sahibi olmanın yayılmasından bahsederken, bugünkü konuşma konuları özelleştirilen şirketlerde hisse senedi almaları ve video cihazı sahibi olmalarıdır." **(Callinicos,** ***Değişen İşçi Sınıfı*****)**

iii) Anılan iddia eşitsizliği meşrulaştırmaktadır. Bugün herkes biliyor: İşçi sınıfının bir şeyleri ile, burjuvazinin, parababalarının bir şeyleri arasında epeyce bir farklılık var. Aradaki uçurum kapitalist sistem içinde, reformist düzenlemelerle kapatılabilecek gibi değil. Bunun da ötesinde kapitalizmin mantığı eşitsizlik zemininde işliyor. Eğer işçi sınıfının kaybedecekleri var; şu anki konumuna razı olsun deniliyorsa; bu başka bir şeye ve lafı dolandırmaya gerek yok. Eğer mesele eşitlikçi ve sömürüsüz ve giderek herkesin gereksinimine göre işleyen bir dünyayı kurmaksa o zaman durum değişiyor. Eşitsizliğe, eşitsizlikleri kurumsallaştıran, insanlık, bilim dışı düzenlemelere her zaman karşı çıkmak gerekiyor. Bugün asıl önemli olan şey, işçi sınıfının elindeki olanakların bir siyasal devrim sonrasında eline geçecek olanlarla karşılaştırılması ve bugün elinde olanların bir siyasal savaşımın ürünü oldukları gerçeğinin görülmesidir.

iv) Dolayısıyla işçi sınıfının bugünkü atıl durumunu açıklamak için bu ikinci iddia geçersiz oluyor. Çünkü atıl-öznel durumu yaratan işçi sınıfının gelecek konusundaki tahayyül yeteneğinin ve bunun yaratılmasındaki kanalların yok edilmiş olmasıdır. Yeteneğin yeniden canlandırılıp, geliştirilmesi; bir yönüyle heyecan gerektiren ve heyecan verici bir iş olup; heyecan duyup, verenlerin ve aynı zemine oynayan diğer siyasal odakların becerileriyle; genel konjonktürle; yıkılan duvarlarla; baskılarla ilintilidir.

v) Aslında kapitalist teknolojik gelişme sermayenin krizini çözmeyi hedefler. Teknoloji, burjuvaziye emek verimliliğini ve kar oranını artırmak için hizmet eder. Dolayısıyla sınıfların yaşamsal olanaklar bakımından söz konusu edilebilecek gelişmişlik düzeylerinde asıl önemli nokta, zaman içinde ortaya koydukları mutlak gelişme düzeyi değil; birbirlerine göre olan durumlarıdır. Kısaca sömürü oranının seyridir. İşçi sınıfının buzdolabı, tv., bulaşık makinesi, araba, ev sahibi olması, aynı anda

onun Batı'da bile (teknolojinin olanaklı kıldığı) derinleşen sömürüsüyle birlikte seyrediyor olabilir ve zaten amaç da, genel ortalama kâr oranının yükseltilmesidir.

vi) Bunun ötesinde, yaşamsal olanakların mutlak anlamda artışı olgusu bile, kapitalizmin krizli doğasına tabidir. Genişlemede iyileşme, hatta göreli olarak bile eşitsizliklerin azalabilmesi; daralma/krizde ise yine kötüleşme, hatta eşitsizliklerin daha da artışı: Ama her zaman eşitsizlik.

c) **İşçi sınıfı devrimci niteliğini yitirmiştir ve devrimci potansiyel daha yoksul toplumsal kesimlere geçmiştir.** Bunların içinde işsizler, gecekondulular, yoksullar, düzenli işi olmayanlar ve sonra da köylü yoksulları bulunmaktadır. Gerçekten de bugün, özellikle bağımlı kapitalist ülkelerde işçi sınıfı yaşamsal olanaklar bakımından toplumun yukarıda anılan kesimlerinden daha iyi bir konumdadır. Hiç olmazsa bir sosyal güvenlik şemsiyesinin güvencesi altındadır. İşi vardır. Ücreti vardır vb. Dolayısıyla bu iddia devrimci potansiyeli yoksullukla bağlantılı görmekte ve hatta yoksulluk devrimci potansiyelin başlıca belirleyicisi olarak ele alınmaktadır.

Oysa ki işçi sınıfının devrimci potansiyeli yalnızca onun sömürülen ve yoksul karakterinden kaynaklanmaz. Asıl önemli nokta, işçi sınıfının, aynı zamanda yeni, içinde toplumsal gelişmenin itici gücünü barındıran, toplumsal gelişmenin vektörü durumundaki koşulları yaşıyor/üretiyor oluşudur.

Üretim ilişkilerinin en yeni formu içinde hangi sınıf bulunuyorsa, yeninin temsilcisi ve taşıyıcısı da (öznel tutumundan önce, nesnel konumu itibariyle) odur. Bu nedenle en ileri üretim araçlarını ürettiği, kullandığı, tanıdığı, geliştirdiği, araştırdığı için, en modern üretim ilişkilerini ürettiği için işçi sınıfı en yenilikçi, devrimci, gözü hep bilimselden ve yeniden yana olan sınıf potansiyeline sahiptir. İşçi sınıfı bugünden yarına gelişen toplumsal ilişkilerin taşıyıcısı durumundadır. Sezgileri, alışkanlıkları ona göre biçimlenir.

Bu potansiyel içinde, yoksulluk ancak başkaldırıyı katalize edebilir. Öte yandan yoksulluğun azalıp çoğalması hiçbir zaman potansiyeli, daha insani bir geleceğe duyulan özlemi yok etmez.

Şu noktayı iyice netleştirmek gerekir: İşçi sınıfı en ileri teknolojiyi üretiyor, kullanıyor olsa da; gelecekten yana sınıfsız toplum savaşımını tek başına veremez. Onun yanında her zaman, kendilerini ona bağlamış aydınlar bulunur. Sosyalist aydın tavrında onu her türlü "dünyevi" kazançtan vazgeçirebilmek, işçi sınıfı ile saf tutmaya yönlendiren iki temel olgu vardır:

1) Toplumsal yaşantının her alanında sürekli daha akılca, daha insani düzenlemelerin yapılması gerektiği yönündeki tutkusu ve bu tutkunun bilimin konusu olduğu gerçeğini kavrayışı.

2) Tarihi süreç içinde ortaya çıkan bilimsel-toplumsal fabrikalarıyla vb., bugünü geleceğe bağlayan yenilikçi çizginin taşıyıcısının bir bütün olarak işçi sınıfı olduğunun anlaşılması ve bu çizgi önündeki her türlü engelin aşılması gerektiği kararlılığı. Bunlar, bir yönüyle de, sosyalist aydın için bilimsel tutumun tam kendisidir. İnkâr edilmeleri, aydının kendini inkâr etmesi anlamına gelir.

Sonuç olarak, sosyalist aydının bilinç ve davranışlarında bu iki olgu üst üste düşer. Böylece sosyalist aydın, bireysel aydınlanma sürecinde kendi entellektüel gereksinim ve tatmini ile işçi sınıfının nesnel konum ve çıkarlarının ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu görür/yaşar.

Bütün bunları şunun için yazıyorum: Sosyalizm savaşımı, zaman zaman araları çeşitli nedenlerle açılabilse de hep iki vechede yürüyor. Sınıf hareketi ile aydın (entellektüel) hareketi. Kapitalizmin genişleme dönemlerinde sınıfın sisteme entegrasyonu olası olabilir. Ve bu bazılarının karamsarlığına, bazılarının zevkle kıvranmasına yol açabilir. Ancak bu olgu, hareketin entellektüel veçhesi nedeniyle, toptan bir "bitiş"in teorik gerekçesi olarak kullanılamaz. Çünkü aydın hareketi çok daralmış olsa da, pek çok zaafları üretse de her zaman vardır. Daha da karşısında takınılan ikincil/türev bir konum değil; tam tersine zaten o olan, sıradan bir "karakter" meselesidir. Dolayısıyla da tek başına oluşu değil, bilimsel çaba ve yöntemini yoğunlaştırdığı gerçekliğin kendisidir. Öte yandan sınıf hareketinin de en kötü koşullarda bile tümüyle söndüğünü savunabilmek olanaksızdır.

Sonuç:

Andre Gortz yukarıda sıraladığım burjuva argümanların tümünü kullandığı kitabına "Elveda Proletarya" adını vermişti. Anlaşılıyor ki, O'na bunu dedirten, nesnel sınıfsal tabloda gerçekleştiği iddia edilen gelişmelerden tamamen başka birşeydir. Bunun umutsuzluk olduğu düşüncesindeyim. Oysa herşey ne ise odur. Proletarya da halen proletaryadır. Hiçbir şey görülmek istendiği gibi değiştirilip/yorumlanamaz. Gerçek dışı algılamalar ise ancak kendisini dillendirenlerin zihinsel durumunun göstergesi olabilir.

Politik denklemin neresindeyiz ?

Statükoculuk ve devrimcilik

ERTAN GÖKSU

Herkesin kabul ettiği bir gerçek var: Türkiye'de politik ortam olağanüstü bir dönemden geçiyor. Durumun olağanüstülüğü burjuvazi açısından, ekonomik ve politik bunalımın giderek derinleşmesi ve sistemin mevcut biçimi ile tıkanması, yerine bir başka biçimi geçirememesi olarak somutlaşıyor. Düzenin biçim değişikliğine mevcut koşullarda gidememesi, başka koşullarda gidemeyeceği anlamına gelmiyor. İşçi sınıfı ve müttefikleri için olağanüstü durumu ise, işçi sınıfının mevcut kazanımlarına karşı sermaye düzeninin topyekün saldırıya geçmesi oluşturuyor. Bu saldırılar karşısında devrim güçleri bir karşı saldırıyı örgütleyecek bilinç ve örgütlülükten uzak olduğu gibi, mevcut kazanımlarını kararlı bir çizgide de savunamıyor. Dağınık tepkiler ise etkili olmaktan uzaktır. Ancak bugün durumun böyle olması, işçi sınıfı ve emekçilerin bütün saldırıları sineye çekeceği anlamına da gelmiyor. Potansiyel patlama ögeleri sürekli büyüyor ve bu durumun kendisi burjuvaziyi tedirgin ediyor. Son dönemde "toplumsal patlama tehlikesi"ne, sokaklara sürekli dikkat çekilmesi bundandır.

Politik denklemin en önemli öğelerinden Kürt ulusal hareketi ise, bugün asıl olarak düzen dışı kanallardan mevcut egemenlik biçimini zorlamaya devam ediyor. Ancak sorunu düzen içi çözümlere çekme çabası, hem Kürt ulusal güçlerinden, hem de düzen içinden sürekli zorlanıyor. Gelişmeler böyle bir yön kazanıyor. Önümüzdeki dönemde ulusal hareketin evriminin hangi yönde gelişeceğini politik denklem içindeki tüm güçlerin sürece nasıl ağırlık koyacağı belirleyecek.

Mevcut durum bir nesnelliği dile getiriyor. Bu nesnelliğin hangi yönde değişeceği, olağanüstü duruma sermaye düzeninin ve devrimci güçlerin nasıl yanıt vereceği öznel güçlerin tutumuna bağlıdır.

Burjuvazi mevcut tıkanıklığı aşmak için, rejimin tümüyle askerileşmesinden, düzenin reforme edilmesine kadar değişik alternatifler üzerinde çalışıyor.

Komünistlerin, devrimcilerin dikkatlerini sistemin kendini nasıl tıkanıklıktan kurtaracağından veya kendiliğinden patlamanın ne zaman gerçekleşeceğinin tahmininden çok, mevcut bunalım ortamından devrim için nasıl yararlanılacağı üzerinde toparlaması gerekiyor.

Soruna devrimci bir seçenek üzerinden baktığımızda, devrimci ve komünist hareketin somut bir politik güç olarak politik denklemin içinde yeralmadığını açıkça tespit etmemiz gerekiyor. Devrimci hareket yenilmiştir ve geçen zamanda yenilginin etkilerini atlatarak, yenilenmiş bir güç olarak politika sahnesinde yerini alamamıştır. Dolayısıyla, komünistlerin, devrimcilerin görevi, dikkatlerini bunalıma nasıl yanıt verileceğinden çok, bunalıma yanıt verecek politik bir gücün nasıl yaratılacağı ve bunun hazırlık görevleri üzerinde toplamaları gerekiyor. Kuşkusuz ki, bu ikisi birbirinden ayrılamaz, bunalıma nasıl yanıt verileceğine de komünistler ilgisiz kalamaz. Çünkü bunalıma nasıl yanıt verileceği ile devrimci alternatifi politik bir seçenek durumuna getirme arasında doğru ve kopmaz bir ilişki vardır.

* * *

Sosyalist hareketin neden devrimci politik bir alternatif oluşturamadığını, politik denklemin içinde neden yer almadığını değerlendirmek için mevcut durumunun doğru bir şekilde tanımlanması gerekiyor. "Neden" sorusuna verilen yanıtlar, "nasıl" sorusunun yanıtını netleştirecektir.

Öncelikle sosyalist hareketin tablosunu tanımlarsak, mevcut durumu statükoculuğun egemenliği olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Statüko, sözlüklerde "süregiden durum" olarak tanımlanıyor. Statükoculuk ise bu "süregiden durum"a alışmak, mevcut durumun teorileştirilmesi anlamına geliyor. Sınıf savaşımının diline çevirirsek, statükoculuğu, mevcut nesnel koşullara uyum sağlama, aynı anlama gelmek üzere düzen sınırlarını aşamama olarak tanımlayabiliriz. Statükoculuk ile devrimcilik iki zıt kavramdır. Devrimciliğin çok farklı tanımlarını yapmak olanaklı; ama en başta devrimciliği mevcut statükoya saldırmak olarak tanımlamak yanlış değil. İdeolojik bakışı ve pratik eylemi ile

düzene saldırma konumunda bulunamayanlar, statükocu olmak zorundadır. Bu anlamı ile devrimcilerin statükocu olduğu ve eksikli bir devrimcilikle yüzyüze olduğumuzu bütün açıklığı ile tespit etmek gerekiyor. Yaklaşık son on yıla bir gözattığımızda, yüzlerce devrimcinin enerjisiyle ayakta duran devrimci hareketin, köklü bir değişiklik yaşadığını söyleyemiyoruz, mevcut duruma ayak uyduruyor, gününü gün ederek yaşayıp gidiyor. Onlarca grup ne tasfiye oluyor, ne de devrimci bir sıçramanın vesilesi olabiliyor. Mevcut duruma tepki olarak çıkanlar ise, mevcut hareketle köklü bir hesaplaşma içinde olamadıkları için, bir süre sonra o da mevcut duruma, statükoya ayak uyduruyor, sadece mevcut gruplara bir yenisini eklemiş oluyor.

Statükoculuğu daha somut olarak tanımlamaya çalışırsak devrimci hareketin gerçeğini daha doğru olarak tanımlamış oluruz.

Statükoculuk, teori, politika ve örgüt sorunlarında ortaya çıkan bir ideolojik kavrayış biçimidir ve varolanla yetinmeyi anlatır. Bu bir grup, bir parti veya devrim yapmış bir ülkenin varlığını amaçlaştırma ve varolanla yetinme, ulusalcı bir bakış ve aşamacı devrim perspektifi ile devrimci perspektifin yitirilmesi, müzminleşmiş bir muhalefet hareketi olarak her zaman birinin kuyruğuna takılma, öncülük misyonunu kendi dışına atmak ve başka şeylerle ikame etmek şeklinde de kendini ortaya koyabilir. Aynı şekilde, onyıllara sığan bir grup yaşamına rağmen partileşmemek veya artık bir mezhep hareketi haline gelmiş grubuna "parti" etiketi yapıştırmak biçiminde de kendini ortaya koyabilir. Dolayısıyla, statükoculuk, en başta devlet, devrim, parti, proletarya diktatörlüğü ve enternasyonalizm sorunlarının kavranışında kendini ortaya koyar. Aslında sorun genel olarak statükoculuk ve devrimcilik de değildir, asıl olan statükoya komünist devrimci bir perspektifle saldırma sorunudur. Komünist devrimcilik sürekli devrimciliktir ve komünizm bir dünya sistemi olarak örgütlenene kadar, hiçbir kazanımı amaçlaştırmaz, onunla yetinmez. Oysa tarihin belli bir konjonktüründe devrimci olanlar, belli bir süre sonra statükoculuğa düşebiliyorlar.

Dünyayı değiştirme, komünizmi kurma iddiası ile yola çıkanların, bugün en fazla birkaç yüz taraftar ve kadroya sahip olanların ve birkaç binle ifade edilen bir tirajla yayın dağıtanların vb. kendi durumundan memnun olması, bununla övünmesi -ki, devrimci hareketimizin tablosu budur- statükoculuğun içselleştirildiğini anlatır.

Aynı şekilde, statükoculuk savunmacılıktır. Sınıf iktidarına talip olmamak, eldeki mevzileri savunmayı amaç haline getirmektir. Aşamacı devrim perspektifleri, demokrasi mücadelesinin amaçlaştırılması, düzen içi "devrimcilik", doktrinerlik; hepsi savunmacı anlayışın dışa vurumu niteliğindedir. Sözde iktidara talip olanlar ise, bunu devrimci sınıfın, işçi sınıfının devrimci iktidarını kurmak olarak değil, en fazla kendi grubunun, partisinin iktidarı olarak anlayarak yeni bir statüko oluşturmanın planlarını yapmaktadır. Bu anlamı ile statükoculuk, devrimci programın değil, mevcut örgütsel-politik varoluşun amaçlaştırılmasıdır. Devrimci sınıf iktidarına talip olmamak ve onun gereklerini yerine getirmemekle, kendi varoluşunu amaçlaştırmak bir madalyonun iki yüzü durumundadır. Ancak kavranmayan nokta şudur: Mevcut kazanımlarını da riske sokacak devrimci bir atılım perspektifine sahip olmayanlar, gerçekte mevcut statükolarını da koruyamazlar. Bugün yaşanan budur.

Bugün sosyalist hareket Türkiye'de politikada hesaba katılır bir güç olmaktan uzaktır. Bu yeni bir durum da değil, yıllardır devam ediyor. Daha da önemlisi, bu durumun kendisi çoğu kimseyi rahatsız da etmiyor; yanlışlık burada değil, tehlikeli olan mevcut dünyaya savaş açtığını söyleyenlerin kendine küçük bir dünya oluşturarak yaptıklarına tapınması ve kendini bu küçük dünyanın merkezine koyarak hayal aleminde yaşamasıdır. Bu statükoculuğun en çarpıcı anlatımlarından biridir. Bu politik savaşım anlayışında da kendini ortaya koyar. Politik savaşıma bakışta ortaya çıkan yanlış yaklaşımları da iki noktada özetleyebiliriz. Bunlardan birincisi pragmatizm ve reformizm. İkincisi ise, politikaya doktriner yaklaşım ve marjinalizm.

Güncel çıkarlardan hareket edenler, hele bunu bir dünya görüşü haline getirerek "nerede hareket orada bereket" yaklaşımını davranışının temeli yapanlar ne derlerse desinler proletaryanın devrimci sınıf iktidarını kurmaya öncülük etmek bir yana, iktidarın kendini bile düşünemezler.

Doktrinerlik ise pragmatizmin tersi gibi görünmesine rağmen özünde aynı dünya görüşünün bir yansıması niteliğindedir. Her ikisi de sonuçta dünyayı değiştirmeyi değil, mevcut koşullara, statükoya teslimiyeti ifade eder. Doktrinerliğin temelinde sınıf savaşamının karmaşık yapısının anlaşılmaması ve her zaman saf kalma kaygısı yatar. Sınıf savaşımı gerçeğine doktriner bir yaklaşım içinde olanlar, dünyanın doğru yorumlanması ve değiştirilmesi gerektiğini bilir, ancak bu iki şeyi birleştiren köprülerin ne olduğu konusunda, ya hiçbir fikri yoktur ya da statükosunu bozacağı için buna yanaşmak istemezler. Teori dünyası ile yaşam arasında bir ilişki

kuramadığı ve bu köprülerden yoksun olduğu için, sürekli olarak iddiası ile gerçekliği arasında bir uyumsuzluk vardır. Örneğin o, komünistlerin ilkelerde sağlam olması gerektiğini söyler, ancak onda bu yerinde durma, donmuş kalıpları sürekli tekrarlama olarak anlaşıldığından bir türlü bu ilkelerini uygulayacak fırsat bulamaz. Böyle olunca da dar bir grup olmanın ötesine geçemez, bu durum uzun sürdüğü ölçüde de tipik bir mezhep hareketi olarak yozlaşmaktan kurtulamaz. Aynı şekilde o, Türkiye'de sürekli devrimci durum saptaması yapar veya Türkiye'nin devrime gebe zayıf halka olduğunu söyler ama politik yaşama katılışının üzerinden on yıl, yirmi yıl geçmiştir ve o en fazla yüzlerle ifade edilecek bir kitle etkisinin ilerisine gidememesinin nedenini kendi mezhep üyeleri dışında kimseye açıklayamaz, açıklasa bile kimseyi ikna edemez. O, doğru temellerden hareket eder, ancak diyalektik yöntemi uygulama yeteneği gösteremediği için hep yanlış sonuçlara varır.

Statükocu; ilkeler, program adına, doğruluğu kendinden menkul bir kalıbı yıllar önce benimsemiştir ve her durumda bu kalıpların esiri olduğundan, her ileri çıkma isteğinde bu kalıplar ayaklara takılmış bir pranga işlevi görür. Devrimci amaçlar, sözde tutarlılığa feda edilmiş olur. Bu anlamı ile statükoculuk, devrimci iradeden yoksunluktur. Bunun her zaman da bir gerekçesi vardır. Bu bazen nesnel koşullar olur, bazen eldeki yapıyı dağıtmama, ileriye çıkmanın aracı olmasa da ayakta kalmanın tutkalı olan mevcut kalıplar sistemini bozmama, bazen de yıllardır yoldaşlık yaptığı, aslında artık politik ilişkiler olmaktan çıkmış insanlardan kopamama veya kişisel statükosunu değiştirme riski olabilir. Her zaman kendi konumunu açıklamada bir mazeret bulmakta üzerine yoktur. Statükoculuk, bir mazaretler terosidir de. Bunu bile kendi durduğu yerden fark edememektedir.

Kısaca, onlarca küçük gruptan oluşan Türkiye sosyalist hareketi bugünkü konumuyla misyonunu yitirmiştir. Mevcut konumuyla politik denklemin içinde yer almadığı gibi, alması da olanaklı değildir. Bu haliyle ne kendi önünü açabilmekte, ne de aynı anlama gelmek üzere, sınıf hareketinin önünü açarak önderlik boşluğunun doldurulmasında devrimci bir rol oynayabilmektedir. Bu durumun kendisi sosyalist hareketin köklü bir yenilenmeyle karşı karşıya olduğunu ortaya koyuyor.

Sadece mevcut statükoculuğu tespit etmek ve bunun kötü bir şey olduğunu söylemek, bir bakıma hiçbir şey söylememektir. Unutmamak gerekiyor ki, statükoculuk en başta bir ideolojik-politik kavrayış sorunu olarak karşımıza çıkmasına rağmen, bunun devam ediyor olmasının nedeni mevcut statükoyu aşan bir ideolojik, politik, örgütsel alternatifin olmamasıdır. Bu aynı zamanda mevcut statükoculuğa karşı savaşımın nasıl başarılı olacağının da anahtarını vermektedir. Mevcut durumu doğru tanımlayanların yapması gereken, öne çıkarak statükodan rahatsız olanların toplanacağı komünist devrimci bir politik ve örgütsel çekim merkezi yaratmaktır. Bu noktada, tabloyu doğru tanımlayıp da, mevcut statükonun yerine bir alternatif ortaya koymayan, daha ötesi, politik ve örgütsel olarak mevcut statükocuların da gerisine düşen liberal sol anlayış ve eğilimlerle aramızda kalın bir duvar örmek yaşamsal önemdedir. Mevcut statükoya, ancak enternasyonalist-komünist bir bakış ve örgütlülükle karşı konulduğu ölçüde devrimci bir sıçramanın önü açılabilir. Mevcut ideolojik yaklaşımlarla hesaplaşmayla birleşen köklü bir ideolojik yenilenmeyi önüne koymayanlar, bunu bir devrimci program sorunu ile birleştiremeyenler statükoculuğa karşı savaşamazlar. Leninist bir örgütsel merkez yaratılmadan, mevcut statükodan rahatsız olan devrimci birikim doğru bir hedefe yönlendirilemez, statükoculuk aşılamaz. Devrimci-enternasyonalist bir parti arayışına katkıda bulunmak isteyen, ama yıllardır statükoyu temsil eden yapıların içinde bir kısırdöngü yaşayan devrimcilerin yapması gereken, "nereden geliyoruz, nereye gidiyoruz" sorusunu sorarak içtenlikli bir devrimci muhasebeyi gerçekleştirmektir. Statükoculuğu aşmanın, işçi sınıfının öncü politik örgütlülüğü olarak politik denklemin içinde yeralmanın çıkış noktası burasıdır.

Komünist hareket dünya çapında gidebileceği en geri noktaya gitmiştir, bunun ötesi, tümden çürüme ve yok oluştur. Dolayısıyla ileriye çıkmamanın mazareti olarak gündeme getirilen, kaybedilecek bir mevzi kalmamıştır. Gerçekte, mevcut statükoların tasfiyesiyle, komünist hareketin bir boşluğa düşmesi de olanaklı değil. Bozulsa ve tanınamaz hale getirilse de, tarihte komünist hareketin ulaştığı en ileri düzeyin birikimi, ileriye sıçramak için devrimci bir tramplen görevi görecek potansiyelde yerli yerinde duruyor; sahibini bekliyor. Mevcut statükoya, komünist devrimci bir perspektif ekseninden saldırmakla, sadece ayaklarımızdaki prangalardan, sırtımızdaki kamburlardan kurtulmuş olacağız. Marx ve Engels'in yıllar önce proletarya için söylediklerini bugünkü komünist harekete rahatlıkla uyarlayabiliriz: "Komünistlerin zincirlerinden başka kaybedecekleri bir şeyleri yoktur, ama ileriye sıçrama iradesi gösterirlerse kazanacakları koca bir dünya vardır!"

Çevre Sorunu üzerine

ÖZLEM ERSAN

Kapitalist üretim tarzı ortaya çıkana kadar özellikle sanayi devrimine kadar, böylesine dünyayı tehdit edici çevre sorunları yoktu. XVI. yy'dan sonra Avrupalıların doğaya egemen olma düşüncesiyle birlikte bilim ve teknolojiye verilen önem, zamanla bilim ve teknoloji fetişizmi doğurdu. Her sorunun bu şekilde çözüleceği beklentisi tam tersi sonuç verdi. İnsanlar doğaya egemen olalım derken tahrip etti. Bilim insanlığın hizmeti yerine, kâr amacına yöneltildi. Sonuç olarak amaçlarla araçlar yer değiştirdi. Doğa sonsuz, teknoloji de "tarafsız" sayıldı.

Sanayi devrimi ve nihayet petrolün bulunmasıyla bir çok sentetik maddenin doğayı tahrip edecek bir şekilde üretim ve tüketim sürecine sokulması büyük boyutlu çevre sorunlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Çevre sorununu doğuran bir başka önemli etmen ise, tüketim faaliyeti sonucunda ortaya çıkan atıklar ve çöptür. Çevrenin bu atıkları emme ve özümleme kapasitesi sınırlıdır. Eğer bu kapasite sınırlı olmasaydı, çevre sorunları ve özellikle de kirlenme sorunu böylesine büyük boyutta yaşanmayabilirdi.

Tüketim toplumunun bir sonucu olan katı atık üretimi korkunç boyutlardadır. Çevre sorunları açısından unutulmamalıdır ki, insanlık tarihi var oluşundan bu yana, kapitalist tüketim toplumu kadar akıldışı, israfçı ve doğaya kasdeden bir üretim tarzına tanık olmamıştır. Örneğin, eski Batı Almanya'da her yıl 23 milyon ton evsel atık üretiliyordu. Bu durumdan, çevre ile ekonomi yan yana gelmeyecek sonucunu çıkarmak yerine, ekonomik gelişmedeki tercihler ve kullanılan araçlar sorgulanmalıdır.

Kapitalist kalkınma modelinin anarşik ve daha fazla kârcı üretimi, çevre sorunlarının hızlı artışını kamçılamıştır.

Dünyayı bugün içinden çıkılması güç bir sorun olan ekolojik felaketin eşiğine getiren gelişmeler nasıl doğdu? Ünlü fizikçi-sistem teorisyeni Fritjot Kapra, sorumlunun sistem olduğu görüşünü savunuyor. Kapra'ya göre; *"Büyüme-rekabet-baskı üçlüsünün oluşturduğu sömürüye dayalı, çıkarcı değer sistemi dünyayı üretimde düşüşe, doğanın tahribine ve bunların sonucunda beslenme yetersizliği ile açlığa götürüyor".*

Kapitalist üretimin amacı insanın gereksinimlerini karşılamaktan çok, kapitalistin kârını artırmaktır, artı-değer sömürüsüdür. Artı-değer sömürüsü ile birlikte zenginlik arttıkça, yoksulluk ta katlanarak artar. Bu ilişki içinde teknolojik gelişme de kapitalist üretimin hizmetinde kârı artırmanın bir aracıdır. Kâr amacına yönelik kullanıldakça, her teknik gelişme insanlığın ezici çoğunluğu için daha çok işsizlik, daha büyük yoksulluk, sefalet ve doğanın tahribatı demektir.(1)

Bugün dünyada 1.2 milyar insanın açlık tehlikesiyle karşı karşıya oluşunu, 1.5 milyar insanın en temel sağlık hizmetlerinden yararlanamamasını, 1.9 milyar insanın sağlıklı içme suyuna sahip olmayışını, 180 milyon çocuğun yetersiz böslenmeden ölümle pençeleştiğini, okuma-yazma bilmeyen 1 milyar insanın varlığın, 300 milyon çocuğun eğitim hizmetlerinden yoksun oluşunu ve bütün bu olumsuzlukların ivmelenerek arttığı gerçeğini "yeryüzündeki kaynakların ve üretimin yetersizliği" ile açıklamak, katıksız bir yalandır. Çünkü 1950'lerden bu yana dünyada mal ve hizmet üretimi 20 kattan fazla, enerji üretim 30 kat ve sanayi üretimi 50 kat artmıştır.

Marx şöyle diyor: *"Kapitalist üretim teknolojiyi geliştirir ve farklı süreçleri bir toplumsal bütün halinde bir araya getirir ama, bunu ancak bütün zenginliklerin orjinal kaynaklarını; toprağı ve işçiyi kemirerek yapar"*

Yeşil Barış'ın Akdeniz Koordinatörü Mario Damato sanayi kuruluşlarının daha çok kâr etmek amacıyla dünyayı kirlettiğini belirttiği bir açıklamasında şunları söylüyor: *"Uluslararası 30 şirket birleşerek Rio toplantısına yön verecek kararların alınması için hükümet temsilcilerine baskı yaptılar. Bu baskılarında da başarılı oldular. Ve Rio toplantısı sonuçsuz kaldı.* Uluslararası firmalar çevreci grupların olası tapkilerine engel olabilmek için hükümetleri etki altına alıyorlar. Dünyadaki birçok hükümet bu şirketlerin kuklası durumundadır".

Çevre sorunları denince akla, özellikle son on yıldaki olaylar geliyor. 1984'de Hindistan'da ABD şirketine bağlı bir böcek fabrikasından yaklaşık 45 ton metilizosiyanat gazının çevreye yayılması, 1986'da Çernobil nükleer santralı'nda gerçekleşen olay, 1987'de İsveçre'de Sandoz ilaç fabrikasındaki yangın sonucu Ren nehrine, temizlenmesi ancak uzun yıllar sonrasında mümkün olacak kimyasal atıkların boşalmasının neden olduğu kirlenme, 1989'da Alaska'da özel bir firmaya ait 45 milyon litre dolayında ham petrolün denize dökülmesi ve tropikal ormanların yok edilmesinin ve körfez savaşının yarattığı çevre tahribatı...

Yaşanan bu olayların en az bir tanesi, ilk bir kaç ay içerisinde 90 değişik cinse ait 40.000 civarında deniz kuşunun, binlerce deniz memelisinin ölmesine neden olmuş, meydana geldiği bölgenin turistik bölgelerini, tarımsal alanlarını ve nihayet ekonomisini olumsuz yönde etkilemiştir.

Körfez Savaşı'nın sonuçları ise daha ürkütücüdür. Körfezdeki kirlenmenin bölge ve dünya iklimini nasıl etkileyeceği olayın önemli boyutudur. Fizikçiler, Kuveyt petrollerinin ateşe verilmesi halinde oluşacak dumanın, tropikal iklimleri dahi değiştirebilecek bir yapıya kavuşabileceğini söylüyorlardı. Savaş sonrası Kuveyt'te yanmış olan petrol kuyularından atmosfere karışan milyonlarca ton kurum iklimbilimcilere göre, dünyanın iklimini değiştirebilecek güçte. Daha önce 1915'te Sibirya'da olan orman yangınlarından sonra yayılan dumanın Sibirya'nın hava sıcaklığını 2 ile 8 derece düşürdüğü hatırlatılırsa, yanan kuyulardaki dumanın dünyayı muhtemel bir nükleer kış (genel soğuma) tehlikesiyle yüzyüze bırakabileceğini söylemek bilimsel bir tesbit olmaktadır. (2)

Tüm bunlardan daha da tehlikelisi nükleer silahlar ve üretimi. Dünyada, nükleer silahlar, nükleer enerji üretimi ve nükleer artıklar sorunu güncelliğini sürdürüyor. Bir nükleer deneme yaklaşık 12 milyon dolara gerçekleştiriliyor. Bu para ile örneğin suyu olmayan 80 bin köye su temini sağlanabiliyor. Dünya devletleri 1991 yılında sadece silahlanmak amacıyla 900 milyar dolar para harcadı. Bu rakam 1982 yılında 600 milyar dolardı. Buna göre devletlerin silahlanmak için 18 dakikada harcadıkları parayla 2 milyar insan susuzluktan kurtulabilir. 12 saatte harcanan parayla ise yeryüzündeki bütün çocuklar, bulaşıcı hastalıklara karşı aşılanabilir. Ve 1 saatlik parayla da dünyada cüzzam hastalığının kökü kazınabilirdi.

Kapitalizm insanlığı mahvediyor. Kapitalizm tarafından sürekli kirletilen ve bir çöp sepetine dönen dünyada insanlar beton bloklar arasında ya da gecekondularda sağlıksız yaşamaya ve oksijen yerine egsoz dumanı solumaya mahkum edilmişlikleriyle doğadan kopartılıp yok ediliyorlar. Dünyada en yoksul 1 milyar insan, dünyanın toplam gelirinden %4'lük bir pay alırken, en zengin 1 milyar insan ise %58'lik bir payın sahibi oluyor. Ayrıca dünyada (dolar bazında) 157 kişi milyarder ve 2 milyon kişi ise milyonerdir. ama 100 milyondan fazla insanın başını sokacak evi bile yok. 14 milyon çocuğun ölümüne neden olan bazı hastalıkları önlemek için gerekli olan çocuk başına günlük 5 doları denkleştiremiyorlar.

Çevre sorunları, nüfus, kentleşme, sanayileşme ve teknoloji gelişmesi ile yakından ilişkilidir. Bu noktada, Türkiye genelinde bakıldığında/sanayi sektöründe; kağıt, tekstil, petro-kimya, deri sanayilerinin, tarım sektöründe; aşırı ve yanlış gübreleme ile zirai mücadele ilaçları kullanımının, enerji sektöründe; termik santrallerin, turizm sektöründe; aşırı ve plansız yapılaşmanın, ulaştırma setöründe; verimli tarım arazilerinden geçen otoyolların ve motorlu araçların egsoz gazlarını önemli kirlilik kaynakları olduğu söylenebilir.

Türkiye çevre kirliliği olgusunu tüm boyutlarıyla ve alabildiğine yaşamaktadır. Şu ana kadar etkin, örgütlü ve sistematik bir çevre politikası ve uygulaması hayata geçirilememiştir. Bunun başlıca nedeni, dışa bağımlı oluş ve ileri teknoloji yerine eski teknolojilerin kullanılmak zorunda kalınması ve yetersiz çevre yatırımlarıdır. Çöplük alanlarının patlamasıyla katliamların yaşanması bunun ne derece korkunç boyutlu olduğununun bir göstergesidir.

Türkiye'deki çevre ile ilgili anayasal düzenlemeler bu gerçekliğin bir başka boyutudur. 1982 Anayasa'sının 56. maddesinde *"herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak, çevre kirliliğini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir"* hükmü yer almakta, 1982 Anayasa'sının tanıdığı çevre hakkı, Anayasa'nın sistematiğine göre "sosyal hakların uzantısı" ve tamamlayıcı bir konuma sahiptir. Çevre hakkının alacaklıları, bu hakka saygıyı talep edebilecek alacaklılardır. Çevre hakkının muhatapları ise, kendilerine çevreyi koruma yükümlülüğü düşen kişi ve kuruluşlardır. Bunlardan başlıcası da devlettir.

Ulusal metinlerde özellikle 2872 sayılı çevre konununda, çevrenin korunması ile ilgili genel ilkeler belirlenmiştir. Yasasnın 28. maddesinde "kirleten öder" ilkesi üzerinde durulmakta. Kapitalist üretim açısından, kabul gören "kirleten öder" yaklaşımı, kapitalist ekonomik gelşmenin niteliği ve işlerliği somutunda, gerçekleştirlemeyen soyut ve

sözde bir "yatırım"dan başka bir şey değildir. Çünkü "kirleten öder" kayıtına bağlanmış "yatırım", çevreyi kirlettikten sonra "bedeli ödenen" pasif ve tahrip edilmesinde sakınca olmayan bir meta olarak görmektedir. Yani bir diğer deyişle, kapitalist gelişme stratejisi açısından çevrenin kirletilmesi doğaldır ve de bu kirlenmenin bedeli ödendikten sonra sorun çözülmüş olmaktadır!...

2872 sayılı yasa çevre hakkı açısından önemli bir sakınca taşımaktadır. Şöyle deniliyor: *"Arazi ve kaynak kullanım kararlarını veren ve proje değerlendirilmesini yapan yetkili kuruluşlar, **kalkınma çabalarını olumsuz yönde ektilemeyi** dikkate alarak çevrenini korunmasını ve kirlenmemesi hedefini gözetirler."* Bu maddeden, kalkınma çabaları uğruna, çevre korunması feda edilebilecek, çevre kirliliğine göz yumulacaktır anlamı çıkıyor. Kalkınma ile çevre korunmasını birbirlerine engel olacak nitelikte düşünmek tutarlı değildir. En genel anlamı ile çevreyi, bir kaynaklar bütünü olduğuna göre, kalkınmanın da ögesi olarak değerlendirmek gerek. Ancak, yasa koyucu tavrını, kalkınma lehine koymuştur. Kalkınma merkezli yaklaşım sonucu sürekli bir takım ertelemeler, önlemlerin geciktirilmesine kapı açılmaktadır. (3)

Herbirisi kapitalist üretim mantığınını devamına bir "yatırım" olan genel geçer metinlerden oluşan yasal düzenlemelerin köktenci eleştirisi gerekiyor.

Örneğin, üretilen her politikanın, genel kamu çıkarları ve emekçi yığınlar doğrultusuda bilimsel yöntemlerle oluşturulması; turizm, ormancılık, tarım, denizcilik, kentçilik vb. sanayinin tüm dallarına çevre unsurunun nasıl katılıp dengelendirilebileceğinin yöntemlerinin araştırılması; doğa bozulmadan, doğal yaşam unsurları ve insan sağlığı tehlikeye atılmadan kalkınma ve gelişmenin sağlanması; doğal yapıda değiştirmeler zorunluysa, ekololjik dengelerin gözönünde bulundurulması; çevre koruma ile birlikte genel yaklaşımın bir gerçeği olarak akılcı çevre politikalarının ortaya konulması; enerji üretiminde çevre kirliliği yaratmayacak alternatif sistem ve kaynakların kullanılması eleştiri yöntemimizin doneleri olabilir.(4)

Ancak, çevre sorunlarının, bölük pörçük "tedbirler"le çözümlenemeyeceği çok açıktır. Çünkü sorun, dolaysız bir biçimde kapitalist kalkınma modelinin işlerliğinden kaynaklanmaktadır. Bu açıdan çevre sorunun radikal çözümü, kendini anti-kapitalist eksene oturtmak zorundadır. Çevre sorununun çözümünde kapitalizmden, yapısında olmayan bir arılığı ve insanal ahlâkı bekleyemeyeceğimiz gibi bunu talep de edemeyiz.

Kapitalizme karşı mücadeleye yönelmeden salt sorunların bilincinde olmak çözüme hiçbir katkı sağlamaz! Kendimizi çevre sorununda da bizim için belirlenen ve dayatılan kapitalist bakış açısından kurtarmak zorundayız! Bunun yolu kapitalist kalkınma modeline karşı köktenci tavır alabilmekten geçiyor. Çevre sorunları ile mücadele, kapitalizm ile mücadeleyi gerektirir. Bunu gerçekleştirebilecek güç işçi sınıfıdır. Yapılması gerekenlerin oturtulması gereken ana eksen kapitalizme karşı "iktidar mücadelesi"dir.

Öncelikle tüketici sınıfın mega tüketim çılgınlığına son vermek gerekiyor. Bunun için de, dünya çapında üretimi, üretim tarzını düzenlemek zorunluluğu beliriyor. Üretimi toplumun ve dünyanın ihtiyaçlarına göre düzenlemenin başta gelen koşulunu özel mülkiyetin ortadan kaldırılması oluşturuyor. Üretim araçlarının bölüşümündeki dengesizlik sona erince, üretimin sonuçlarının paylaşılması ve tüketilmesindeki dengesizliğin yapısal nedenleri de ortadan kalkar.

Çevre sorunlarının çözümünüde kapsayıcılığı içinde denilebilir ki Marx ve Lenin'i sosyalist yapan, sınıfsız-sömürüsüz bir dünyanın hedeflenmesini zorunlu kılan nedenler hâlâ geçerlidir. Kapitalist barbarlığın alternatifi yine sosyalizmdir. Sosyalizmin eşitlikçi-özgürlükçü ütopyası insanları sınıflara ayırmak yerine eşitsizliğin ve özgürlüğün önüne dikilen engellerin kaynağını kurutacaktır. Bunun için de, insanlığın kurtuluşunu hedefleyen alternatif toplum projesi yeni bir şey yapma boyutunu, ne pahasına olursa olsun yetişmenin önüne koymak gerekliliğini realize ederek; kendisini topluma inandırıcı bir biçimde sunabilirse, başarılı olmaması için bir neden yoktur.

"Dünya gittikçe küçülüyor. Toplumsallaşmadan başka yol kalmıyor. Kapitalizmin yok edilmesinden başka bir çare yok. Çünkü kapitalizm budur. Başka ve daha iyi bir kapitalizm yoktur. (...) Yapılması gereken şey toplumsallaşmadır. Yani sosyalizmdir." (Otto Mati, *Nevroz Dergisi*).

Kaynaklar:

(1) Göksel Demirer, Çevre Sorunları ve Kapitalizm, Sorun Yayınları

(2) Bilim ve Teknik Dergisi (1991 yılı)

(3) Çevre Kirliliğinin Hukuk Açısından İncelenmesine Dair Basın Toplantısı (Av. Bülent Bartalı-Urla Bel. Bşk.)

(4) ODTÜ Fizik Bölümü Üyesi Doç. Dr. Bülent Akınoğlu'nun yazısından alıntı

Alevilerin, özellikle de "Kızılbaş" diye nitelendirilen bir kesiminin yıllardır "mumsöndü" adı altında küfürle taciz edildiği biliniyor. İnter-Star adlı televizyon kanalındaki bir programdan sonra bu konu yeniden güncelleşti.
S. Umut, gerçeği bilime bağlı, akılcı ve nesnel bir yöntemle araştırarak bir tabunun yıkılmasına katkı yapıyor. İlgiyle okuyacağınızı düşündüğümüz bu çalışmasını yayınlıyoruz.

İlk halklarda kuttören-sexüalite

S. UMUT

İnter-Star adlı bir tekel TV'de Alevilik'in bir türevi olan Kızılbaşlara, "öz-kızı ile cinsel ilişkide bulunan topluluk-kültür" imajı verilerek tacizde bulunuldu. Anadolu toplumlarının bugün içinde bulundukları toplumsal-ekonomik gelişmenin belirlediği ahlâk anlayışı ve değer yargıları baz alınarak "sapık" görüntü verildi. Bugün artık örgütlü bir güç oluşturan ve ezici çoğunluğu yoksul olan Alevi kütleler, adı geçen tekel TV'si önünde haklı tepkilerini kütlesel gösterilerle "patlayarak" dile getirdiler.

Başta liberal-tekelci Cem Boyner ve benzerlerinin de itiraf edebildikleri gibi, Türkiye kapitalist toplumunda "çıkışsız" bulunan ezilen kütleler, en ufak bir "kıvılcımla" patlayabiliyorlar. Ancak burjuvazi, Anadolu feodal toplumlarında tarih içinde yoksul köylü, göçebe ve emekçinin "sapık" mezhebi ve örgütlü siyaset pratiği olan Alevilik'in içinde ezici çoğunlukta bulunan emekçi yoksullarından yükselebilecek sosyal eşitlikçi, sosyal adaletçi, demokratik özgürlükçü tehlikeyi dışlamıyor ve bu potansiyelin Türkiye işçi sınıfının, emekçilerinin devrim ve sosyalizm kavgasıyla birleşmesinden de korkuyor. Sivas Madımak Oteli Alevi aydınları katliam provakasyonundan Dersim Kürt-Alevi köy yakma ve boşaltmalara ve İnter-Star'daki son saldırıya kadar burjuva rejiminin izlediği siyaset, bir yandan işçi sınıfını yoksul alevi hareketinden soğutarak soyutlamak öte yandan da sunni-işçi/alevi-işçi gerginliğine de oynayarak toplumdaki temel ve başçelişki olan emek/sermaye çelişkisini de bulandırmaktır. Bu oyuna komünistler olarak gelinmemelidir. Laik, Sunni ve Alevi, hangi mezhep veya kültürden olursa olsun bir bütün olarak işçiler, yine çoğunlukla Laik ve Sunni de olsa Sunni-Alevi patronlarca sömürülüyor. Dolayısıyla, asıl kavga bir sınıf kavgasıdır. Ama öbür yandan, Alevi toplumu gerek tarihten gelen ilerici, emekçi potansiyeli, birikimi gerekse de bugün bir toplum olarak, bir kültür olarak ezilmişliği, baskı altında oluşu işçi sınıfının toplumun tüm ezilen, sömürülen kesimlerinin de hak ve çıkarlarının kavgasını, devirmekle yükümlü olduğu bu sömürücü düzene karşı yapmak zorunda bırakıyor. Sosyalizmin zafere ulaşması için "bütünsel" işçi sınıfı, diğer "kesimsel" emekçi kütlelerin, ezilenlerin, Kürt halkının, kadın cinsinin... kavgasına kayıtsız kalabilir mi, kalıyor mu?

Burjuva gericiliği, komünist harekete özellikle de reel sosyalizm pratiği olan Sovyetler Birliği'nde varolduğunu iddia ederek "külah edebiyatı" ile tacizde bulunmaktaydı. Şahsen ben, sosyalizmle ilk "popülist" tanışmam olan dönemlerimde, bu tür gerici-çarpıtıcı saldırılarla çok defa karşılaşmışımdır. Aynı saldırıların Alevi-Kızılbaşlar içinde "mumsöndü" edebiyatıyla sürdüğüne de şahit olmuşumdur.

Gerek bilimsel sosyalizmin kapitalizme karşı alternatifi ve gerekse de ütopik "mezhebi" sosyalizmin feodalizm koşullarında, tarihteki programatik alternatifi; "üretim araçlarında kamu mülkiyeti, sosyal eşitlik ve kadın-erkek eşitliği, özgürlük" istemleri, dün feodaller ve bugün de burjuva gericiliği tarafından "mallarda ve kadınlarda ortaklık" şeklinde yansıtılmış ve böylece çarpık aksettirilmiştir. Dolayısıyla, sömürü ve eşitsizliğin başladığı ezelden gelmiş ve bunların tarihe gömüleceği ebediyete kadar devam edeceği anlaşılan bu tür çarpık saldırılara da, duygusal ahlâki değerlendirmelerden çok, bunlardan koparak akılcı bilimsel cevaplar verilmesi zorunluluğu açıktır.

İlkel-avcı toplayıcı toplumlarda poligo-sex yaşamı

Arkeolojik kazı ve araştırmalar ile etnografya araştırmalarının, ilkel insan topluluklarında kadın-erkek ilişkilerini özgür ve eşit ilişkiler şeklinde or-

taya serdiğini görmekteyiz. Bu topluluklarda insanoğlunun ve tekniğin oldukça ilkel, geri düzeyi, doğanın "sert" güçlerine karşı ortaklaşa davranmalarını zorunlu kılacaktır. Bunlar topladıkları yabani bitkiler ve avlanmak için peşinden koştukları yabani hayvan türlerine karşı, gerek bu türlerin çoğalmasını sağlayacağına inandıkları için ve gerekse de bu türlerin bitkiyse onun büyümesini, eğer hayvansa onun hareket ve özelliklerini taklit ederek, yani **verimlilik kültü** inancına bağlı olarak "sihirsel" danslar, ayinler yapmaktaydılar. Örneğin, Anadolu'da Konya-Çatalhöyük'te proto-neolitik'e tarihlenen ve kadın, erkek, çocuk tüm Çatalhöyüklülerin oldukça büyük bir boğa ya da bir geyik etrafında, leopar derisi giysileriyle dansetmelerini canlandıran duvar resimleri, böyle ayinlerden birini canlandırmaktadır muhtemelen. (Çatalhöyük buluntusu bu duvar resimleri, bugün Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde izlenebilir.) Friedrich Engels, Morgan'ın amerikalı bir Kızılderili kabilesi olan İrokua'lar üzerine yaptığı araştırmalara dayanarak ilkellerde, herşeyin eşit ve ortaklaşalığı yanında sex'in de ortaklaşalığını "rastgele cinsel ilişki" deyimiyle ifade etmektedir. Şu halde, yukarda değindiğimiz "verimlilik kültü" ayinleri sonunda "vecd içinde" kalan ilkellerin "sexüel ilişkileri"nin nasıl olabileceğini tasavvur edebiliriz. Ne olursa olsun, "topluluk sex"i, üretim etkinliğinin artması, yani verimlilik kültü'ne bâğımlı olduğu tartışma götürmez.

Neolitik çağın tarımcı ve çoban toplumları

İnsanoğlunun bundan sonra gelişme evresi, bitki ve hayvanların rastgele peşinden koşulması değil, "evcilleştirilerek" denetim altına alınması oluyor. Kabaca, bahçe tarımı, yiyecek saklamak için bulunan keramik yapımcılığı, iplikçilik ve dokumacılık kadını ön plana çıkarırken, anaerkillik, kargının bulunmasıyla yapılan büyükbaş avcılık, hayvan yetiştiricilik, (çobanlık) ve öküze koşulu sabanın yaptığı tarım da erkeği ön plana çıkarıyor, ataerkillik. Toplulukta yine kollektif mülkiyet ve eşitlik var, ama üretim artışına paralel olarak artık-ürün'ün bir bölümü de yavaş yavaş bireysel, özel mülkiyete doğru evrilecektir. Toplulukta, ortaklaşa kültürün getirdiği "bütün kurallardan yoksun cinsel ilişki"ler, veya "ortaklaşa aile", eğer anaerkil varsa polyandrie (çok-kocalılık), eğer ataerkillik varsa poligami (çok-karılılık)ye evrilmiş olabilir. Daha sonra madencilik ve ticari ekonominin ortaya çıkışıyla birlikte özel mülkiyetin, kamu mülkiyetinin bağrında ve giderek yan yana gelişeceği ve özel mülkiyete uygun, Engels'in deyimiyle "iki başlı aile"den "monogamie"ye, yani "tek-eşli evlilik"e geçildiği varsayılabilir. Engels bilimsel sosyalizmin temel taşlarından olan eseri, "Ailenin, Özel Mülkiyetin, Devletin Kökeni"nde, büyük ölçüde Morgan'ın "Ancienty Society" (Eski Toplum, 1877) adlı eserine referanslarla insanlık tarihinin bu ilk örgütlenmelerini çözümleyerek, soyutlamalara gidiyor:

"Morgan...bir tribu içinde cinsel ilişkilerin her kadının her erkeğe, her erkeğin de her kadına ait olacak ölçüde tamamen özgür bulunduğu bir ilkel duruma çıkıyor."

"...çalışmakla hayvanlıktan kurtulan ilkel insanların, aile nedir bilmedikleri -göstermeye yeter" "Hayvanlıktan insanlığa geçişe tekabül eden bütün kurallardan yoksun cinsel ilişki(dir)"

"...en eski, en ilkel aile biçimi olarak ne buluyoruz? Grup halinde evlilik..."

Engels, "bütün kurallardan yoksun cinsel ilişki dönemi"nin de kandaş aile, ortaklaşa aile ve iki başlı aile olarak evrim geçirdiğini söyler ve bu tür aileleri tasvir eder. Daha sonra, özel mülkiyet ve kölelik ekonomisi sonucu erkek egemenliği üzerine kurulan monogamie (tek eşli evlilik)i gösterir. Bunun bireysel cinsel aşk ile hiçbir ilgisi olmadığını ve çünkü doğal şartlar üzerinde değil de, ekonomik şartlar üzerinde kurulmuş aile biçimi olduğuna dikkat çeker. Bu aile hakkında söylediği şudur"... tarihte kendini gösteren ilk sınıf çatışması, erkekle kadın arasındaki çelişmenin karı-koca evliliği içindeki gelişmesiyle, ilk sınıf baskısı da dişi cinsin erkek cins tarafından baskı altına alınmasıyla başlar. Şüphesiz, Engels yaşadığı dönemde Mezopotamya arkeolojisinin verilerine sahip olmadığı için, "ilk sınıf çatışması" hipotezi tartışılır, ama kadın cinsinin ezilmesi dinamiğinin gösterilmesi bakımından yargıları değerini korumaktadır. Şu yargısı da doğrudur: "Demek ki, ailenin ilkel tarih içindeki gelişmesi başlangıçta bütün tribüyü (kabile, aşiret-s.u.) kapsayan iki cins arasındaki evlilik ortaklığının hüküm sürdüğü çerçevenin durmadan daralmasından ibarettir" Ayrıca Engels'in eserinde, kadın erkek ilişkileri ve aile yapılarının toplumların ekonomik-sosyal gelişmesine paralel olarak evrim geçirdiğini işlemektedir. (1)

Neolitik Barbar'larda verimlilik ayinleri:

İlkel topluluklarda, yabani bitki ve hayvanların çoğalmasını sağlamak için yaptıkları üretkenlik ayinlerini barbar neolitik topluluklarda da, şüphesiz biçim değiştirmiş olarak görebiliriz. Şöyle biçim değişikliği olabilir, ilkel toplulukta hayvanın etrafında dans olduğu gibi, hayvan kılığına girmiş "avcılar" oyununu tüm topluluk oynarken, daha sonra mülkiyetin özelleştirilmesi çıkışlarına bağlı olarak başta şaman/kam olmak üzere "sihirbazlar kastı"nın

tekeline yavaş yavaş geçebilir bu tür ayin etkinlikleri.

Bu ayinleri tasavvur edebilen Gordon Childe'yi dinleyelim:

"...Doğal olarak barbarların sihri de, vahşilerin sihri gibi anlatım bulacaktır. Özel olarak erkekle dişinin törensel olarak birleşmeleri, doğanın verimli olmasını simgeleyecek ve buna 'neden' olacaktır. Hiç değilse tahıl yetiştiren toplumlarda bu **döllenme** temsilleri vahşi toplamlardan daha çok bireyselleşmiş bir biçim almak durumundadır. Yakın Asya ve Akdeniz Havzasının antik toplumları arasında geniş ölçüde yayılmış olan bir takım mitoslardan ve dinsel ayinlerden, birleşmenin sonradan yalnızca seçilmiş bir çift tarafından yapılan bir oyun haline getirildiği sonucuna varılmıştır. Çünkü, bu temsilde erkek oyuncu tahılı (ya da genel olarak bitkileri) temsil eder ve bir süre için önder rolünü oynar, bir 'tahıl kralı' olur. Fakat temsil ettiği tahıl gibi gömülmesi ve yeniden doğması gerekir. Ölümlü insanların toplumunda, bu o kimsenin öldürülmesi ve yerini genç ve güçlü bir ardılının alması anlamına gelir. Bu oyuncularda doğanın üretici güçleri kişileştirilir, 'tanrıçalar' ve 'tanrılar' haline gelir." (2)

George Thompson'da "krallığın başlangıçta tarım büyüsünden doğduğu"nu vurgular ve Nijerya'lı bir kabile olan Jukun'ların krallarını şöyle yüceltip, ululadığını belirtir: Yağmurumuz, ekinimiz, sağlığımız, zenginliğimiz."

Yine Thompson, yukarıdaki verimlilik ayinlerine, kut törenlere de değinmektedir:

"Toprağın ürün verebilmesi için, 'kraliçeler'in gebe kalması zorunluydu...Dolayısıyla, **dölleyen**, bir tanrı olarak (ilk başta hiç kuşkusuz, ilkel düşünceye göre kadınlarda gebeliğin, toprakta bereketin nedeni olan ay tanrısı olarak) düşleniyordu. Bu tanrının kendilerinde cisimleştiği **erkekler**, görevlerini yerine getirdikten sonra öldürülüyordu, ekinlerin yaşaması için onların ölmesi gerekiyordu. İştar ile Temmuz, İsis ile Osiris, Aphrodit ile Adonus mitoslarının esin kaynağı (idi) bu kuttören.." (3)

Görülüyor ki, bugün "sapık", "ahlâk-dışı" olarak değerlendirilen kimi olgular, toplumun belirli bir aşamasında, ilkel komünal topluluklarda törelere göre tüm topluluk yararına olan erdem idiler. Demek ki, tarihte her maddi, manevi olgu gibi ahlâk da toplumun maddi üretim güçlerindeki gelişmeden soyutlanmamalıdır.

Köleci ve feodal toplumlarda kuttören sex

Bu ilkel ortaklaşacı toplulukların "verimlilik sex ayini" olan kuttörenler, daha sonraki sınıflı toplumlarda, köleci ve feodalite'de de özel mülkiyetin tüm toplum çıkarıyla ilişkilerinin derecesine göre evrim geçirmiştir. Giderek, sömürücü sınıf kültürünce absorbe edilerek de, yoz ve çarpık olarak da olsa sürdüğünü görmekteyiz.

İ. Zeki Eyüboğlu, Eski çağın Anadolu uygarlıklarında nasıl sürdüğünü bize anlatmaktadır:

"Hititler, Sümerler gibi doğanın yaratıcı güçlerle donandığına inanırlar, her bahar başında büyük törenler düzenlerlerdi...Dumuzi (için)...ilkyaz ayında Dumuzi ortaya çıkar, bitkileri, hayvanları, insanları döller, yeryüzüne bolluk, sevgi ve sevinç yağdırırdı. Bu törenler düzenlenirken çevrenin en **güzel**, en **yakışıklı delikanlısı** süslenir, yeşil yapraklarla donatılır, oba oba dolaştırılır, çevrenin en uygun, en **güzel kızı** ile seviştirilirdi. Bu sevişmeyle **insanla tanrının birleştiğine** inanılırdı." (4)

Herodot Tarihi'nde, Babilliler arasındaki tapınak fahişeliği denilen bir olguyu anlatmaktadır. "Her kadın ömründe bir kez Aphrodite tapınağında oturmalı ve kendini yabancı birisine vermelidir" der. "Çiftleşecek" kadın para alır, ama bunu dinsel bir eylem olarak yapar. Çiftleşeceği erkeğe, "senin şahsında tanrıça Mylitta'yı çağırıyorum" der. Mylitta, Aphrodite'nin Asurcasıdır. "Kaç para verdiği önemli değildir; kadının kabul etmemesi korkusu yoktur; din bunu yasak etmiştir. Kadın kendisine ilk para atanın peşinden gider ve kim olursa olsun geri çevirmez. Birleşmeden sonra kadın, tanrıçanın gönlünü yapmış olarak evine döner. Bundan sonra ona ne verseniz, artık bir daha baştan çıkaramazsınız". Heredot böyle yazıyor. (5)

Heredot açıklayamıyor ama, burada sexsüel verimlilik kültü'nün sınıflı toplumdaki çarpık bir değişkenini buluyoruz. Bir kere Aphrodit olsun Mylitta olsun Anadolu'lu Kybele'nin muadilleridirler ve Kybele de "bereket, verimlilik" tanrıçasıdır. İkincisi, ömründe bir defa para için değil de "dinsel eylem" olarak, "tanrıça" için kadınlar bu eylemi yapıyorlar. Kaç para atılırsa atılsın önemli değil, çünkü para tapınaktaki köleci rahipler kastının kasasına akmaktadır. Kısacası, kuttörenler artık tüm toplumca birlikte değil, topluluğun her bir üyesi tarafından kişisel olarak ve "özel sınıf çıkarları" için yapılageliyor.

Engels de fahişeliğin kökenini önce bu "tapınakta kendini verme"ye bağlıyor. "Para için kendini vermek, önce dinsel bir eylem oldu" diyor. "Bu iş aşk tanrıçasının tapınağında yapılıyor ve para başlangıçta tapınak hazinesine gidiyordu. Ermenistan'daki Anaitis, Korent'teki Aphrodit tapınaklarının köleleri, tıpkı Hindistan tapınaklarına bağlı ve bayader adı verilen kutsal dansözler gibi, ilk fahişeler oldular. Başlangıçta bütün kadınlar için bir gö-

rev olan bu kendini verme, sonraları bütün öbür kadınlar yerine, sadece rahibeler tarafından uygulanır oldu." (6)

Köleci uygarlıklarda böyle ve benzeri değişimler geçiren bu kuttören-sex, feodal toplumda özellikle Avrupa feodalizminde, senyörün evlenecek olan serfin eşi için istediği "ilk gece hakkı" adı altında görülebilir. Bu "ilk gece hakkı" "verimlilik için dölleme"nin feodal sınıf olan senyörün, toprakkölesi serfe yüklediği "manevi bir angaryaya dönüştürdüğü bir biçimidir.

F. Engels de, feodalin angaryası olan bu "ilk gece hakkı"nın, "grup halindeki evliliğin bir kalıntısı" olan yüzünü belirtir:

"...Bazen da, resmi bir kişi, tribu veya gens'in şefi, önderi, şamanı, rahibi, prensi ya da ünvanı ne olursa olsun, topluluğu temsil eder, ve nişanlı kız üzerinde ilk gece hakkından yararlanır...bu **jus primae noctis** (ilk gece hakkı-ç) grup halinde evliliğin kalıntısı olarak, günümüzde de, Alaska'da yaşayanların çoğu arasında, Meksika'nın kuzeyindeki Tahu'larda ve öbür halklar içinde varlığını hala sürdürmektedir. İlk gece hakkı, bütün ortaçağ boyunca hiç değilse Kelt asıllı (kökenli) ülkelerde...mevcuttu." (7)

Verim düşüşünde kuttören-sex

Bu tür kuttören-sex ayinleri, salt ürün ve sürülerin bolluk, bereket, verimliliğini arttırmak için değil, aksine verimlilikte bir düşüşe karşı da eskiçağların tarih olmuş neolitik barbarları tarafından yapılmış olmalıdır. Arkeolojinin yazısız kaynaklarının bu konuda bulgu bırakıp bırakmadığı araştırılabilir. Ancak, yine budunbilim (Etnografya)ya başvurulabilir. Bugün neolitik çağın barbarları düzeyinde kimi kabileler üzerinde "İlkel Mitoloji" adlı eserinde bilgiler veren J. Campbell aydınlatıcı olabilmektedir:

"(Sudan'da) Şilluklar arasında tanrının (Nyakang) isteğini bilen rahipler, kralın yedi yıllık döneminin sonunda veya hasat ve sürülerinin zenginliğinde bir **düşüş** varsa, soyluların huzurunda ve soyluların başı tarafından, ilk yağmurdan önceki dönemde ve ilk tohumlar atılmadan önceki bir gece **kral boğulur** ve **canlı bir bakireyle** birlikte **gömülür**...Bir yıl sonra yeni kral atanır ve halefinin mezarında yüzlerce sığır boğazlanırdı.

Bu tür eski gelenekler yalnız Yukarı Nil'deki halklar tarafından değil, Sudan'ın öbür bölgelerinde Mozambik, Angola ve Zimbabve'de de biliniyor. Hindistan ve Endonezya'da da bu ritler bilinmektedir"

Kuraklığa karşı öldürülen kralın toprağın altından canlı bakire kızı dölleyeceği ve böylece toprağın, sürülerin veriminin artacağı düşüncesi bu rite egemen olmuşa benzer.

Benzer bir ayin(rit)in tasviri, yine Campbell'den:

"Sayısız Afrika kabilesinde, son zamanlara kadar uygulanan bir rit de kral öldüğünde kutsal ateşi söner, Yeni kutsal ateşi, ellerinde ateş sopaları olan ritüel çırılçıplak ergin bir kız ve erkek tarafından yakılmaktadır. Bunlar yeni kral, hanedan ve bütün halk önünde tamamıyle çıplak görünmek zorundadırlar... **iki genç** yeni ateşi yakar ve öteki, simgesel olarak ona benzeyen eylem olan **ilk cinsel birleşmelerini** yerine getirirler. Bundan sonra hemen hazırlanmış bir çukura atılır ve onların çığlıklarını bastırmak için bağırtılar koparılırken canlı canlı gömülürler." (8)

Son olarak bir şeye daha dikkat çekmek gerekir. Anadolu Hitit, Güney Mezopotamya gibi kölesoylu uygarlıklarda çoktandır "dölleyici" kral ya da "tanrının" artık öldürülemeyeceği bir anlayışa gelindiği kabul edilebilir. Bu geleneğe, ta neolitik'in ileri aşamalarında son verilmiş olabileceğine G. Childe dikkat çekmektedir:

"..eğer toplum, tahıl kralının öldürülmesi yerine bir tutsağın öldürülmesinin ya da bu olayın sihir ayinleri ile salt sembolik bir biçimde canlandırılmasının konabileceğine razı edilmişse, 'tahıl kralı' aynı zamanda dünyevi kral olma yolundadır...Mısır'da, Mezopotamya'da ve Yunanistan'da, tarihi krallar, bir zamanlar tahıl kralına yakıştırılan döllenme işlevlerinin birçoğunu yapmışlardır."

"Tahıl kralı"nın öldürülmesi yerine "sihir ayinleri ile salt sembolik biçimde canlandırılması", köleci Yunan'dan çıktığı söylenen Tiyatro sanatının daha eski kaynağına işaret edebilir mi? Tartışılır. Bunun ötesinde, daha sonra yapıldığı anlaşılan erkeklik uzuvları, Phallus/penis tasvir figürinleri de toprağa atılmaktaydı.

Verimlilik kuttörenlerinden sünnet kült'üne

Daha sonraki çağlarda, üzerinde yaşadığı toprakların iklimine göre bu verimlilik kuttörenlerindeki erkeğin bu dölleyici rolü değişik şekillere bürünmüştür. İpuçlarını G. Thompson'dan okuyabiliriz:

"Bu törenlerin yaygın özelliklerinden biri de bedenin bir parçasının kesilmesidir. Kızlık zarının delinmesi, sünnet derisinin kesilmesi, -dişlerden birinin çekilmesi, saçların kesilmesi gibi işlemlerdir bunlar. Bütün bu örneklerde, kesilen parçanın özenle saklanması zorunludur. Dolayısıyla bu işlemler, ölülerin **yeniden doğabilmesi** için bedenlerinin tü-

münün ya da bir parçasının alıkonulduğu- törenlerle belli bir koşutluk gösterir." (9)

Daha sonraları Frigya'daki bereket tanrıçası Kybele'nin tapınağında rahiplerin kuttörenlerde vecd içinde erkeklik organlarını keserek kedilerini hadım etmeleri, bu erkeklik organlarını döllemek için toprağa bırakmaları hep bu verimlilik kuttören'inin evrim sonucu büründüğü değişikliklerdi. Bu rahiplere Gallus denmekteydi. Türkiye'de aydınlanma kahramanı Turan Dursun ise Prof. Hitti'yi kaynak göstererek "bereket" tanrıçası olan Kybele'ye rahiplerin, cinsel erkeklik organlarını keserek armağan ettiklerini ve bu yolla tanrıça ile bütünleştiklerini aktararak İslâm kültürüne giren sünnet geleneğinin kaynağına ışık tutmaktadır. (T. Dursun, 'bereket kaynağı' tanrı Dumuzi için kadınların cinsel organlarının bir kısmını keserek aynı amaçla armağan ettiklerini de burada belirtmektedir.) İlkçağ Anadolu uygarlığı tarihçisi Veli Sevim işi, Gallus-rahiplerinin falluslarını törenlerde vecd içinde kesmelerinin nedeninin "akan kan ve yitirilen erkeklik gücü daha evrensel bir nitelik kazanarak bereket ve canlılığın daha geniş bir alana, yani tüm doğaya geçmesi sağlanıyordu" diyerek (10) biraz değişik ifade etse de, yine bereket/verimlilik kültüyle ilgisini kurmaktadır. G. Childe de "bağrından ekinlerin fışkır(ması)" için nasıl ana tanrıça heykelcikleri yapılarak bu tanrıçanın armağanlarla etkilenmesi düşünülmüşse, döllenmede bu tanrıçanın erkek eşi Anadolu'da, Balkanlarda ve İngiltere'de, yanızca balçıktan yapılmış ve taştan yontulmuş Phallos'larla temsil edilmiştir" diyerek, kuttörenlerdeki dölleme işlevine vurgu yapmış olur. Benzer yorumu da, Kürt araştırıcı G. Aksoy yapmaktadır:

"...toprak anayı insanlar döllüyordu, insanlar kurban ediliyor, kanıyla toprak döllenmiş oluyordu. Sonraları bu katı kural biraz yumuşatılmıştır. Bu kez de insan (erkek) penisini keserek, toprağa gömüyor ve toprak ananın gebe kalıp bolluk ve bereketinin artacağına inanıyordu. Sözgelimi Kybele rahipleri anatanrıcaları Kybele'yi döllemek için penislerini keserlerdi." (11)

Heredot Tarihi'nde ise (II/48) "Phallus Kültü"nü Tanrı Dionysos ile bağlantısını görüyoruz, biraz değişik olarak. Tarihçi; Yunanlılarda ve Mısırlılarda Dionysos şenliklerine katılan kadın alaylarının phallus biçimli nesne/heykelcikler ile köy köy dolaşarak ayinler yaptıklarını anlatmaktadır. Dionysos'un genellikle, "üzümün, şarabın, coşkunun" tanrısı olduğu bilinir. Ancak Azra Erhat (Mitoloji Sözlüğü, Remzi Kitabevi) "ilkin bir doğa tanrısıdır, topraktan fışkıran bitkileri ve bu bitkiler arasında insanı en çok etkileyeni simgeler" diyerek, Dionysos'un "bereket, verimlilikle" olan bağını da açığa vurmaktadır.

Verimlilik kutörenlerinde boğa boynuzunun "dölleyiciliği"

Bazen de ilkel kuttörenlerindeki dölleyici işlevi, insan (tahıl kralı), phallus figürinleri yanında verimliliği, dölleyiciliği simgeleyen "boğa boynuzu" da görmekteydi. G. Thompson Güney Afrika'lı bir kabile olan Velangeler'de genç kızların erginlenme törenlerini anlatmaktadır:

"İlkyazın ilk günlerinde yerel kabile şefi, o yıl ergenlik çağına erişen bütün kızların erginlenmesine ilişkin bir çağrıda bulunur. Bu çağrının ardından düzenlenen törenler bir ay sürer..erginlenme simgelerini Nyapbutsi (tören şefi kadın-su) kendi anasından devralmıştır. Simgeler, hepsi de kırmızı toprak boyası ile boyanmış bir davul, bir boynuz ve tahtadan yapılmış kadın ve erkek bebeklerden oluşur. Davulla boynuz, kadınla erkeği, erkeğin cinsel organlarını simgelemektedir. İlk gün, adaylar...Nyambutsi önderliğinde, dölyatağının simgesi olan davulun ritmine uyarak çırılçıplak dans ederler...Akşamleyin dans sona erince, her genç kız kızlık zarının kutsal boynuzla delindiği bir ameliyattan geçer." (13)

Çatalhöyük hafiri James Melleart, proto-neolotik Çatalhöyük tapınaklarındaki boğa başı ve boğa boynuzları gibi plastik yapılmış tasvirleri yorumlarken, "bunların" yaşamın simgeleri ve koruyucu işleve haiz" olduklarını belirtir. Ancak, MÖ. 6. binler sonu-5. binle Kuzey Mezopotamya'nın neolitik Tel-Halaf uygarlığının boyalı keramikleri üzerinde çizilmiş olan büyük boğa boynuzlarının erkek bereketlilik simgeleri olduğunu söylemektedir. (13) Thompson da, Girit'teki Minos uygarlığı dinindeki simgelerden biri olan boğa boynuzunun "boğanın erkeğin dölleyici simgesi" olduğunu belirtmesi benzer verimlilik kültü yorumudur.

Bu arada, Hitit Hiyeroglif yazısında "boğa boynuzu"nu gösteren hiyeroglif işaretinin kâr okunduğunu (popüler etimolojide kâr "iş, verimlilik"tir) ve hem "boğa boynuzu", hem de "bolluk, bereket" anlamlarına geldiğini J. Faucaunau belirtmektedir. (14)

Kadın dişiliği ve verimlilik kültü

G. Childe, Fransa paleolitik çağ mağara topluluğu olan gravetiyan'lardan bahsederken bu vahşilerin mamut fildişinden ya da balçık-kil karışımı çamurdan yaptıkları, çok çirkin olan ve çounun yüzü bile olmayan "Venüs" tasvirlerinde özellikle cinsel organlarının aşırı belirtilmiş olduklarını, dolayısıyla bu venüslerin muhtemelen av hayvanlarının sayası-

nı arttırmak için bir çeşit **verimlilik ayinlerinde** kullanılmış olabileceğini söyler ve vurgular: "..bunlar, Gravetiyanların kadınını üremedeki işlevini kavramış oldukları..anlamına gelse gerek." (15)

G. Thompson da, Aşağı Avustralya'da bulunmuş ve yontmataş çağı Willendorf Venüs'ü dediği şişman, geniş kalçalı ve iri memeli, kırmızı toprak boya çıklak kadın yontusunu yorumlarken orta Avrupa, Akdeniz bölgesi Yakındoğu'daki cilalıtaşçağı (neolitik-su) birikintileri arasında bu küçük kadın yontularının yüzlerce çıktığını ve bu yontulardan **bereketin** artmasının amaçlandığını söyler. (16) J Mellaart da, boğa boynuzu yanında neolitik Çatalhöyük buluntuları arasındaki kadın göğsü tasvirlerinin bereket sembolü olduğuna, dolaylı da olsa dikkati çekmiştir.

Kadının sadece birleşmesiyle değil de, dişiliğiyle de üretimi, verimliliği arttırabileceği inancının ilkel toplumlarda olduğunu bize G. Thompson bildirmektedir. Belki de, bunun da kuttörenleri vardı. Ancak bunları örneklerle görmeden önce, kısaca **kad**-ın etimolojisinin de gıda, ürün, üretkenlik ile kimi dillerde özdeş kullanıldığı gösterilebilir.

Fırat-Dicle yöreleri, Kuzey Mezopotamya denilen bölgenin en eski halklarından biri olan Hurriler'in dilinde **kad** "arpa", Sümercede **kaut**-a, Farsçada **qut**, zazacada **gut**-e, Türkçede gıd-a, "azık, rızk, gıda" demektir ve Kürtçe de **Kut/kitut** "bir çeşit ekmek"tir. arapça **kut**-si, **kut**-sal, **kut**-siyet ile **kad**-ın arasında da etimolojik özdeşlik olmalıdır, yukarıda "verimlilik" ayinine kut-tören denildiğini de hatırlayalım. (Kürtçe ve zazacada **nin** "ekmek" **jin/cini/cine** "kadın" olması etimolojik özdeşliğin bir başka vechesidir.)

Kadının dişiliğiyle değil, aynı zamanda aybaşı kanının toprağı verimleyici özelliği olduğuna kimi eski halklar inanmışlardı. Burada, Aristop, Plinius ve kimi eskiçağ ve ortaçağ doğa bilimcilerinin, dölütün aybaşı kanamasından sonra kalan kandan oluştuğuna inanılıyordu. Dolayısıyla da bu, hayat veren kandı.

Örneğin, Kuzey Amerika'da ekinlere kurt girdiğinde, aybaşı görmekte olan kadınlar geceleri dışarı çıkıp tarlalarda çırılçıplak yürüyorlardı. Benzer alışkanlıkların Avrupa köylüleri arasında hala sürdüğü söylenmektedir. Plinius, aybaşlı kadınların yalınayak, saçlarını omuzlarına dökmüş, eteklerini kalçalarına kadar kaldırmış durumda tarlalarda dolaşmalarını zararlı böcekleri yok etmenin bir yolu olarak salık vermekteydi. Demikritos da aynı kanıdaydı. "Kadınlar, diyordu Demikritos yalınayak ve saçları uçuşarak ekinlerin çevresinde üç kez koşmalıdırlar" (17)

Ama yukarıda değindiğimiz gibi, bu verimlilik/bereket gücünün kadın cinsinin kendisinde varolduğu da kabul edilmekteydi şüphesiz. Sözgelimi, Zulular'da tarlada gezecek kızlar çıplak olmalıdırlar ama aybaşılı olmaları şart değildir. Tarlalarda yüzleri açık, saçları darmadağınık, yalınayak dans edip şarkılar söyleyerek (gezinen) bu kızlar, en sonunda Yunan şiirinin en güzel geleneksel düşlemlerinden biri olmuşlardır. (17)

Anadolu'da ve Kuzey Mezopotamya'da daha sonraki kalkolitik ve bronz/maden çağlarında bulunan, pişmiş topraktan yapılmış kadın yontularında üreme organları belirgin değildir. Pek dişilik özellikleri de görülmez. Çünkü bunlar, stilize üslupta yapılmış olup, natüral (doğalcı) bile yapılmamışlardır. Belki de, artık ataerkilliğin hüküm sürdüğü bu toplumlarda kadının ikinci plana düştüğünün göstergesi olarak sitilize üslupla yapılmışlardı bunlar. Öyle de olsa, anaerkil kültürün kalıntılarıdırlar. Arkeolojinin budunbilimle (Etnografya) tartışması gereken konu, bu tür sitilize kadın heykelciklerinin verimlilik artışı için tarlalara veya sembolik olarak bereket tanrıçası tapınaklarına bırakılıp bırakılmamış oldukları olabilir.

Eski Türk toplumlarında kuttören-sex

Orta Asya Şamani topluluklar üzerindeki bir incelemesinde, İbrahim Balcı Çin kaynaklarına dayanan Eberhard'a referans vererek; Proto-Türk kabul edilen Gav-Çığ'ların bir kolu olan Ye-Da'larda "Kardeşlerin müşterek karıları vardır. Hiç kardeşi olmayan bir adamın karısı bışında bir boynuz taşır, her kardeşin sayısı miktarında boynuz çoğaltır" der. Ve bundan Ye-Da'larda ortaklaşa ailenin bir değişkeni olan "çok kocalılık" ailenin varlığına hükmeder. Kadının, kocasının kardeşlerinin sayısınca anahanın, ana-ata'nın simgesi olan geyik boynuzunu taşımısının, aslında o'nun "geyikleşmesi", "ana-atalaşması"na (ana-erkillik'e-su) işaret ettiğine dikkat çeker. Çünkü, kardeş karılarının erkek kardeşlerle serbest cinsel ilişkiye girebilmesi o dönemde Ye-Da'larda ana-hanlık kalıtı ana-soy çizgisinin hüküm sürdüğünü göstermektedir. (İ. Balcı şunu da vurgular ki, Ana-hanlık'ta, çok-kocalı kadınların "anaatalaşması"nı, "geyikleşmesi"ni simgeleyen "boynuz" simgesi, babahanlıkta (ata-erkillik'te-su) karısı tarafından aldatılan erkeğe, aşağılama olarak izafe edilir olmuştur.

Türk gerciliğinin kalemlerinden Osman Turan, şamani akidelerine bağlı Türkleri konu edinirken Niğde'li Kadı Ahmet'e göndermede bulunarak Anadolu'da Taptuklu Türk şeyhleri adlı İbahiyeden bir kavmin çam ağacına taptığını, kız, kadın ve kızkar-

deşlerini misafirlerine takdim ettiklerini yazar. Selçuklu Türkiyesi'nde böyle bir cemaatin mevcut olduğuna dair tek kaydın bu vesika olduğunu söyledikten sonra, Ortaasya Türk topluluklarında kuttören-sex'teki verimlilik döl'ü inanışının bireyselleşmiş biçimde de olsa varlığını sürdürdüğünü şu şekilde onaylar:

"Bu cins misafirperverliğin Orta Asya'da mevcudiyetine dair bazı kayıtlar (vardır.) Zekeriya Kazvini Karluklar'da reisin karısı ve kızkardeşinin tüccar kafilesine giderek onlardan bir kimseyi seçip evine götürerek çok iyi muamele ettiğini, kocası misafir evde bulundukça eve girmediğini bildir(ir) Marko Polo, Şarki Türkistan'da Hami vilayetinden bahsederken ahalisinin putperest olduğunu, kadınlarını yabancı misafirlere takdim ettiklerini, Mengü Kağan bunu duyunca onları bu kötü adetten vazgeçirmek için emir verdiğini ve fakat bunlar Kağan'a giderek bunun bir **ecdat yadigarı** olup, putların kendilerine bu sayede bu kadar **ihsanlarda** bulunduğunu rica ettikten sonra, ondan müsaade aldıklarını yazar. aynı müellif Tibet'teki putperest bir kavmin kadın, kız ve kızkardeşlerini misafirlere sunmakla tanrı ve putların kendilerine lütuflarda bulunduğuna kani olduklarını kaydeder... Etnoloji'de Hospitalite Sexuelle adı verilen bu tür misafirperverliğin Türk kavimleri arasında yaşandığını gösteren bazı etnografik vesikalar da mevcuttur... Prof Abdülkadir İnan'a göre cinsi misafirperverlik maderşahi (anaerkil-su) devrinde meşru sayılan "döl alma" adetinin pederşahi (ataerkil-su) kabile teşkilatına intikal etmiş şeklidir. Ruslara karşı 19. yy'da isyan eden, sonra Kara-Kırgızlara karşı avaşarak esir düşen Kırgızların kahramanı meşhur prens Kinesari destanında Kara kırgızlar asilzade ve kahraman Kinesari'ye esir değil, misafir muamelesi yapmışlardır; zira güzel kızları vasıtasıyla onun dölünü almak istemişlerdir. Kinasari destana göre dölünü vermediği için öldürülmüştür..."

O. Turan sonra bir "Dede Korkut vesikası" veriyor ve burada da "döl-alma" kültünün varlığını saptıyor:

"...Dede Korkut, kitabında kafirlerle vukubulan münasebetlerden bahsederken '**mere kafir Kazan'ın anası karayıptur oğul vermez. Dölün almaktan safan varsa şevkli melik karagözlü kızın varsa getir, Kazan'a ver, mere kafir senin kızından oğlu olsun, siz anı Kazan Beğe kırım koyasız**" denilmektedir ki, Abdülkadir İnan bunu dölalma ve binaenaleyh cinsi misafirperverliğin bir izi olarak kabul ediyor."

Tutucu kalem Osman Turan bile, sonuçta "Selçuklu istilasıyla Anadolu'ya geçen Türkler arasında dini inanışlar, kültür ve hayat seviyesi bakımından türlü zümrelere rastlandığı, ve farklı medeni derecelerde unsurlar bulunduğu gözününde tutul(ursa) bu türlü misafirperverliği bir ahlâksızlık telakki etmek doğru değildir" diyor. "Esasen ahlâklık ve ahlâksızlık da tamamiyle kavimlerin içtimai ve dini telakki ve teamülleri çerçevesinde düşünüldüğü zaman bir mana ifade eder" dedikten sonra da "bundan dolayı cinsi misafirperverliğe ahlâksızlık değil, ahlâki bir vecibenin yerine getirilmesi nazarıyla bakmak sosyoloji bakımından zorunludur" diye ekliyor. Bu tür cinsi misafirperverliğin şumulünün de (kapsamı) "Ve herhalde bizim bildiğimiz devirlerde pek mahdut zümreler arasında yaşamıştı" diye belirtiyor. (18)

Kürtlerde kuttören-sex

F. Engels'in verdiği bilgilerden, ipuçlarını yorumlayarak eskiçağlarda her halk gibi Kürtler arasında da bu tür adetlerin veya bakiyelerinin bulunduğunu çıkartabiliriz. Engels, ilkel ortaklaşa mülkiyete cinsler arasındaki rastgele ilişkilerin denk düştüğünü, daha sonra bunun çeşitli zaman ve mekanda çarpıklaşarak anne, baba ve çocuklar arasında cinsel ilişki şeklinde bile tezahür ettiğini işler. Ve örnekleme verir:

"Kuzey Amerika, Alaska, Şili, Karayipler ve Çinhindi yerlileri Eskiçağda ise Yunan ve Romalıların, Partlar ve Perslerin yanında Hunlar ve İskitler bu tip ana-baba ve çocuklar arasında cinsel ilişkiye cevap veren topluluklar olduğunu" belirtir. (19)

Engels'in bahsettiği topluluklardan Hunlar, Türkologlar tarafından ittifakla Orta-Asyalı Türk Kavmi olarak kabul edilmektedir. İskitler ise (Skyth'ler) büyük Rus Kürdoloji uzman Minorskiy'ce Medlerle karışarak bugünkü Kürtleri oluşturan halktır. Kürt araştırıcı G. Aksoy da "Kürt Dili ve Söylenceleri"nde, bir tezini haklı çıkarmaya çalışırken Minorsky'in bu "Med-Skythe" sentezine olumlu tarzda atıfta bulunur, eserinin bir başka yerinde de Skytheler'i Gutiler'le karışarak bugünkü Kürtlerin oluşumuna katkı yapan çeşitli eskiçağ kavimleri arasında sayar.

G. Thompson- "bacı-kardeş evliliği"nin anaerkil kalıntı olduğunu, eski Mısır anaerkil toplumunda erkek evlenirken mülkün sahibi değil de, kullanım hakkının sahibi olduğundan bacı-kardeş evliliğinin erkeklerede mülkiyet hakkını veren bir olgu diye niteler. (20)

Bunun yanında, "proto-Kürt" Skytheler'den Herodotos bahsederken, diğer eskiçağ halkları gibi O'nlarda çeşitli boylar arasında kadından ortaklaşa yararlanma adetinin bulunduğunu yazar. G.

Thompson, Herodot'u şöyle yorumlar:

"İskitya'lı Agathyersler'de diyor Herodotos, kadın herkesindir, böylece herkes birbiriyle kardeş olur ve bu genel akrabalık karşılıklı kıskançlık ve kin duygularını kaldırır. Kadının ortaklaşa mülkiyetinin, mülkiyetin ortaklaşalığıyla el ele yürüdüğü düşüncesi hiç de yabancı değildi. Bu düşünceye Arstophanes ve Platon'da yeniden rastlarız." (21)

"Skythe Kürtleri", aynı zamanda feodalizmde kızılbaşlar için ve kapilizmde de "kızıllar" için söylenen taciz konusu "külah edebiyatı"ndan da masun (hariç) değillerdi. Bunu da Heredot'ta görmekteyiz yine:

"(Masaget'ler) Arax'ın öbür yanında...otururlar. Bunların Skyth soyundan olduklarını söyleyenler vardır...

"Şimdi de görenekleri: Her erkek bir kadınla evlenir, ama ortak yararlanırlar; Yunanlıların Skyth'lere yakıştırdıkları adet... Kassagetler'e ait bir adettir. Bir kadını arzulayan ...ok torbasını kadının arabasının önüne asar ve hiç çekinmeden onunla kalır..." (22)

"Arya Uygarlıklarından Kürtlere" adlı eserinde ise Selahattin Mihoutili, esas konumuz olan "kuttören-sex"inin Kürtlerde varlığından övgü ile bahseder:

"**Dumuzi** törenleri insan ve bazı hayvanlar için olmak üzere hemen hemen bütün Sumer yerleşim yerlerinde coşku ile kutlanmakta idi. İnsanlar düzeyinde her yıl yörenin en yakışıklı ve güçlü **erkeği** çeşitli bitki, boya ve giysilerle süslenerek coşkulu müzik, eğlence ve yiyecekler eşliğinde o yörenin yine en güzel **kızı** ile **birleştiri-lerek**...döllenmesi sağlanırdı. Bu işlev coşku ile karşılanarak kutsal bir faaliyet olaak yapılırdı...

"Dumuzi kültü, Sumerlerden Kürtlere amaç, nitelik ve nicelik yönünden dölleme ve üreme işlevi olarak devam ederken, kendisiyle ilgili, yani dölleme ve cinsellikle ilgili birtakım kelimeler de vermiştir." (23)

Mihoutili, Sumerlerden Kürtlere geçen, bizim "dölleyici kuttören" konumuzu Dumuzi kültü diye tasvir ediyor. "Kürtler" derken, eskiçağda bugünkü Kürtlerin ataları olduğunu varsaydığı "Hurri, Hitit, Urartu.." gibi halklar mıdır? yoksa bugünkü Kürt halkı mıdır Bunu açıkça yazmamış, ancak, MS 11. yy'da Türklerin bu törenleri Kürtlerden aldığını yazması, en azından ortaçağda da bu tür törenlerin Kürtler arasında varolduğunun yazarca ifade edilmesidir. Ayrıca Mhoutili Dumuzi etimolojisini çözümlerken, bugünkü Kürtçede muzi "penis, fallus", ve du "iki" (yani "dölleme hücrelerinin bulunduğu 'iki' testis" karşılıklarını göstererek Dumuzi kültünün Kürtlerde varlığına bir de etimolojik kanıt göstermektedir.

Dumuzi etimolojisinin "popüler etimoloji"de varlığına örnekler verilebilir. Örneğin, bu çalışmamızın ana referanslarından biri olan F. Engels, MÖ. 7. yy'da Klasik Yunan'dan bahsederken Atina'nın aksine Isparta'da" birkaç erkek kardeş bir kadına ortaklaşa sahip olabiliyorlardı; arkadaşının karısından hoşlanan biri, onunla bu kadını paylaşabiliyordu, karısını (-) güçlü bir **'damızlık'**ın yararlanmasına amade bulundurmak, hatta bu damızlık vatandaş sayılmasa bile uygun karşılanıyordu" (24) ifadeleriyle kadın-erkek ilişkilerine, aile anlayışına açıklık getiriyor. "Döl-verici" yabancı erkeğe "damız-lık" diye tanımladığı görülüyor. Bu eserin (1967 baskı) Kenan Somer tarafından, Almanca aslından Türkçeye çevrildiği görülmektedir. Almanca'da "damızlık" diye bir sözcük var mı, yani eserin aslında bu sözcük var mı, yoksa K. Somer Türkçeye çevirirken "popüler" etimolojiye mi başvurmuş? Bunlar ayrı, ancak "döl verici" Dumuzi'den "damız-lık" etimolojsine geçildiği aşikar görülmektedir.

Mihoutili, bu tür "dölleyici" Dumuzi törenlerinin Kürtler dışında mesela Türklerde de yapıldığını belirtir. Mesela ayracı, başka halklarda da bu törenlerin varlığının yazarca benimsendiğinin bir ifadesidir.

Ve Alevilerde kuttören-sexualite

Alevilerde, özellikle Kızılbaş diye nitelendirilen bir bölümünde tarihte ve bugün de "Mumsöndü" diye "küfürle taciz" konusu yapılan "kuttörel-sex" veya bakiyeleri var mıdır? Bugün Alevi inanç ve kültüründeki milyonlarca insan, başka bir gezegenden gelmediğine göre maddenin gelişim yasalarının dışında düşünülmemelidir. O zaman, gerçeği bilime bağlı, akılcı ve nesnel yöntemle araştırarak bir tabunun da yıkılmasını sağlayarak, Alevilik felsefesine güç katılacağı inancındayım.

Önce bir Alevi araştırıcının, Rıza Zelyut'un yazdıklarını okuyarak ilk ipuçları çıkartabiliriz:

"... Hemen hemen bütün ehli-sünnet dışı akımlarda, kadının zincirlerinden kurtarılması gibi bir görüntüye tanık oluyoruz. İslâmiyetle gelen sıkı örtünme-kaçınmanın yarattığı tepkinin doğal sonucu olarak, karşıt-mezhepler (akımlar, yollar) kadın-erkek ilişkisinde özgürlük önermektedirler. Bu özgürlük geçmişteki ilkel ilişkiler biçimine dönük olduğundan resmi mezhepler tarafından şiddetle yadsınmakta(dır)...

"Doğu feodalizminin egemen olduğu bölgelere gelen ve bu altyapının yansıması sayılabilecek düşünceler sistemiyle (ideolojiyle) ani ve sıkı bir alışveriş sürecine giren Türkler, kadın-erkek ilişkileri-

nin oldukça rahat olduğu bir dönemden sıkı yasakların kol gezdiği bir döneme adım atıyordu...Geçmişte, hele biraz daha derinlerde, kadınla erkekler arasında hayvanlar dünyasının doğal sıcaklığı, senli-benliliği vardır. İki cins de, bu ilişkinin tadını kalıtımsal bir olgu olarak kuşaktan kuşağa aktarıyordu." (25)

Engels'in, Amerika'lı İrokualar'ı ve diğer ilkel komünal tribuları çözümlerken "...çalışmakla hayvanlıktan kurtulan ilkel insanların, aile nedir bilmedikleri, bu aşamaya tekabül eden bütün kurallardan yoksun cinsel ilişkiler" sonucuna varması ile Zelyut'un aynı aşamadaki Türk kabilelerinden "kadınla erkek arasında hayvanlar dünyasının doğal sıcaklığı, senli-benlliği" diyalektiğin, toplumsal gelişme yasalarının parlak bir doğrulanmasıdır. Bunu böylece belirttikten sonra, esas konumuza dönersek, burada Zelyut'un "Türkler" ifadeleriyle "Alevi"leri kastettiğini hemen anlamaktayız. Çünkü o, daha sonra yazacağı "Özkaynaklarına göre Alevilik" adlı eserinde olduğu gibi, (baskı ,1990), yukarıdaki ifadelerinin yazılı olduğu eserinde açıkça Alevilik teleffuz etmemekte (baskı.1986), kâh Türkler kâh Batini'ler gibi deyimlerle Aleviler kastedilmektedir.

Dolayısıyla Aleviliği (yani "müslümanlığı") benimsemeden önce eski Türk kabileleri arasında hakim olan putperest töreleri cevap verdiği kadın erkek arasında, cinsel birleşme dahil her tür ilişkide eşitlik var ise, Aleviliği (yani " müslümanlığı") kabullerinden sonra da bu tür ilişkilerin, kuttörel seks de dahil, varlıkları uçup gitmemiştir. Zelyut'un dolaylı ifadelerinden bu sonuç çıkmaktadır.

Bir başka ipucu, yukarıda irdelediğimiz, Niğde'li Kadı Ahmet'in vesekasından Anadolu'daki Taptuki adlı İbahiye'den bir kavmin kız, kadın ve kızkardeşlerini misafirlerine takdim ettiği sonucunu çıkartabiliriz. İbahiye, Ortaçağ doğu toplumlarında "Alevi türevi" diyebileceğimiz bir "sapkın" mezheptir. Feodal vakanüvis (tarih-yazıcılar)ca çarptırılarak, "herşeyde, malda, ve kadında ortaklığı "mübah" sayanlar anlamında aşağılamak için kullandıkları bir adlandırmadır. Neşri Tarihi'nde de ("Kitab-ı Cihan Nüma-II) "Fetret-devri" Osmanlısında, Şeyh Bedrettin'in müridi olan ve ondan daha da radikal anti-feodal savaşçı ve ütopik komünist düzen deneyicisi olan Börklüce Mustafa (Dede Sultan) için de "İbahiye mezhebini yaymak istedi" gibi ifadeler vardır.

Ayrıca, bu "ibahiye" mezhebinden Taptuki'lerin "Çam ağacına tapmaları", geçimlerini Toros vb. yörelerde ağaç, tahta işçiliği ile sağlayan bir başka "Alevi-Bektaşi" topluluklar olan Ağaç-eriler'i ve Tahtacılar'ı akla getiriyor. Heradot Tarihi'nde de, Trakya'da yaşayan Skyth boylarından Agathyrsler'de "...kadın herkesindir, böylece herkes birbiriyle kardeş olur ve bu genel akrabalık karşılıklı kıskançlık ve kin duygularını kaldırır" diyor. (26) Zaten Herodot, Skythya'da kimi ülkelerin, bölgelerin zengin ağaç örtüleriyle de kaplı olduğunu belirtmekte ve bu yerlere "Ağaçlık Bölge" gibi isimler vermektedir.

Şimdi kimi araştırmalarda, Ağaçeriler'in Bizans kaynaklarında adı geçen Akatziroi kavmi ile ilgileri bulunduğunun ileri sürüldüğünü görüyoruz. (27) Öyleyse, Herodot'un **Agathyrs**'leri Bizans kaynaklarının **Akatziroi**'leri ile "Selçuki"lerin **Ağaçeri**'leri aynı toplumsal-ekonomik aşamanın kavimleri arasında etnolojik sürekliliği gösterebilir. Çünkü, Alevi kültürünün kaynakları arasında araştırmalar, eskiçağ halklarının kültür kalıntılarının da içerildiğini hep gösteriyor. Bir etimolojik "kanıt" daha, Franz Babinger, (Eİ, "Takhtadji" mad.) Alevi Tahtacıların eski Dend-rohoroi tarikatının bakiyelerinden olduğunu söylemiştir. Eskiçağ Anadolu'sunun en eski halklarından olan Luvi'lerin dilinde, ki Luviler daha sonraları Ağaç-eri ve Tahtacıların yaşadıkları yörelerde uygarlık kurmuşlardı, Denda/Tanta "ağaç gövdesi" anlamına gelen bir sözcüktür. (28)

Friedrich Engels, İrokua'ların çekirdek örgütlenme biçimi kandaş gens'lerini anlatırken, "Gens'in bir konseyi, kadın erkek herkesin oy hakkına sahip bulunduğu, bütün ergin gentile'lerden (gens üyelerinden) kurulu demokratik bir meclisi vardır, Saşemleri (barış zamanı şef-su) ve askeri şefleri bu konsey seçer, bu konsey görevden alırdı..." sözleriyle ilkel toplumlardaki demokratik ve özgür yapıyı gösterir. Babai ayaklanmalarda erkek, kadın, çocukların birlikte savaştıkları gözlenir. Barışta ise birlikte eğlenceler düzenlenir, birlikte danslar edilir. Birlikte üretilir, birlikte tüketilirdi. Tasavvur etmek zor olmamalı. Bu tür köylü-göçebe evreninde doğruya, mertliği, açıklığa ve saf, temizliğe dayanıyordu değerler sistemi. Dolayısıyla kadının erkek yanında eşit ve özgür varlığı, "ortak mal" "küfrü"nü besliyordu. Oysa, aynı devirde "şeriatçı" İslâm ve ortodoks hristiyan evreninde kadının toplumdaki zincirli statüsü konusunda, Rodi Fiş'in aşağıdaki değerlendirmelerine birşey eklemek gereksizdir:

"Kadının köle yerine konduğu, kafes arkalarında tutulduğu; insanların mahkemesinde de, tanıklığının geçerli olmadığı; zenginler haremlerinde çok sayıda eş ve onlarca kapatma tutabilirken, yoksulların parasızlıktan tek kadın bile alamadığı, kısaca kadının islâm dünyasında da, Batının Hristiyan dünyasında da insan yerine konmadığı (bu) dönem..." (29)

M.S 6. yy'da, İran'da, bir ara kral Kavad'a da üretim araçlarında ortaklık ve sosyal sistemde eşitlik vaz'eden "komünizm dini"ni uygulatmaya ikna eden büyük sosyal reformcu Mazdek için de, Selçuklu veziri Nizamülmülk, "Siyasetname" adlı eserinde bu olayı çarpıtarak Mazdek'in "mallarda ve kadında ortaklık" istediğini söyleyebiliyor ve "külah edebiyatı"nı ona da mal edebiliyordu.

MS. VIII-IX yy'da, özellikle Cibal'de katılanların büyük bölümünü Kürt emekçilerin oluşturduğu ve Muhammira ("Kızıllar, Kızılbayraklar") diye de bilinen Hurremizm adlı bir köylü ideolojisi ve hareketi "işlenebilen bütün toprakları toplumsal mülke dönüştürmek, özgür köy komünlerinin yönetimine bırakmak... vergilerden ve haraçlardan kurtulmak" yanında "aralarında kadınların da bulunduğu genel eşitlik" istiyorlardı. (30)

1511'de ise, Osmanlı İmparatorluğu'nda Teke, yani Antalya havalisi merkezli patlak veren "Kızılbaş" köylü-göçebe ayaklanmasına Alevi kütleler kadar "magdur" Sunni tımar erbabı kütlesi de katılmıştı. Alaşehir/Manisa, Isparta, Kütahya, Bursa, Karaman, Kayseri ve Sivas'a kadar yayılan Şah Kulu'nun önderliğindeki bu ayaklanmayı yorumlayan araştırıcı, tarihçi Selahattin Tansel, Şah Kulu'nun "etrafı yağma etmeğe, helal ile haram arasında fark gözetmemeğe, kütlesinin de "Kur'an'ı ateşe at(maya)" başladığının yanında şu fiili de işlediğini açıklıyor: "Nikahın da lüzümsuzluğunu propagandaya başladı."

S. Tansel'in referans verdiği Ali, vrk ("Künhü'l-ahbar")'da yazılı olan aynen şöyle:

"...

"Didi hep birdi helâl ile haram

...

"Didi cahil kavlidir fi'il-i nikâh

"Oldu her avret rızasıyla mübah" (31)

İslaâmın kutsal kitabında da belirtildiği gibi "faiz" haram, ama "ticari kâr" helal'dır. Böylece feodal ve tüccarlar rençberden, toprak kölesi ve emekçiden gasbettikleri ve bilimin yasalarına göre de "haram" olan artık-emeği, artık-ürünü keyfi olarak ikiye bölerek parçalamakta böylece de sömürünün bir bölümünü "faiz haram" diyerek karşı çıkarken, sömürünün önemli bir bölümünü "kâr, helal" diyerek meşrulaştırmaktadırlar. Şah-Kulu'nun ve diğer "Babai" önderleri "haramı helal yapmaları", aslında emekçiden "helal kâr" diye gaspedilen artık-emeği, artık-ürünü de kamulaştırdıklarının, böyle ütopik komünist projelerle kütleleri cezbettiklerinin bir göstergesidir. "Bu şuursuz(!) kütle"nin "her uğradığı yeri yakıp yık(arken)", "bulduğu kitapları, Kur'an dahil ateşe at(ması)" bu tür "afyonlar"la uyuşturulmasına içgüdüsel tepkisidir. Anımsayalım, Şeyh Bedrettin de, eğer insan üzerindeki eşitsizlik ve sömürüye çare değilse neye yarar, diyerek kendi yazdığı tüm kitaplarını rivayet edilir ki Nil nehrine atmıştı.

Asıl, Şah-Kulu ayaklanmasının kadın-erkek ilişkileri açısından "her kadın kendi özgür iradesiyle yaşamını belirlesin" şeklindeki çizgisi, köylü-göçebe dünyasının eşit ve özgür kültürünü dışa vurmaktadır. 1511'de "Didi cahil kavlidir fiil-i nikah/Oldu her avret kendi rızasıyla mübah" diyen ütopik komünist Şah-Kulu ile 1884'te "Öyleyse, süprülmesi yakın görülen kapatilst üretimden sonra, cinsel ilişkilerin düzenlenme biçimi üzerine bugünden düşünülebilecek şey...yeni bir kuşak yetişince belli olacak(tır): Hayatlarında, bir kadını asla parayla ya da başka bir toplumsal güç aracıyla satın almamış olacak yeni bir erkekler kuşağı; kendini, gerçek aşktan başka hiçbir sebeple bir erkeğe vermeyecek, ya da bunun ekonomik sonuçlarından korkarak kendini sevdiği kimseye vermekten vazgeçmeyecek olan yeni bir kadınlar kuşağı..." diyen komünist bilimci F. Engels arasında yaşadıkları dönem ve toprakların farklılığına karşın mantıksal ve fikri süreklilik ne kadar da açıktır. Avrupa ve Ortadoğu ortaçağın zifir karanlığına gömülmüşken, Alevilik, Babai/Kızılbaşlık emekçiye, ezilene dayalı kültürüyle Anadolu toplumlarında parlayan bir ışıktır.

Her ne ise, biz gene Kuttörel-Sexualite'ye dönmek zorundayız. İlerici-demokrat Alevi araştırıcı İsmail Kaygusuz, "Son Görgü Cemi" adlı eserinde alevi kütleye karşı yapılan "Mum-Söndü" ideolojiktacizkâr bir saldırıyı ahlâki ve idealistçe karşılamaktadır. Önce, kusan bir küfürname'den alıntı yapıyor:

"1571 tarihli Kızılbaşların tecziyesine' (cezalandırılmasına) dair" başlığını taşıyan bir padişah fermanından bir-iki cümle geçelim: '...içün Kızılbaştır; kendi emsali kızılbaşlar ile cem olup gice tenha bir eve girüp saz ve çalku ve sayir alatı lehvile mühtelitler olup, bedehu şem'i (mum/kandil-su) söndürüp her birinin avratın tasarruf iderler..."

İsmail Kaygusuz bunun gerçekdışı olduğuna vurgu yaparak reddettikten sonra, devamla yazıyor: "Ne varki aradan dörtyüz yıldan fazla bir zaman geçtiği halde, bugün de aynı şeyler yineleniyor. Bir yazar çıkıyor, "Mum söndü" isimli bir piyes yazıyor ve milyonlarca Alevinin gözleri önünde rahatça sahneleyebiliyor. Amerikalı yazar Henry Miller'in Sexus-Plexus-Nexus üçlüsü romanlarını Türkçeye çeviren kadın yazar, romanın kahramanının yaşadığı toplu cinsel ilişkilerin, kızılbaşlarınkine benzediğini (!) yazmaktan çekinmiyor."

Araştırıcı İ. Kaygusuz, daha sonra 1972 yılında İstanbul'un Silahtarağa İlkokulu'nda başından geçen olayı anlatıyor. Olay özetle şöyle: Bu okulda öğretmen iken bir bayan öğretmenin merak içinde kendisine sorduğu "Sizde, Alevilerde dedelerin yetki ve otoritesi öylesine sınırsızmış ki, ondan habersiz hiçbirşey yapılamaz diyorlar, hatta bir genç kız evlenme sözü kesildikten sonra dedeye gönderilirmiş, ayıp burada söylemesi, dedenin koynuna konulduktan sonra evlendirilirmiş. Bu bir çeşit törenmiş, doğru mu?" üzerine dinleyici bazı Alevi arkadaşların renge girerek, odayı terketmek istemeleri yazarca engelleniyor ve "Arkadaşlar, yazık ki içimizde Alevi hanım arkadaş yok... Ama ben bir Alevi dedesinin oğlu olarak bu tür bir tören yaşamadım" dedikten sonra soruyu soran öğretmene dönüp, "Sana gelince, evlenmeden önce mahalle imamının koynundan geçmiş olmalısın ki, bu soruyu bir öğretmen, bir eğitimci olarak sorabiliyorsun!" diyerek öğretmen bayanı ağlatıyor. (32) Şüphesiz ki, sayın araştırıcının bir Alevi olduğu için duygularını anlayabiliyor ve böylesi ahlâki tepkisini de haklı buluyoruz. Ama, soru bilimsel yanıtı verilmemiş olarak da boşlukta duruyor.

Demokrat mücadele ahlâki, idealist yanıtlarla yetinebilir ama sosyaizm mücadelesi, güneşin altındaki hiçbir toplum ve kültürün diyalektiğin yasalarının dışında olamayacağını gösteriyor, "Mum-söndü" tabusu üzerindeki örtüyü aralamakta son katkıyı da, Demokratik Almanya'lı Marksist tarihçi Ernest Werner'de bulabiliyoruz.

Werner, K. Müller'e referans vererek Kızılbaş danslarında rastlanan içki ve şehvet şenliğine özgü çizgileri köylü kültürüne bağlamakta ve bu yoldan çiftlerin birbirine zina yapmaya söz verdiklerini, bu adeti Yezidi ve Ehli Hakk mezhebin kadınlarla mistik ilişkilerine ve hatta eski hristiyanların sineisakt kurumuna kaynak olarak uzatmaktadır.

Yine Werner, "kadınların kendilerini sufiye vermeleri nadir değildi" der ve Şiraz'lı İbn Hafif'in 400 kez evlendiğini, "ermiş"in bereketini alacakları beklentisiyle yüksek kişilerin kızlarını İbn Hafif'e sunduklarını ekler. Ve asıl bu inceleme "Gordium" kördüğümünü, bir "İskender kılıcı" ile çözer:

"Kızılbaşlar... Batıni ve Kalenderler gibi şarap içer, hatta onu kutsal içecek sayarlardı. İslâmiyet öncesi güçlü şamanist kalıntılar dinselliklerine damgasını vurmuştu. Her yıl kadın ve kızlar törensel bir dans yaparlar ve dansın sonunda dede, yani ayinin yöneticisi içlerinden seçilmiş bir tanesi ile birleşir ki, bu onların **üretkenlik kültlerine** (abç) bağlılıklarına dikkati çekmektedir" (33)

***

Şüphesiz ki, "Eline, beline, diline sahip olacaksın" şeklinde Hacı Bektaş Veli'nin temel şiarını taşıyan bir kültürün Cem'inde doğruluk, mertlik, sadakat, eşitlik egemendir. Dolayısı ile bugün hak ve özgürlüklerine sahip çıkmak ve ilerici-demokrat kültürlerini meşrulaştırmak için örgütlenmelere giden, ileriye açık modern bir topluluk olan Alevi toplumu içinde böylesi bir "Kuttören sexualite" kalıntısının bile bulunabileceği zayıf bir olasılıktır. Böyle bir kalıntı ya cehaletten ya da Şiraz'lı sufi "ermiş" İbn Hafif örneğinde olduğu gibi feodal çıkar egemenliğinden bulunabilir, artık. Alevi toplumu da, başta Cem'lerinde böyle şeyleri "düşkün" olarak niteleyip dışlamasını bilmektedir. Star-Tv'ye karşı tepki patlaması da bunun kanıtıdır.

Hangi sınıf çıkarlarının damga vurduğu, hangi sınıfa yontulduğunu ayrı tartışma konusu tutarsak bugün çağımıza "Bilimsel-Teknolojik Çağ"da deniyor. İleriye, toplumsal gelişmeye tarih boyunca hep açık olmuş Alevi toplumu kavramıştır ki, üretimde verimlilik kesinlikle "damızlık" erkeğin ya da dedenin dölünü almak gibi hurafelarla değil de bilimsel teknik gelişmlerin üretime tatbik edilmesiyle sağlanabilir ancak.

Öte yandan, yüzyıllarca egemen feodal-şeriatçı düzen ve devletlerce baskı altına alınmış, hep ezilmiş, katliamlardan geçirilmiş köylü-göçebe kültürün mirasçısı olan Alevi kütleler kendi tarihi kültür, gelenek, kavga pratikleri ve ütopyalarından da habersiz görülüyorlar. Mesela Rıza Zelyut demektedir ki, korkunç baskılar yüzünden Aleviler Takiyye "gözlenme" ilkesini uygulamışlar, Sunniler gibi görünmek zorunda kalmışlar, felsefeleri için Bektaşi fıkralarına sığınmışlar, saç, sakal, kılık-kıyafette ve davranışlarındaki aynilikle hiç değilse kültürel varlıklarını muhafazaya çalışmışlar ve bu gibi yöntemlerle erimemek kavgası vermişlerdir. Yani Alevi kütlelere kalan bilgi birikimi, bugün Alevilik'in şeklini bilmekten öte değildir. Üstelik, yoksul kütlelerin okur yazar olamayan, eğitim imtiyazından da mahrum, kültürsüz yapısından dolayı bu saptamanın ne denli büyük boyutları olabileceği ayrı. Dolayısıyla Aleviler, tarihte kendi kültürlerinin anti-feodal, sosyal ütopyacı ve sınıf kavgası pratikli yüzünü yeteri kadar bilemiyorlar şüphesiz ki. Bugün Alevi topluluklarının kapitalist ilişkiler içine çekilmesi, Alevilerin de sınıfsal ayrışmaya uğraması, ezici çoğunluk "yoksul, plep" kalırken önemli bir Alevi burjuvazisinin oluşumu sonucu bu Alevi aydınlarına da yansıyabiliyor ve Alevi örgütlenmeleri ve yayınlarda Alevi burjuvazisinin sınıf kültürü damgalı, düzen içi ehlileşmiş bir muhalefet ağırlık kazanıyor.

Halbuki Alevilik içinde "verimlilik kültü"ne inanan "döl-verici" saf/temiz, ancak cahil dedeler de varolmuştur, kadını özgürleştiren, üretim ve dağıtımda ortaklık ve eşitlik ütopyalarına sahip olan Baba İshak'lar, Börklüce Dede Sultan'lar, Şah-Kulu'lar da....

Görüldüğü gibi, "Egemen yöneticilerin baskı ve zulümleri yüzünden "ser verilip de sır verilmeyen" Alevi Cem'lerindeki toplu konuşma, sohbet, tartışma, müzik, dans vb. yanında "ayinler" sonunda yönetici-dede'nin seçilmiş bir kızla birleşmesi, tamamen eski çağın sınıfsız, komünal-ilkel toplumlarındaki "verimlilik-dölü" anlayışının kalıntısından başka birşey değildir. Egemen ve resmi, şeriatçı İslâm evreninde ise kadın, özellikle emekçi kadın insan bile değildi. Saraylarında, konaklarında ve karıları yanında eşyadan farksız yüzlerce cariyeye hizmetçi-kızlara sahip olan ve sefahat-alemleri, seks partilerini her gece veren beylerin, eşraf ve tüccarın hayvani-sexüaliteleri yanında, yukarıdaki kuttören kalıntısı oldukça masum kalmaktadır. "Selçuklular Horasan'a indiklerinde İslâm Dünyası" araştırmasında, Şemseddin Günaltay, "...çeşit çeşit milletlere mensup cariyelerin toplandıkları evlerde aile mefhumu tamamiyle mahiyetini kaybediyordu. Sürü sürü kadınlar arasına atılan erkeklerde insani necip hisler, yerlerini hayvani ihtiraslara bırakıyordu... Kadınlar da, bir kıskançlık, bir haysiyetsizlik duymadan kocalarına bizzat cariyeler takdim ediyorlardı. Harun Reşid'in zevcesi Ümmi Cafer, kocasına güzel cariyeler takdim etmek hususunda şöhret almıştı... Kadının izzeti nefsini, fikri istiklâlini mahveden bu hal, kadınlığı ve onunla beraber içtimai heyeti düşürüyordu... Kadınlık hakkındaki telakki, içtimai teşekkül için esas olan aile fikrini söndürmüştü... kadın, evde bir misafir mahiyetinde idi. Erkeğin hoşuna gitmeyen herhangi bir ehemmiyetsiz sebep, kadının yuvasından, çocuklarının başından kovulmasına kafi geliyordu. Bu hal...çocuklarının ahlâk ve seciyeleri üzerinde de pek fena tesirler bırakıyordu. Çocuklar insani, yüksek seciye ve meziyetlerden soyulmuş, sefil temüllerle beslenmiş olarak yetiştiriyorlardı." (34)

İbn'ül-Erzak, bir Kürt emiri, yerel feodal olan Nasrüddevle'nin 10 karısı yanında 360 cariyesi olduğunu, her gece karısı, kızları, cariyeleri ile sefahat alemleri tertip ettiğini, her gece sırayla bir cariyeyle yattığını, ama "namazını kılmayı hiç kaçırmadığını" anlatmaktadır. (35) İslâma kalben bağlı olan Sunni emekçi ve Kürtlerin kanlarını beyinlerine sıçratacak bir durum.

Aleviliğin o temiz, yoksul göçebe-köylü evreninde böyle riyakârlıklar ve çürümeler hiç gözlenebilir mi? Ancak, örneğin "eşine, aşına, işine sahip ol" şeklindeki şiarlar'ın da içleri artık sınıfsal bakış açısıyla doldurulmalıdır. Çünkü, görüyoruz ki kapitalizm bugün milyonlarca işçi, emekçi insanı yarı aç ve işsiz bırakıyor. Yani düzen, üretici insana "aş" ve "iş" garantisi vermiyor. O zaman ortada "eş" de pek kalmıyor. Çünkü, milyonlarca kızlarımız, kadınlarımız fuhuş sanayii'nin çarklarında övütülüyor. İşçi sınıfının bilimsel felsefesi ve sosyalizm bayrağı altındaki kavgasına katılmayan, kendini bu kavgada müttefik görmeyen, yapmayan bir Alevilik'in varacağı durak, düzenin aksesuarı, muhalefet süsü, Bektaşi fıkralarıyla ehlileşmiş muhalefeti olacaktır ki, tarihten gelen ezilen kütlelerin emekten yana, bu ilerici-devrimci potansiyel birikiminin düzence yutulması da çok yazık olacaktır

9-23 Ocak 1995

Dipnotlar:

1. Friedrich Engels, "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni"-Sol y. Ank.1967
2. Gordun Childe,"Tarihte Neler Oldu", Alan y. İst. 1983, s. 50
3. George Thonson, "Tarih öncesi Ege", C.1, Payel y. İst. 1983, s. 176-177
4. İ. Zeki Eyüboğlu, "Tanrı Yaratan Toprak-Anadolu", Der y. İst. 1990, s. 182
5. Herodot Tarihi, Remzi Kitabevi, İst. 1983
6. Friedrich Engels, age
7. Friedrich Engels, age
8. Joseph Campbell, "İlkel Mitoloji"-İmge kit. Ank. 1992, s. 178-180 ve 184
9. George Thonson, age, s. 40
10. Turan Dursun, "İbrahim Peygamber Mavalındaki Sünnet"-Teori/9 (1990), s. 66-68, ayrıca krş, T. Dursun, "Tabu Can Çekişiyor-Din Bu"-ııı. Kitap, (3. Baskı), Kaynak Yayınları, İst. 1991, s. 152-153; Veli Sevim, "Frygler-Uygarlık"- Anadolu uygarlıkları Anisklopedisi-C. 2, Görse Y. İst. 1982, s. 259
11. Gürdal Aksoy, "Tanrıbaba Üzerine Notlar", Zagros Y. İst. 1993, s. 93
12. Reha Çamuroğlu, "Tarih, Heterodoksi ve Babailer" - Der y, ist. 1990, s. 141
13. George Thonson, age, s.265-266; James Melart, "Yakındoğunun En Eski Uygarlıkları" Ark. ve San. Y. İst. 1988, s.90-91 ve 116
14. J. Faucaunau, "Les Lettres sur Plomb D'Assur" - Belleten/202, Annexe-I, (no. 108)
15. Gordun Childe, age, s. 33
16. George Thonson, age, s. 261 ve 264.
17. George Thonson, age, s. 232 ve 235
18. İbrahim Balcı, "Boynuz Simgesinin Evrimi", Yapıt, Toplumsal Araştırmalar Dergisi/5 (1984), s. 62-65; Osman Turan, "Selçuklu Devri Vakfiyeleri" - Belleten / '2, s. 217-219

19. Friedrich Engels, age
20. George Thonson, age, s. 178
21. George Thonson, age, s. 148; Krş. Herodot Tarihi, IV/104
22. Herodot Tarihi, I/201 ve I/216
23. Selahattin Mihoutili, "Arya Uygarlıklarından Kürtlere"-Koral y. İst. 1992, s. 63-64
24. Friedrich Engels, age
25. Rıza Zelyut, "Osmanlıda Karşı Düşünce ve İdam Edilenler" Alan y. Öst. 1986, s. 13-14; Kürt komünalimsi aşiret yapısında da kadın erkekle eşit durumunu, Minorskiy (İslâm Ansiklopedisi, C. 6 "Kürtler" mad.) den çıkarabiliriz. "Folklaru Işığında Kürtlerin Ruhu" adlı bir araştırı yazan Thomas Bois, "Avcılar kazandıkları ganimetlerden evlerini donattıktan sonra silahlarını kendiliğinden bırakırlar, Çobanlar, ırgatlar, bağcılar hak ettikleri huzurdan yararlanabilmek, günün yorgunluğunu alıp şiyle bir dinlenebilmek için güzel bir aile ocağını akşama bulmayı çok isterler...ve bulduklarında da hoşnut olurlar. Evin içi kadından sorulur. Kadın toplumda iyi bir yere sahiptir...Fahişelik Kürtlerce (aşiret içinde-su) bilinmeyen bir şeydir...Karısını boşamak isteyenle alay edilir. Bunu isteyen için tek bir yol vardır: Aşireti teketmek... Kürtlerde (Komünalimsi aşiretlerde-su) kadın, erkekle eşit tutulmaktadır. Kadın peçe takmaz. Evin işlerini yönetir...Harcamalarda özgürdür. Eğer bir yabancı eve geldiğinde, kadın topluluğa rahatça girebilir...ve konuşmalara katılabilir. Kürt erkeği...karısının engin düşüncelerinden yararlanır... "("Kürtler Üzerine Tarih Folklor Yazıları"-Özge y. Ank. 1992, s. 88-89) Tekrar vurgulamakta yarar var, buradaki Kürt adının erkekle eşit ve özgür koşulları ilkel komünalimsi cemaatlar içinde geçerlidir, yoksa feodalizmde ve kapitalizmde her halkın kadını gibi Kürt kadınının da kölelik ve meta ekonomisinin dişlileri arasında nasıl övütüldüğü üzerine ayrı araştırmalar yapılabilir.
26. Herodot Tarihi, IV/104
27. İslâm Ansiklopedisi, Cüz. 118, Tahtacılar" mad.
28. Bilge Umar, "Türkiye Halkının İlkçağ Tarihi"-I/A, İlka y. Ank. 1991, s.171-172
29. Radi Fiş, "Celaleddin Rumi Mevlana"- Yön y. İst.1990, s.99
30 Arşak Poladyan, "VII-X-yy'larda Kürtler" - Özge y. Ank. 1991, s. 44-45
31 Selahattin Tansel, "Sultan II. Bayezit'in Siyasi Hayatı" - MEB, İst. 1966, s. 250
32 İsmail Kaygusuz, "Son Görgü Cemi" - Alev y. İst. 1991, s. 186-189
33. Ernst Werner, "Büyük Bir Devletin Doğuşu- Osmanlı Feodalizminin Oluşma Süreci" - Alan y. İst. 1986, s. 96-97
34. M. Şemseddin Günaltay, "Selçukluların Horasan'a İnoikleri Zaman İslâm Dünyasının Siyasal, Sosyal, Ekonomik ve Dini Durumu"-Belleten/ 25, s.66
35. İbn-ül Erzak, "Mervani Kürtleri Tarihi"- Koral Yayınları. İstanbul, 1990, s.159-161

"Ve Nazım Ocak 1902'de komünizm için doğar"

Otobiyografi

1902 de doğdum
doğduğum şehre dönmedim bir daha
geriye dönmeyi sevmem
üç yaşımda Halepte paşa torunluğu ettim
on dokuzumda Moskova komünist üniversite öğrenciliği
kırk dokuzumda yine Moskovada Tseka-Parti konukluğu
ve ondördümden beri şairlik ederim
kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir
ben ayrılıkların
kimi insan ezbere sayar yıldızların adını
ben hasretlerin
hapislerde de yattım büyük otellerde de
açlık çektim açlık grevi de içinde ve tatmadığım yemek yok gibidir
otuzumda asılmamı istediler
kırk sekizimde Barış madalyasının bana verilmesini
ve verdiler de
otuz altımda yarım yılda geçtim dört metre kare betonu
elli dokuzumda on sekiz saatta uçtum Pragdan Havanaya
Lenini görmedim nöbet tuttum tabutunun başında 924 de
961 de ziyaret ettim anıt kabri kitaplarıdır
partimden koparmağa yeltendiler beni
sökmedi
yıkılan putların altında da ezilmedim
951 de bir denizde genç bir arkadaşla yürüdüm üstüne ölümün
52 de çatlak bir yürekle dört ay sırt üstü bekledim ölümü
sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım
şu kadarcık haset etmedim Şarloya bile
aldattım kadınlarımı
konuşmadım arkasından dostlarımın
içtim ama akşamcı olmadım
hip alnımın teriyle çıkardım ekmek paramı ne mutlu bana
başkasının hesabına utandım yalan söyledim
yalan söyledim başkasını üzmemek için
ama durup dururken de yalan söyledim
bindim tirene uçağa otomobile
çoğunluk binemiyor
operaya gittim
çoğunluk gidemiyor adını ble duymamış operanın
çoğunluğun gittiği kimi yerlere de ben gitmedim 21 den beri
camiye kiliseye tapınağa havraya büyücüye
ama kahve falına baktırdığım oldu
yazılarım otuz kırk dilde basılır
Türkiyemde Türkçemle yasak
kansere yakalanmadım daha
yakalanmam da şart değil
başbakan filân olacağım yok
meraklısı da değilim bu işin
bir de harbe girmedim
sığınaklara da inmedim gece yarıları
yollara da düşmedim pike yapan uçakların altında
ama sevdalandım altmışıma yakın
sözün kısası yoldaşlar
bugün Berlinde kederden gebermekte olsam da
insanca yaşadım diyebilirim
ve daha ne kadar yaşarım
başımdan neler geçer daha
kim bilir.

n. hikmet

11 Eylül 1961, *Doğu Berlin*

Kampanya Sonuçlandı

1 Aralık-1 Ocak tarihleri arasında sürdürülen özveri atılımı kampanyamız geride kaldı. Genel olarak bakıldığında mali yönden belirlediğimiz hedefe ulaşıldı. Bu durumun altını çizmek ve üzerinde durmak gerekiyor.

Örgütsel çalışma sınıf mücadelesinin durumuna, örgütün iç yaşamındaki aktivitesinin dönemsel farklılığına göre değişimler gösterir. Bir örgütün iktidarı almak, komünizmi, sınıfsız sömürüsüz bir toplumu kurmak hedefine bağlı olarak fazla güç yoğunlaştırıp varmayı amaçladığı kısa hedefleri de vardır. Bu örgütün gereksinimine yanıt vermek, iddiayla o anki gerçeğimiz arasındaki açıyı kapatmak için dönemsel güç yoğunlaştırması durumu olarak ortaya çıkar. Kampanyalar bu ihtiyacın ürünüdürler. Kampanya boyunca günlük rutin işlerin içinden gözden kaçan bir sürü ayrıntı sırıtmaya başlar. Ayrıca kararlılığın iş kotarabilme becerisinin ve yoldaşça dayanışmayla kollektif irade koyabilme düzeyinin ileri boyutta sınanması olanaklı olur. Elbetteki bir hareketin gelişkinliği çalışmanın bütünselliğinde gözlenir.

Komünizmi sürekli devrimcilik olarak tanımlıyoruz. Devrimcilik ise sürekli yoğunlaşmayı gerektirir. Devrimci günübirlik düşünüp yaşayamaz. O hep uzağı görmek zorundadır. Attığı her adımı, kotardığı her işi sınıf mücadelesine bir katkı olarak değerlendirmeli ve bundan duyduğu hazzı kavgasının ateşleyicisi yapmalıdır. Örgüt bu anlayışla yoğrulmuş kadroların birliğinden oluşur. Ancak böyle bir birlik çelik gibi irade ve sarsılmaz inançla yolunu yürüyüp yaşamı kuşatabilir.

Hareketimiz belli bir iddiayla yola koyuldu ve yürüyüşünü sürdürüyor. İddiaya denk düşen pratiği yaşamın her alanında örgütlemek gerekiyor. Bu; dışımızdan bize doğru güç akışını hızlandıracağı gibi kendimeize duyacağımız güveni de artıracaktır.

Bu gözle bakıldığında hareketimiz toplam olarak iyi bir sınav vermiştir. İstanbul ve İzmir "en fazlayı üretmek, en ileriyi yakalamak" belgisine uygun bir pratik sergiliyerek biraz daha öne çıktılar. Ayrıca çok anlamlı kollektif çalışmalar örgütleyerek de örnek oldular. Örgütlenen kollektif işlerin sadece kampanya boyunca değil çalışmanın bütününe yayılması bilinci kazanıldı. Buna uygun adımlar atıldı. Ancak bazı bölgelerdeki yoldaşların bu kampanya için yeterli yoğunlaşmadıkları da söylenmelidir. Bu durumun salt nesnel koşulların bir sonucu olarak açıklanması, iddiamıza ve bu iddiamızı pratiğe dökecek iradi çabamıza denk düşmeyecektir.

Yoldaşlar! Mali sorunlarımızın çözümü bir veya birkaç kampanyanın konusu olamaz. Komünist siyaset ve amaçlarımızla çelişmeyen yaratıcı yol ve yöntemlerin bulunması her yoldaşın ve her kollektifin sürekli sorumluluğudur. Kampanya boyunca edindiğimiz deneyimleri kullanarak daha üretken bir çizgiyi zorlamaya devam edelim. İddiamızı ancak böyle gerçekliğe dönüştürebiliriz.

Zirveye giden çetin yol

" **ÇOK** yüksek, kaygan ve daha önce keşfedilmemiş bir dağa tırmanan bir adam düşünelim. Diyelim ki, bu adam görülmemiş zorluk ve tehlikeleri aşmış ve kendisinden öncekilerden daha yüksek bir noktaya çıkmış; yine de tepeye ulaşamamıştır. O şimdi, seçtiği yolda ilerlemenin yalnız zor ve tehlikeli değil, imkansız olduğu bir noktada durmaktadır. Geri dönmek, aşağıya inmek, belki daha uzun ama onu zirveye ulaştıracak biryol bulmak zorundadır. Hayali yolcumuzun daha önce hiç kimsenin çıkamadığı tepeden aşağıya inmesi, muhtemelen daha tehlikeli ve zor olacaktır. Kayması daha kolay; ayağını basacağı bir yer bulması daha zordur. Yukarı çıkmayı, hedefe yönelmeyi coşkulu kılacak hiçbirşey yoktur. Bir iple kendini bağlamak, ayağını basacağı yeri oymak, ya da ipin sağlamca bağlanacağı bir çıkıntı bulmak için saatler harcaması gerekiyor; sümüklü böcek adımlarıyla aşağıya doğru inmek, hedeften uzaklaşmak zorundadır; ve bu olağanüstü zor ve sıkıntılı inişin nerede biteceğini, ya da zirveye tırmanmak için daha kestirme, daha doğrudan, daha çabuk ve daha güvenli bir yol olup olmadığını bilmiyor.

GÖRÜLMEMİŞ bir yüksekliğe tırmanmış ama sonunda böyle bir duruma düşmüş adamın umutsuz anlar yaşamaması anormal olur. Böyle sıkıntılı anlar eğer aşağıdan, güvenli bir uzaklıktan bu tehlikeli inişi teleskopla seyredenlerin... ' frenleyerek in! ' türünden sesleri duyuluyorsa daha da sıklaşacak, katlanılması daha güç hale gelecektir. Fren için iyi yapılmış, test edilmiş bir araba, iyi hazırlanmış bir yol... gerekir. Oysa bu durumda, ne araba, ne yol, yani önceden denenmiş hiçbir şey yoktur.

AŞAĞIDAN gelen sesler kötü niyetli bir sevince dönüşüyor. Bunu saklamıyorlar; neşeyle kıkırdayıp bağırıyorlar: ' Bir dakika sonra düşecek! Oh olsun, yapmasaydı, deli! ' Başkaları kötü niyetli neşelerini saklamaya çalışıyorlar... İnliyor ve gözlerini üzüntüyle cennete çevirerek, şunu söylüyorlar: ' Korkularımızın haklı çıktığını görmek bizi üzüyor! Ama bütün yaşamını bu dağı ölçmenin iyi düşünülmüş bir planı için harcayan bizler, planımız tamamlanana kadar tırmanışın ertelenmesini talep etmedik mi? Ve eğer biz, şimdi bu delinin terkettiği yolun tutulmasını bu kadar hiddetle protesto ediyorsak, (...) eğer bu deliyi bu kadar şevkle kınıyor ve onu izleyen, ona yardım eden herkesi uyarıyorsak, bunu; tümüyle kendimizi dağı ölçme planına adadığımız ve bu büyük planın genel olarak itibardan düşmesini önlemek için yapıyoruz.'

BEREKET versin, betimlediğimiz durumda, bizim hayali yolcu tırmanma düşüncesinin ' gerçek arkadaşları' bu insanların sesini duyamıyor; duysaydı, büyük olasılıkla midesi bulanacaktı. Ve mide bulantısının, özellikle yüksekteyken insanın zihnini açık ve adımlarını sağlam tutmasına yardım etmediği söyleniyor."

(Lenin, *Toplu Eserler*, İngilizce, C. 33. s. 204-205, Şubat 1922)